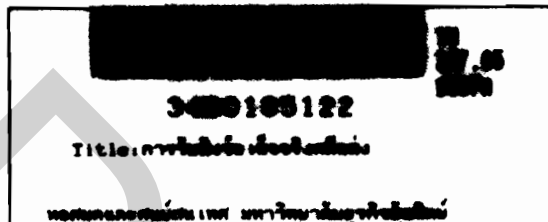

การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

ชิตินันท์ วงษ์พิทักษ์โรจน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2547

ISBN 974-281-896-7

**THE HEARING OF THE FACT IN CIVIL CASES IN CONNECTION
WITH AN OFFENCE**

THITIPHUN WONGPHITAKROT

A Thesis Submitted in Partial fulfillment of Requirement

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakijpundit University

2004

ISBN 974-281-896-7

เลขทศนิยม.....	0165122
วันลงทะเบียน.....	22 เม.ย. 2547
เลขเรียกหนังสือ.....	วท 347.05 55470 [2246]

๑๑

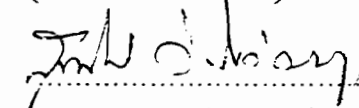
ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

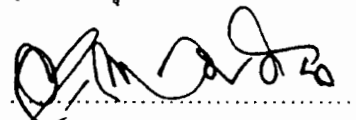
ชื่อวิทยานิพนธ์ การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

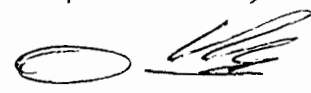
เสนอโดย นายธิตพันธ์ วงษ์พิทักษ์โรจน์
สาขาวิชา นิติศาสตร์ เอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รศ.ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

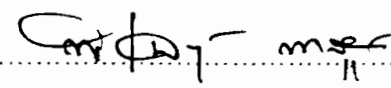

.....ประธานกรรมการ
(ศ.ดร.คณิต ฉนวนคร)

.....กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รศ.ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล)

.....กรรมการ
(ม.ล.ไกรฤกษ์ เกษมสันต์)

.....กรรมการ
(รศ.วีรพงษ์ บุญโยภาส)

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข)

วันที่ 4 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาและอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก ท่านรองศาสตราจารย์ ดร. สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ที่เป็นผู้แนะนำหัวข้อวิทยานิพนธ์ และรับเป็น อาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งท่านสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการให้คำแนะนำความรู้ ข้อคิดเห็นในการจัดทำ วิทยานิพนธ์ตลอดจนตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการเขียน จึงขอกราบขอบพระคุณท่าน อย่างสูงที่ให้ความเมตตากรุณาแก่ผู้เขียนตลอดมา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ประธานกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ ท่านหม่อมหลวงไกรฤกษ์ เกษมสันต์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและท่านรองศาสตราจารย์ ดร. วีระพงษ์ บุญโญภาส กรรมการผู้แทนทบวงมหาวิทยาลัย ที่กรุณาให้คำแนะนำ ความรู้ อันทำให้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอขอบคุณท่านบุญจวน พานิช ท่านสุภาพ เมฆะวนิชย์กุล คุณอาคม ฤกษ์เจริญชัย และบุคคลอีกหลายท่านที่ไม่อาจกล่าวนามได้ทั้งหมดที่ให้ความช่วยเหลือผู้เขียน และที่สำคัญที่สุด คุณศราพร วงษ์พิทักษ์โรจน์ ภรรยาผู้เขียนที่ให้อำลังใจและช่วยเหลือจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี

ท้ายสุดนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดาที่ได้ให้โอกาสผู้เขียนในการศึกษาเล่าเรียนตลอดจนครูอาจารย์ทุกท่านที่อบรมสั่งสอนผู้เขียนจนประสบความสำเร็จ หากวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้มีคุณประโยชน์ประการใด ผู้เขียนขอมอบกตเวทิตาคุณแก่บิดามารดาและครูอาจารย์ทุกท่าน หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อบกพร่องประการใดผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่ผู้เดียว

ธิติพันธุ์ วงษ์พิทักษ์โรจน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ฉ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. สมมุติฐาน.....	4
3. วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย.....	4
4. วิธีการดำเนินการศึกษา.....	4
5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	5
2. แนวความคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา.....	6
1. หลักการดำเนินคดี.....	6
1.1 หลักการดำเนินคดีแพ่ง.....	6
1.2 หลักการดำเนินคดีอาญา.....	9
(1) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย.....	12
(2) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน.....	12
(3) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ.....	13
1.3 ข้อเปรียบเทียบหลักการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญา.....	16
2. ประวัติและแนวความคิดการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา.....	18
2.1 ความหมายคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา.....	18
2.2 ความเป็นมาของการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา.....	24
(1) การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาก่อนประกาศใช้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	24
(2) การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	26

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของต่างประเทศ.....	30
1. การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของประเทศไทย.....	30
1.1 หลักการดำเนินคดีและการรับฟังพยานหลักฐาน.....	30
1.2 หลักการและเหตุผล.....	35
2. การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของประเทศไทย.....	40
2.1 หลักการดำเนินคดีและการรับฟังพยานหลักฐาน.....	40
2.2 หลักการและเหตุผล.....	47
4. การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของประเทศไทย.....	57
1. หลักการและเหตุผล.....	57
2. หลักเกณฑ์ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของประเทศไทย.....	66
3. บทวิเคราะห์การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของประเทศไทย	75
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	79
1. บทสรุป.....	79
2. ข้อเสนอแนะ.....	84
บรรณานุกรม.....	87
ภาคผนวก.....	92
ภาคผนวก 1	93
ภาคผนวก 2	97
ภาคผนวก 3	101
ประวัติผู้เขียน	104

ชื่อวิทยานิพนธ์	การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา
ชื่อนักศึกษา	ธิตินันท์ วงษ์พิทักษ์โรจน์
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2546

บทคัดย่อ

ตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยให้ผู้เสียหายที่ฟ้องคดีอาญา มีสิทธิฟ้องคดีแพ่งบังคับจำเลยตามสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งที่เกี่ยวข้องมาจากการกระทำผิดอาญานั้นได้ในคราวเดียวกันต่อศาลอาญาได้ โดยเรียกคดีประเภทนี้ว่า “คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา” ทำให้ต้องมีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดี และการรับฟังพยานหลักฐานไว้ โดยในส่วนของ การรับฟังข้อเท็จจริงคดีดังกล่าวมีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ว่า ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา จากบทบัญญัตินี้ ทำให้ศาลฎีกาของไทยมาสร้างหลักเกณฑ์เพิ่มเติม ส่งผลให้ศาลชั้นต้นในคดีแพ่งจะรอการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งจนกว่าศาลในคดีอาญาจะได้อำนาจพิพากษาถึงที่สุด แต่ในบางคดีบางครั้งการรอฟังผลจนกว่าคดีอาญาถึงที่สุดจะเป็นการเสียเวลา ทำให้ผู้เสียหายเสียหาย เสียประโยชน์และได้รับการชดเชยจากผู้กระทำผิดช้าเกินไป นอกจากนี้มีเหตุผลใดที่ศาลในคดีแพ่งทุกคดีต้องรับฟังข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา

จากการศึกษาทำให้ทราบเหตุผลของการบัญญัติหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ว่า เนื่องจากในคดีอาญาโจทก์มีภาระการพิสูจน์มากกว่าคดีแพ่งคือ ต้องให้ได้ความแน่ชัดว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด อีกทั้งทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริง ทำให้ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาในคดีอาญามีความถูกต้องแน่ชัดที่ศาลในคดีแพ่งต้องถือตาม โดยที่ศาลฎีกากำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมก็เพื่อให้เกิดการวินิจฉัยคดีโดยการรับฟังข้อเท็จจริงเป็นแนวทางเดียวกันประกอบกับก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพของศาล แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากในคดีอาญาโจทก์ต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ศาลจึงจะลงโทษจำเลยได้ ส่วนในคดีแพ่งมาตรฐานการพิสูจน์จะหย่อนกว่าคดีอาญา ดังนั้นหากศาลในคดีอาญาพิพากษายกฟ้อง เนื่องจากข้อเท็จจริงไม่พอฟังลงโทษจำเลยได้ศาลในคดีส่วนแพ่งอาจไม่จำเป็นต้องฟังข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดีอาญานั้น ก็สามารถเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติม แล้วพิพากษาให้จำเลยรับผิดชอบทางแพ่งได้ นอกจากนี้การดำเนินคดีอาญาต้องเป็นไปด้วย

ความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม เพื่อให้ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของผู้เสียหาย
น้อยที่สุด

การศึกษาครั้งนี้ จึงได้ขอเสนอแนะเพื่อให้เกิดความชัดเจนและสอดคล้องกับหลักเกณฑ์
ที่ศาลฎีกากำหนดไว้ว่า ศาลในส่วนแพ่งที่ต้องถือข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา
เฉพาะคดีอาญาที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำผิด และการกระทำผิดนั้นเป็น
ประเด็นโดยตรงกับประเด็นในคดีแพ่ง ประกอบกับคดีอาญาต้องใช้กระบวนการพิจารณาที่รวดเร็ว
ต่อเนื่องและเป็นธรรมอย่างเคร่งครัด รวมทั้งควรให้สิทธิคู่ความอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงใน
คดีอาญาได้เพียงครั้งเดียว คือในศาลอุทธรณ์เท่านั้น จึงจะทำให้บทบัญญัติดังกล่าวไม่ส่งผลกระทบต่อ
การดำเนินคดีแพ่งของผู้เสียหาย

Thesis title   The Hearing of the fact in civil cases in connection with
   an offence

Name   Thitiphun Wongphitakrot

Thesis Advisor   Associate Professor Dr.Surasak Likasitwatanakul

Department   Law

Academic Year   2003

ABSTRACT

According to the provisions of Criminal Procedure Code of Thailand, which give the injured person the rights to bring the civil case in the criminal court, which is called "the civil cases in connection with an offence", it is necessary to legislate the procedure and hearing. In the hearing part, it is embodied in section 46 of the Criminal Procedure Code, which provides that in giving judgement in the civil case, the court shall be bound by the facts as found by the judgement in the criminal case. Due to the provision, the Supreme Court of Thailand has to institute suitable regulations, making the Court of First instance in the civil case hold the procedure in the civil case until the court in criminal case makes a final judgement. However, it is sometimes a waste of time since the procedure does damage to the injured person. The damage has been awarded too late. Moreover, the question is why all of the courts in the civil case have to be bound by the facts as found by the judgement in the criminal case.

As a result of the study, it is made to know that the reason for the provision legislation of section 46 of the Criminal Procedure Code is due to the fact that in the criminal case the plaintiff has the legal burden of prove more than that of in the civil case. In other words, in the criminal case no judgement of conviction shall be delivered unless and until the court is fully satisfied that an offence has actually been perpetrated and that the accused has committed that offence. In addition, it is a duty of every parts

to find out the facts. This makes the facts as found in criminal case are precise and obvious, which the court in the civil case has to be bound. The Supreme Court provides institutes other regulations to make the procedure and hearing unique, leading the unity of the court. However, in the criminal case, the plaintiff has to prove that an offence has actually perpetrated and that the accused has committed that offence while in the civil case the standard of considering and weighing all the evidence taken is inferior to that of the criminal case. Therefore, if the court in the criminal case dismisses the case due to the fact that any reasonable doubt exists acts whether or not the accused has committed the offence the court in the civil case needs not be bound by the facts as found in the criminal case. On the other hand, the court in the civil case may order further evidence to be taken, then make a judgement. Furthermore, the procedure in the criminal case must be proceeded rapidly and consecutively as well as fairly to least affect the rights to claim compensation of an injured person.

The suggestions of this thesis, to be clear and comply with the regulation, which the Supreme Court has provided that the court in the civil case has to be bound by the facts as found in the judgement in the criminal case, purpose that in the civil case the court shall be bound by the facts as found by the judgement in the criminal case only when the accused was found guilty in the criminal case and the offence is relevant to that of in the civil case. Moreover, strictly the criminal case has to proceed rapidly, consecutively and fairly, including giving the plaintiff the rights to appeal in factual problem in the criminal case just once in the Court of Appeal only. This will make the provision invulnerable to the civil proceeding of an injured person.

บทที่ 1

บทนำ

ประเทศไทยมีการจัดทำประมวลกฎหมาย (Codification) เป็นฉบับแรก คือ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 โดยอาศัยแบบอย่างจากกฎหมายในภาคพื้นยุโรปเป็นสำคัญ¹ ซึ่งมีการนำหลักการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา มาบัญญัติไว้ในภาค 1 หมวดที่ 10 ว่าด้วยเรื่องการร้องขอคืนและขอเรียกค่าเสียหาย ส่วนหลักการรับฟังข้อเท็จจริงของคดีดังกล่าวบัญญัติอยู่ในมาตรา 90 จนเมื่อมีการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ได้นำหลักการดำเนินคดีและการรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญามาบัญญัติไว้² จนถึงปัจจุบันมิได้มีการแก้ไขบทบัญญัติในเรื่องนี้แต่อย่างใด

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แต่เดิมแนวความคิดทางละเมิดอันเป็นความผิดทางแพ่ง และทางอาญายังไม่แยกออกจากกัน จนกระทั่งต่อมาได้มีการแบ่งแยกความรับผิดชอบทางละเมิด ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งหนึ่งอย่างหนึ่ง ในทางแพ่งออกจากความรับผิดชอบทางอาญา อันเป็นจุดเริ่มต้นของการแบ่งแยกในการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญา ทั้งนี้เนื่องจากคดีแพ่งและคดีอาญามีข้อแตกต่างกันในสาระสำคัญหลายประการ เริ่มตั้งแต่วัตถุประสงค์ในการดำเนินคดี หลักการดำเนินคดี สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องร้อง ขอบเขตความรับผิด หลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐาน วิธีพิจารณาความที่บังคับไว้ จากข้อแตกต่างทั้งหลาย ทำให้มีการแบ่งแยกศาลที่มีอำนาจระคดีในส่วนแพ่งและส่วนอาญาออกจากกัน

แต่อย่างไรก็ตาม การกระทำความผิดอาญาในกรณีทั่วไปก่อให้เกิดความเสียหายสองลักษณะควบคู่กันไป คือ ก่อความเสียหายแก่บุคคลผู้ได้รับผลร้ายจากการกระทำนั้นโดยตรง ซึ่งอาจเป็นความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือทรัพย์สินของบุคคลนั้น นอกจากนี้ยังก่อความเสียหายแก่สังคมโดยรวมอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าวเป็น

¹ บันทึกของนายออร์ซ ปาดูซ์ (G.Padoux) เกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา (พศ.ศร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วิวัฒน์กุล ผู้แปล) วารสารนิติศาสตร์. 18, 2. มิถุนายน 2531, หน้า 17-18.

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 ถึงมาตรา 51.

การทำลายความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุขของสังคม การจำแนกความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญาตามแนวความคิดเช่นนี้ ทำให้เกิดสิทธิในการฟ้องคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายที่ต่างกันเป็นสองประเภท คือ การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา (l'action civile) และการฟ้องคดีอาญา (l'action publique) การฟ้องคดีประเภทแรกเป็นการร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีการชดเชยค่าเสียหาย ซึ่งโดยปกติอำนาจฟ้องย่อมตกเป็นของผู้ที่ได้รับความเสียหายนั่นเอง เพราะเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง ส่วนการฟ้องคดีอาญาเป็นการร้องขอต่อศาลซึ่งกระทำในนามของสังคม เพื่อให้มีการพิจารณาการกระทำความผิด ตัวผู้กระทำความผิด และกำหนดบทลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติ³ ดังนั้นการกระทำผิดทางอาญาบางความผิดอาจก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาคด้วย ที่เรียกว่า คดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญา

ในประเทศฝรั่งเศส ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ โดยให้สิทธิผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลอาญาได้ และในส่วนการรับฟังพยานหลักฐานนั้น ถือหลักว่า ข้อเท็จจริงที่ศาลอาญาพิพากษาชี้ขาดแล้ว ย่อมทำให้ข้อเท็จจริงที่ศาลในส่วนแพ่งต้องถือตาม⁴ แต่ในประเทศอังกฤษจะไม่มีบทบัญญัติหรือหลักเกณฑ์ในเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวกับคดีอาญาไว้ เนื่องจากถือหลักว่าคู่ความแต่ละฝ่ายต้องเสนอพยานหลักฐานมาสนับสนุนข้ออ้างของตนในแต่ละคดี ไม่ว่าจะเป็คดีแพ่งหรือคดีอาญาเป็นเรื่อง ๆ ไป

สำหรับประเทศไทย กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยให้สิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้ด้วย⁵ กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายที่ฟ้องคดีอาญานั้นมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งบังคับจำเลยนั้นตามสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญานั้นได้ในคราวเดียวกันต่อศาลเดียวกัน แม้ว่าศาลที่พิจารณาคดีอาญานั้นจะมีไต่สวนชำระคดีแพ่งนั้นก็ตาม⁶ ทำให้ต้องมีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีและการรับฟังพยานหลักฐาน คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ต่างหาก

³ อุดม รัฐอมฤต. "การฟ้องคดีอาญา." วารสารนิติศาสตร์. 22, 2. มิถุนายน 2535, หน้า 240.

⁴ ไพจิตร สวัสดิ์ศาร. ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ หน่วยที่ 8-15. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2528, หน้า 761.

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28.

⁶ ฌอนิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542, หน้า 297.

ในส่วนการรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ได้กำหนดหลักเกณฑ์ว่า ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา⁷ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวว่านักกฎหมายของไทยบางท่านไม่เห็นด้วย แต่อย่างไรก็ตามนักกฎหมายของไทยส่วนใหญ่รวมทั้งในทางปฏิบัติยอมรับและเห็นชอบกับบทบัญญัติเรื่องนี้ โดยในส่วนของศาลฎีกาของประเทศไทย ได้นำบทบัญญัติที่กำหนดมาสร้างหลักเกณฑ์ดังนี้

1. คำพิพากษาคดีอาญาต้องถึงที่สุด และชี้ขาดข้อเท็จจริงไว้แน่นอน⁸
2. ข้อเท็จจริงดังกล่าวต้องเป็นประเด็นโดยตรงในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา⁹
3. ผู้ที่จะถูกข้อเท็จจริงคดีอาญามาผูกพันต้องเป็นคู่ความในคดีอาญา¹⁰

จากหลักเกณฑ์ที่ศาลฎีกากำหนดทำให้ศาลในคดีแพ่งส่วนใหญ่จะรอคดีส่วนแพ่งจนกว่าศาลในคดีอาญาจะได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ในบางคดีบางครั้งการรอฟังผลจนกว่าคำพิพากษาคดีอาญาถึงที่สุดจะเป็นการเสียเวลา ทำให้ผู้เสียหายเสียประโยชน์และได้รับการชดเชยจากผู้กระทำ ความผิดช้าเกินไป เช่น ในกรณีความผิดต่อชีวิตและร่างกาย เป็นต้น อีกทั้งมีเหตุผลใดที่ศาลในคดีส่วนแพ่งทุกคดีต้องรับฟังข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา เพราะหลักการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาต่างกัน พยานหลักฐานอาจเป็นคนละชุด คดีในส่วนแพ่งอาจมีประเด็นอื่นที่ต้องอาศัยข้อเท็จจริงในคดีอาญาเพื่อการวินิจฉัยก็ได้ ทำให้มีข้อสงสัยว่าบทบัญญัติ และหลักเกณฑ์ที่ศาลฎีกาวางไว้ถูกต้องหรือไม่

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46.

⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1740/2493. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 3, หน้า 1095. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 156/2494. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 1, หน้า 155. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 798/2498. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 1, หน้า 731. วินิจฉัยเป็นทำนองเดียวกันว่า เมื่อมีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาถึงที่สุด เช่น ถึงที่สุดในชั้นอุทธรณ์ แต่คดีส่วนแพ่งมีฎีกาค่อมมา ศาลฎีกาที่พิจารณาคดีส่วนแพ่งต้องถือคามข้อเท็จจริงที่ศาลล่างฟังมาในส่วนอาญา

⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 695/2540. สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการกระทรวงยุติธรรม, เล่ม 4, หน้า 176. วินิจฉัยว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ที่บัญญัติว่า ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่งจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญานั้น หมายถึง ข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นโดยตรงซึ่งเป็นประเด็นสำคัญและศาลต้องฟังคดีโดยมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว

¹⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2769-2770/2523. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 11, หน้า 2135.

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เพื่อจะได้ทราบที่มาเหตุผลและการทำความเข้าใจทบทวนคดีดังกล่าวให้ถูกต้องต่อไป

2. สมมติฐาน

โดยเหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยนั้น ได้บัญญัติหลักเกณฑ์การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ในมาตรา 46 ว่า การพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา ทำให้ศาลในคดีแพ่งส่วนใหญ่มักจะรอคดีส่วนแพ่งไว้จนกว่าศาลในคดีอาญาจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด โดยในทางปฏิบัติศาลฎีกาของประเทศไทยได้สร้างหลักเกณฑ์เพิ่มเติม เพื่อจะนำทบทวนคดีดังกล่าวไปใช้อย่างถูกต้องและเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย

3. วัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาที่มาและเหตุผลของบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ว่า เหตุใดในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา การพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา

2. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์และแนวคิดของนักกฎหมายประกอบกับคำพิพากษาในเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เปรียบเทียบระหว่างประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศไทย

3. เพื่อสรุปหลักเกณฑ์ แนวคิด และประมวลผลเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทำการศึกษาเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา โดยจะใช้วิธีศึกษาค้นคว้าและอ้างอิงจากหนังสือ บทความ วารสาร รายงานการประชุมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเอกสารอื่น ๆ (Document Research) ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ตลอดจนความเห็นของนักนิติศาสตร์ และแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของประเทศไทย สำหรับในส่วนของแต่ละประเทศจะศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศอังกฤษ และประเทศฝรั่งเศส เพื่อนำมาวิเคราะห์ทำความเข้าใจเพื่อหาข้อสรุปต่อไป

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทำการศึกษาค้นคว้า เรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบที่มา หลักเกณฑ์และเหตุผลของบทบัญญัติดังกล่าว เพื่อเป็นประโยชน์ต่อนักกฎหมายไทยที่จะเข้าใจและนำบทบัญญัติไปใช้อย่างถูกต้อง อีกทั้ง ยังเป็นประโยชน์ในด้านวิชาการ เพื่อการศึกษาตลอดจนให้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักเกณฑ์ของบทบัญญัติดังกล่าวต่อไป.

บทที่ 2

แนวความคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

ตามที่คดีแพ่งและคดีอาญามีข้อแตกต่างในสาระสำคัญเริ่มตั้งแต่วัตถุประสงค์ในการดำเนินคดี สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องร้อง ขอบเขตความรับผิดชอบ หลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐาน ส่งผลให้หลักการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญามีข้อแตกต่างกันหลายประการ รวมทั้งมีการแบ่งแยกศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีออกจากกันด้วย แม้ว่าคดีแพ่งและคดีอาญาจะมีข้อแตกต่างกันหลายประการ แต่การกระทำผิดอาญาบางความผิด อาจก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ที่เรียกว่าคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในบทนี้ จะได้อธิบายถึงหลักการดำเนินคดีทั้งส่วนแพ่งและส่วนอาญา ข้อแตกต่างของหลักการดำเนินคดีทั้งสอง ตลอดจนความหมายและความเป็นมาของการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

1. หลักการดำเนินคดี

1.1 หลักการดำเนินคดีแพ่ง

กฎหมายแพ่งเป็นกฎหมายเอกชน มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันสิทธิของเอกชนซึ่งมีต่อกัน¹ โดยให้บุคคลที่ต้องเสียหายบังคับสิทธิตนเองแก่ผู้ก่อความเสียหายหรือผู้ที่ต้องรับผิดชอบ โดยเป็นการบังคับให้คืนสู่สภาพก่อนที่จะเกิดความเสียหายเท่าที่จะเป็นไปได้ เช่น เอาทรัพย์สินของเขาไปก็ต้องคืนทรัพย์สินแก่เขา หรือก็ให้ได้รับการเยียวยาเป็นค่าเสียหายในความเสียหายที่ได้รับ ดังนั้น ในทางแพ่งผลแห่งความรับผิดชอบ คือ การใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย เป็นเรื่องเกี่ยวกับกองทัพสินของผู้ทำผิดมากกว่าตัวผู้กระทำเอง²

¹ จิต เศรษฐบุรุษ. หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518, หน้า 4.

² อรรถการีย์นิพนธ์. “ความรับผิดชอบของบุคคลในทางอาญา.” บทบัณฑิตย. 26, 1-2. พฤษภาคม 2512, หน้า 93-94.

การดำเนินคดีแพ่ง เป็นการที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้กล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งว่า มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายแพ่ง หรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องการใช้สิทธิทางศาล³ เพื่อให้ได้มาซึ่งการรับรอง (Acknowledgement), คุ้มครอง (Protection) และบังคับ (Enforcement) ตามสิทธิของตน ทั้งนี้ไม่ว่าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะมีฐานะเช่นใด แต่ในการฟ้องคดีแพ่งนั้น คู่ความต้องมีฐานะเท่าเทียมกัน

หลักในการดำเนินคดีแพ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดเรื่องทฤษฎีการต่อรองหรือสัญญาที่เรียกว่า “หลักความตกลง” (Negotiation Principle) นอกจากนั้นปรัชญาของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็เน้นไปที่การประนีประนอม โดยมีระบบให้ศาลพยายามไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกันด้วย⁴ คู่ความในคดีแพ่งสามารถทำความตกลงในเรื่องต่าง ๆ ได้เสมอไม่ว่าจะเป็นการไกล่เกลี่ยเจรจาต่อรองหรือประนีประนอมยอมความกัน หากความตกลงนั้นไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน คู่ความตกลงกันอย่างไรศาลก็ต้องปฏิบัติไปตามนั้น

ในคดีแพ่งคู่ความเป็นผู้กำหนดคดี เป็นสิทธิของโจทก์ที่จะฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีหรือจะฟ้องด้วยรูปคดีในประเด็นใด สามารถเลือกใช้พยานหลักฐานได้โดยอิสระ กล่าวคือเป็นผู้กำหนดข้อเท็จจริงที่จะนำมาตีแผ่ในศาล รวมทั้งกำหนดข้อเท็จจริงที่จะต้องพิสูจน์กันด้วยพยานหลักฐาน⁵ ส่วนจำเลยสามารถยอมรับหรือปฏิเสธคำฟ้องของโจทก์ รวมทั้งอาจตกลงยอมความกับโจทก์ได้ ศาลจะจำกัดอำนาจของตนเองอยู่ในประเด็นแห่งคดีและไม่พิพากษาเกินคำขอ ศาลเป็นเพียงผู้รักษากฎีกาในฐานะคล้ายกรรมการ เพื่อให้คู่ความดำเนินคดีอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

หน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์ในคดีแพ่ง ถือหลักว่า คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างไร ๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้าง⁶ ตรงกับหลักทั่วไปที่ว่า “ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นต้องพิสูจน์ ผู้ปฏิเสธหาได้มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ไม่” (ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat) เหตุผลก็คือ เมื่อคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์แก่รูปคดีของตน คู่ความฝ่ายนั้นก็ชอบที่ต้องรับภาระและ

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บัญญัติว่า “เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดต้องการใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้”

⁴ พรเพชร วิชิตชลชัย. ถ้อยอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บริษัท เคน โกรว, 2542, หน้า 3.

⁵ คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 7-8.

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84.

เสี่ยงภัยที่จะแพ้คดีในประเด็นนั้น หากคนไม่สามารถพิสูจน์ได้ จึงอธิบายได้ว่าประเด็นต่าง ๆ ที่ โจทก์กล่าวอ้างมาในคำฟ้องทั้งหมด โจทก์ต้องมีหน้าที่นำสืบและประเด็นที่จำเลยกล่าวอ้างใน คำให้การทั้งหมด จำเลยต้องนำสืบ แต่หลักดังกล่าวยังคงมีหลักอื่น ๆ เป็นข้อยกเว้น หรือใช้เสริม เช่น หลักเรื่องการสันนิษฐาน กล่าวคือ ในประเด็นพิพาทบางเรื่องอาจมีข้อสันนิษฐานในกฎหมาย ว่าถ้ามีข้อเท็จจริงหนึ่งเกิดขึ้น ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่ามีข้อเท็จจริงอีกข้อหนึ่งเกิดขึ้น เว้นแต่จะมีการ นำสืบให้เห็นเป็นอย่างอื่น คู่ความฝ่ายที่จะอ้างประโยชน์จากข้อสันนิษฐานก็มีหน้าที่เพียงสืบ พยานว่า มีข้อเท็จจริงตามข้อสันนิษฐานเกิดขึ้น ก็จะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน' ถ้าคู่ความ อีกฝ่ายหนึ่งจะได้แย้งก็ต้องมีหน้าที่นำสืบ หรือหลักเรื่องข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของฝ่ายตน โดยเฉพาะ เป็นต้น ดังนั้น ไม่ว่าจะประเด็นแห่งคดีที่พิพาทกันหรือประเด็นในการได้สวน คำร้องขอต่าง ๆ ฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบจะต้องนำพยานมาสืบให้ได้ตามที่ตนอ้าง เว้นแต่เป็นกรณี ที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

ส่วนหน้าที่นำสืบก่อนในคดีแพ่ง ศาลจะเป็นผู้กำหนดหน้าที่นำสืบก่อนให้แก่ฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใดก็ได้ หรือถ้าประเด็นมีหลายข้อก็อาจจะให้มีการสืบสลับกันก็ได้ แต่ส่วนมากศาลจะให้ฝ่าย ที่มีภาระการพิสูจน์ในประเด็นสำคัญหรือมีภาระการพิสูจน์มากกว่านำสืบก่อน นอกจากนี้คู่ความ ยังอาจตกลงกันให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนำสืบก่อนก็ได้

การวินิจฉัยพยานหลักฐานในคดีแพ่ง ศาลจะพิจารณาประเด็นพิพาทเป็นรายประเด็น ไปแล้วพิจารณาว่า ในแต่ละประเด็นนั้นฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลยนำพยานมาสืบแล้วน่าเชื่อถือกว่า กัน ก็จะวินิจฉัยให้ฝ่ายนั้นชนะในประเด็นข้อนั้น ๆ ไป หลักในคดีแพ่งจึงเป็นเรื่องของการวินิจฉัย ว่าพยานหลักฐานของฝ่ายใดมีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่ากัน ตรงกับหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ที่ว่า Preponderance of Evidence⁷ ศาลมีอำนาจเต็มที่ในอันที่จะวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานที่คู่ความ นำสืบนั้นจะเกี่ยวกับประเด็นและเป็นอันเพียงพอให้เชื่อฟังเป็นยุติได้หรือไม่ หากคู่ความต่างฝ่าย ต่างสืบพยานที่รับฟังไม่ได้ คือมีกฎหมายห้ามรับฟัง ศาลต้องวินิจฉัยคดีโดยพิจารณาจากหน้าที่ นำสืบ คู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบ แต่ไม่มีพยานหลักฐานสนับสนุนย่อมต้องเป็นฝ่ายแพ้คดี

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 (2).

⁸ พรเพชร วิชิตชลชัย. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 386.

1.2 หลักการดำเนินคดีอาญา

กฎหมายอาญามีลักษณะเป็นกฎหมายมหาชนว่าด้วยความผิดและโทษทางอาญา เป็นบทบัญญัติถึงความเกี่ยวพันระหว่างเอกชนกับรัฐ แม้การกระทำผิดบางอย่างจะได้กระทำโดยตรงต่อเอกชนให้ได้รับอันตรายเสียหายก็ดี การกระทำผิดนั้นก็ยังได้ชื่อว่ากระทบกระเทือนต่อมหาชนเป็นส่วนรวม ถึงขนาดที่รัฐต้องเข้าดำเนินการป้องกันและปราบปรามได้เอง โดยไม่ต้องให้ผู้ใดมาร้องทุกข์กล่าวโทษ ยกเว้นแต่ความผิดบางประเภทที่เรียกว่า ความผิดอันยอมความได้เท่านั้น ซึ่งเป็นความผิดที่มีลักษณะประกอบด้วยเหตุผลอันเป็นส่วนตัวของผู้เสียหายบางประการ ควรที่รัฐจะเข้าดำเนินการ ก็ต่อเมื่อเอกชนผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ขึ้นก่อน⁹

กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่รัฐบัญญัติถึงการกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นความผิดและกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นไว้ ทั้งนี้ ก็เพื่อมุ่งหมายที่จะป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมส่วนรวม เพราะการกระทำความผิดกฎหมายอาญานั้น ถือว่าก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมส่วนรวมหรือรัฐ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าผู้กระทำความผิดอาญาได้กระทำความผิดที่เป็นความผิดต่อสาธารณชนและบ้านเมือง

หากพิจารณาถึงหน้าที่และความมุ่งหมายของกฎหมายอาญาแล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายอาญามีความมุ่งหมายที่จะป้องกันรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือของส่วนรวมเป็นหลัก แม้ว่าการกระทำความผิดอาญาบางอย่างจะได้กระทำต่อเอกชนให้ได้รับความเสียหายโดยตรงก็ตาม แต่ก็ยังถือว่าเป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อชนและเสียหายต่อความสงบสุขและสะเทือนขวัญของประชาชนโดยทั่วไปในขณะเดียวกันด้วย ดังนั้น กฎหมายอาญาจึงมีหน้าที่คุ้มครองป้องกันชุมชนและสมาชิกของชุมชน ให้ปลอดภัยจากการกระทำที่เป็นอันตรายหรือความเสียหายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองป้องกันในเรื่องทางรูปธรรม เช่น ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือทางนามธรรม เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่น่าจะก่ออันตรายขึ้นได้ เช่น การเป็นช่องโหว่ ขับรถเร็วเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น ทั้งนี้ โดยอาศัยมาตรการลงโทษทางอาญามาเป็นเครื่องลงโทษต่อผู้ฝ่าฝืน¹⁰ จากหน้าที่และความมุ่งหมายของกฎหมายอาญาดังกล่าว จึงทำให้รัฐต้องมีหน้าที่เข้าไปจัดการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำ

⁹ จิตติ ดิงศภัทย์. กฎหมายอาญาภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2536, หน้า 2.

¹⁰ สง่า ลีนะสมิต. กฎหมายอาญา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2524, หน้า 7.

ผิดโดยปริยาย โดยมีต้องมีใครมาร้องขอ¹¹ เมื่อการกระทำที่เป็นความผิดอาญาเป็นการกระทำที่กระทบต่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในสังคม หรือเป็นภัยแก่บุคคล รัฐมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบป้องกัน ตลอดจนลงโทษผู้กระทำความผิดอาญานั้น ดังนั้น กฎหมายอาญาจึงเป็นกฎหมายที่ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน¹² โดยมีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นเครื่องมือ หรือวิธีการเพื่อดำเนินการให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ในการปราบปรามลงโทษผู้กระทำความผิดและให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเอกชนผู้ถูกกล่าวหาฟ้องร้อง¹³

โดยหลักการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปเป็นเรื่องของรัฐ กล่าวคือ รัฐมีอำนาจที่จะดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคม แม้เอกชนผู้ได้รับความเสียหายจะประสงค์ให้ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดหรือไม่ รัฐมีอำนาจหน้าที่โดยสมบูรณ์ที่จะดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด อย่างไรก็ตาม ความผิดอาญาบางประเภท ขึ้นอยู่กับเจตจำนงของเอกชนผู้เสียหาย โดยให้อำนาจเอกชนผู้เสียหายเข้ามาเป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดีหรือระงับการดำเนินคดี ความผิดประเภทนี้เรียกว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการกระทำความผิดอาญานั้น โดยหลักแล้วต้องถือว่าเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน กรณีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว หรือความผิดอันยอมความได้นั้น กฎหมายจะบัญญัติเป็นข้อยกเว้น¹⁴ และผลของการเป็นความผิดยอมความได้ ย่อมมีผลทางกฎหมายที่แตกต่างจากความผิดอาญาแผ่นดินในเรื่องอำนาจการเริ่มพิจารณาคดีในหน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็น พนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ หรือศาล ย่อมต้องขึ้นอยู่กับ “เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี” หมายถึง อำนาจที่จะดำเนินคดีได้เฉพาะเป็นอำนาจที่จะเริ่มคดี หรือที่จะดำเนินคดีนั้นต่อไป ดังเช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรคสอง บัญญัติว่า “คดีความผิดต่อส่วนตัวห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ” บทบัญญัตินี้หมายความว่า คำร้องทุกข์เป็นเงื่อนไขให้ “เริ่มคดี” ได้ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) บัญญัติความว่า “ในคดีความผิดต่อส่วนตัว สิทธินำคดีอาญามาฟ้อง ย่อมระงับไปเมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์” ดังนั้น แสดงว่าตราบไคท์คำร้องทุกข์ยังคงอยู่ ตราบนั้น “การดำเนินคดีนั้น” หรือ “การดำเนินคดีนั้นต่อไป” ย่อมกระทำไป

¹¹ พิมล รัฐปิตย์. “คดีอาญาสินไหมกับค่าธรรมเนียบที่ไม่ (ค่อยจะ) เป็นธรรม.” วารสารอัยการ. 12, 132. กุมภาพันธ์ 2532, หน้า 34.

¹² คณิต ณ นคร. กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543, หน้า 29.

¹³ คณิง ภาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่มที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2541, หน้า 17.

¹⁴ คณิต ณ นคร. กฎหมายอาญาภาคความผิด. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543, หน้า 12, สุรศักดิ์ สิงสิทธิวัฒนกุล. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544, หน้า 194.

ได้หรืออำนาจดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน หรือศาล แล้วแต่กรณียังคงมีอยู่ตราบนั้น โดยนัยดังกล่าวมานี้ คำร้องทุกข์จึงเป็น “เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี”¹⁵

อาจกล่าวได้ว่า วัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญานั้น มีขึ้นเพื่อคุ้มครองป้องกันสังคมจากการกระทำความผิดอาญาต่าง ๆ อีกทั้งยังมีวัตถุประสงค์ที่จะคุ้มครองประโยชน์ต่าง ๆ ของบุคคล ด้วยคือ กฎหมายอาญาให้ความคุ้มครองสมาชิกของสังคมต่อภัยอันตรายที่เกิดขึ้นแก่ตัวเขาหรือภัยที่คุกคามต่อเสรีภาพ และภัยที่คุกคามต่อความสัมพันธ์ในทางครอบครัว ในส่วนที่เกี่ยวกับรัฐ กฎหมายอาญาได้ให้ความคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ของรัฐต่อการก่อการไม่สงบ และต่อภัยที่คุกคาม ต่อการบริหารของรัฐ และกฎหมายอาญายังให้ความคุ้มครองถึงศีลธรรมอันดีของประชาชน ต่อภัยหรืออิทธิพลที่เลวร้ายอีกด้วย¹⁶

การดำเนินคดีอาญาเป็นการกล่าวหาบุคคลต่อศาลว่า ผู้นั้นได้กระทำความผิดอาญาเพื่อให้ศาลลงโทษ และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้วางวิธีการในการเอาตัวผู้ฝ่าฝืนมาลงโทษตามกฎหมาย¹⁷ แต่เนื่องจากวิธีการที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และการดำเนินคดีอาญามีวิวัฒนาการในด้านแนวความคิดและรูปแบบมาเป็นลำดับตามสภาพของสังคมมนุษย์แต่ละยุคสมัย โดยเริ่มด้วยหลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย เพราะในสมัยโบราณผู้เสียหายมีหน้าที่ฟ้องร้องดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดเองทั้งสิ้น ต่อมาเมื่อเกิดแนวความคิดของนักปรัชญาทางกฎหมายแบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) ซึ่งยึดมั่นในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เป็นสิทธิขั้นมูลฐานนั้น รัฐจะล่วงละเมิดมิได้ รัฐจึงต้องบัญญัติกฎหมายรับรองให้สิทธิแก่ประชาชนฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาเองได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายหรือไม่ จึงก่อให้เกิดหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ต่อมาเมื่อบ้านเมืองมีความเจริญมากขึ้น จึงเห็นว่าการที่ประชาชนทำหน้าที่ฟ้องร้องดำเนินคดีเองเช่นเดิมนั้นอาจก่อให้เกิดความวุ่นวายเสียหายได้ จึงเกิดแนวความคิดที่ให้รัฐเข้ามามีบทบาทเป็นผู้รับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองแทนประชาชน ซึ่งผลของแนวความคิดนี้ทำให้เกิดหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐขึ้น เพื่อให้รัฐทำหน้าที่ป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิด

¹⁵ คณิต ฒ นคร. “เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีกับทางปฏิบัติของพนักงานอัยการและศาล.” วารสารอัยการ. 1, 5. พฤษภาคม 2521, หน้า 42-43.

¹⁶ A.C.German, Frank D. Day, Robert R.J. Gallati. *Introduction to Law Enforcement and Criminal Justice* (Illinois; Charles C. Thomas Publisher), P. 188. อังโนมนู รัตนาสิน. การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา : ศึกษาในความคิดที่เกิดจากรอยนศ. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533, หน้า 9.

¹⁷ คณิง ภาไชย. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. หน้า 17.

โดยถือว่า ความผิดอาญาเป็นความผิดต่อสังคมและรัฐ และรัฐเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา

ปัจจุบันประเทศที่ยึดถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนเป็นหลัก ส่วนใหญ่จะเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา สำหรับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law เช่น ประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่น และไทย จะยึดถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลัก ดังนั้น หลักการดำเนินคดีอาญาจึงสามารถแบ่งแยกออกได้เป็น 3 หลัก ดังนี้

(1) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย (Private Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายเป็นรูปแบบของการดำเนินคดีอาญาในสมัยดั้งเดิมที่ยังมิได้มีการแบ่งแยกความรับผิดชอบในทางอาญากับความรับผิดชอบทางแพ่งออกจากกัน จะเห็นได้ว่าในสมัยโบราณเกือบทุกประเทศในโลกไม่ว่าจะเป็นทางยุโรป แอฟริกา หรือเอเชีย รวมทั้งประเทศไทยล้วนแล้วแต่ให้เอกชนเป็นผู้มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย และเป็นผู้ควบคุมอาชญากรรมในสังคมด้วยทั้งสิ้น¹⁸ ดังนั้น เมื่อมีการกระทำที่เป็นความผิดอาญาเกิดขึ้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้ที่ได้รับ ความเสียหายจะดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดี ตลอดจนหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อศาลด้วยตนเอง แต่สิทธิในการฟ้องคดีอาญาของเอกชนจะจำกัดอยู่แต่เพียงตัวผู้เสียหายที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำผิดอาญาที่เกิดขึ้นเท่านั้น เอกชนอื่นซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายโดยตรงย่อมไม่สามารถนำคดีอาญามาฟ้องร้องต่อศาลได้ อย่างไรก็ตาม ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมโบราณไม่ว่าจะเป็นยุโรป เอเชีย และในแอฟริกา ผู้เสียหายในที่นี้หมายถึงบรรดาบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายด้วย¹⁹

(2) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution)

เป็นแนวความคิดตามหลักการปัจเจกชนนิยม ที่เห็นว่าทุกคนในสังคมต้องเป็นผู้มีหน้าที่ในการช่วยกันรักษากฎหมาย จึงยอมรับกันว่าประชาชนทุกคนใครก็ได้สามารถเริ่มคดีอาญาโดยเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้²⁰ จึงเป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องช่วยกันรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญา สิทธิในการดำเนินคดีอาญาของเอกชนจึงมีได้อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้โดยไม่จำกัดประชาชนผู้นำคดีอาญามาฟ้องร้องต่อศาลนั้น จะเป็นผู้เสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดอาญานั้นหรือ

¹⁸ จิตติ เจริญน้ำ. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. กรุงเทพฯ : บริษัท ประชารวจ จำกัด, 2531 หน้า 7.

¹⁹ Donald J. Newman. *Introduction to Criminal Justice*. New York : L.B. Lippincott Company, 1978, P.2.

²⁰ Roger, Arguile. *Criminal Procedure*. London: Butterworths, 1969, P.20.

ไม่ หลักการดำเนินคดีโดยประชาชนซึ่งประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) ใช้เป็นหลักในการดำเนินการค้นหาความจริงในคดีอาญา เช่น ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น หากพิจารณาถึงผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินคดีแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นนิติสัมพันธ์ระหว่าง 3 ฝ่าย ดังนี้

ฝ่ายแรก ได้แก่ รัฐ ซึ่งจะมีการแยกหน้าที่ในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาข้อกฎหมายออกจากกัน โดยศาลจะทำหน้าที่เป็นผู้วินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมาย และคณะลูกขุนจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง ศาล (trial judge) จะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ควบคุมกฎระเบียบการพิจารณาคดี และเป็นທີ່ปรึกษาในกระบวนการพิจารณา และตัดสินข้อเท็จจริงของคณะลูกขุน มีหน้าที่ควบคุมให้การต่อสู้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัด²¹ วางหลักเกณฑ์เรื่องพยานหลักฐาน เพื่อมิให้มีการเอาเปรียบกันในการต่อสู้คดี²² ศาลจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานไปตามที่คู่ความนำมาแสดง ไม่มีการซักถามหรือเรียกพยานมาสืบ²³

ฝ่ายที่สอง ได้แก่ โจทก์ ซึ่งมีหน้าที่ต้องนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้ออ้างข้อถกเถียงของตน หรือที่เรียกว่า หน้าที่นำสืบ (burden of proof) โดยถือว่าเมื่อโจทก์เป็นผู้ฟ้องร้องกล่าวอ้างว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ก็ต้องมีหน้าที่นำสืบเสมอ

ฝ่ายที่สาม ได้แก่ จำเลย ซึ่งมีสิทธิในการวางเฉยจะให้การหรือไม่ให้การแก้ข้อกล่าวหาของโจทก์ก็ได้ เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของโจทก์ในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย แต่จำเลยมีสิทธิที่จะตรวจสอบ และพิสูจน์หักล้างพยานหลักฐานของโจทก์โดยการถามค้านพยานหลักฐานของโจทก์ และมีสิทธินำพยานหลักฐานของจำเลยเองมาพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึงความบริสุทธิ์ของตนเอง หรือพิสูจน์ให้เห็นถึงความไม่น่าเชื่อถือของพยานโจทก์

(3) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนี้เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นภายหลัง หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย และหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนี้สืบเนื่องมาจากแนวความคิดของพวกอรรถประโยชน์ ซึ่งมีความคิดตรงข้ามกับพวก

²¹ John H. Langbein, *Comparative Criminal Procedure Germany*. Newyork ; West Publishing Company, 1977, P.29.

²² คณิต ฅ นคร. "วิธีพิจารณาความอาญา : หลักกฎหมายกับการปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน." วารสารนิติศาสตร์. 15, 3. กันยายน 2528, หน้า 5.

²³ ประทุมพร กลัดอ่ำ. "การนำวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับในวิธีพิจารณาความอาญา" วิทยานพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533, หน้า 6.

ปัจเจกชน โดยพวกอรรถประโยชน์นี้จะมุ่งเน้นถึงการควบคุมสังคม คือ มีจุดมุ่งหมายในการแก้ไขผู้กระทำผิดให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างเป็นปกติสุข จำกัดความสามารถหรือจำกัดโอกาสกระทำความผิดของผู้ที่กระทำความผิดชนิดนี้ และการป้องกันหรือปราบปรามผู้กระทำความผิดนั้น แนวความคิดนี้เห็นว่า การควบคุมการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองเป็นหน้าที่ของรัฐบาล รัฐบาลมีหน้าที่ต้องป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดอาญา โดยถือหลักว่าความผิดอาญาเป็นความผิดต่อสังคมหรือมหาชน ดังนั้น สังคมหรือมหาชนเท่านั้นถึงจะเป็นผู้เสียหาย จากหลักดังกล่าวทำให้เอกชนไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตนเอง เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น รัฐบาลหรือสังคมเท่านั้นที่จะเป็นผู้เสียหายได้ โดยการจัดให้มีพนักงานอัยการเป็นผู้ทำหน้าที่ดำเนินคดีอาญา พนักงานอัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้อง อันเป็นหลักเกณฑ์ของระบบอัยการที่สมบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตามรัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียวโดยเด็ดขาด แม้ว่าประเทศที่ถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐอย่างเคร่งครัดก็มีการผ่อนคลายเป็นเอกชนฟ้องคดีได้บ้างเช่นกัน แต่จะจำกัดประเภทและฐานความผิดไว้ด้วย สำหรับประเทศที่ยึดถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน และประเทศไทย เป็นต้น .

การค้นหาคำความจริงตามแนวคิดของการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐจะมีลักษณะเป็นการร่วมมือกัน (Co-operation doctrine) เพื่อค้นหาคำความจริงในเนื้อหาของคดี โดยองค์กรต่าง ๆ ในคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นองค์กรที่ตกอยู่ภายใต้การดำเนินการของรัฐ หรือองค์กรที่เป็นอิสระ เช่น ทนายความต่างก็มีพันธะในการร่วมมือกันพิสูจน์ความคิดและความบริสุทธิ์ของจำเลยด้วยกันทั้งสิ้น²⁴

ในการค้นหาคำความจริงตามระบบนี้ พยานหลักฐานจะถูกเสนอเข้าสู่คดีในฐานะที่เป็นพยานศาลไม่ใช่พยานของฝ่ายโจทก์หรือจำเลย พยานหลักฐานที่น่าจะพิสูจน์ความคิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยก็เสนอเข้าสู่คดีได้ เพราะจุดสำคัญของระบบนี้จะไปอยู่ที่การชั่งน้ำหนักคำพยานหลักฐานโดยศาลเสียมากกว่า ทั้งนี้ เป็นไปตามหลัก Evaluation of evidence²⁵ และเมื่อพยานหลักฐานเข้าสู่การพิจารณาก็จะตกเป็นหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีที่จะร่วมกันค้นหาคำความจริงในเนื้อหาแห่งคดี

²⁴ คณิต ฒ นคร. “ฐานะหน้าที่ทนายความในคดีอาญา.” วารสารอัยการ. 4, 47. พฤศจิกายน 2524, หน้า 55.

²⁵ Shigemisu Dando. *Japanese Criminal Procedure*. N.J. : Fred B. Rothmann & Co. South Hachensack, 1965, P.203. อ้างใน พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น. “ข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องในคดีอาญาของไทย” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528. หน้า 47-48.

จะเห็นได้ว่าไม่ว่า จะเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาแบบใด ในการดำเนินคดีอาญาจะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นสำคัญ เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยตรง มาตรการต่าง ๆ ในการดำเนินคดีอาญาจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่เป็นนิติรัฐด้วย

ในคดีอาญานั้น มีข้อสันนิษฐานของกฎหมายว่า บุคคลไม่มีความผิดทุกคนบริสุทธิ์ เมื่อโจทก์อ้างเขาทำผิดอย่างไร ก็ต้องพิสูจน์ถึงความผิดของเขา ดังนั้นในคดีอาญาโจทก์มีภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลยเสมอ รวมทั้งถ้าโจทก์กล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดที่จะต้องทำให้จำเลยรับโทษเพิ่มมากขึ้น เช่น กรณีขอให้เพิ่มโทษ ให้บวกโทษ เป็นต้น²⁶ จึงอาจกล่าวได้อีก หนึ่งว่าหน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาถือหลักว่า โจทก์มีหน้าที่นำสืบหรือมีภาระการพิสูจน์ว่าได้มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นและจำเลยเป็นผู้กระทำผิดนั้น ในคดีอาญา จำเลยจะให้การปฏิเสธลอย ๆ หรือไม่ให้การใด ๆ ก็ได้ ถือว่าโจทก์มีหน้าที่นำสืบให้ครบทุกประเด็น ในองค์ประกอบความผิดอาญาที่โจทก์กล่าวอ้าง

การวินิจฉัยพยานหลักฐานในคดีอาญานั้น ที่ประเด็นในคดีมีเฉพาะเรื่องที่มีการกระทำผิดเกิดขึ้นและจำเลยเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่ ดังนั้นศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ต่อเมื่อแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำผิดนั้น ถ้ามีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย²⁷ แต่ความสงสัยนั้นต้องเป็นความสงสัยตามสมควรด้วย เพราะมิฉะนั้นจะกลายเป็นว่าไม่ว่ากรณีใดจะต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลยหมด

หลักในการดำเนินคดีอาญา มีหลักในการดำเนินคดีที่เรียกว่า หลักการตรวจสอบ (Untersuchungsgrundsatz หรือ Examination Principle) คู่กรณีจะตกลงกันให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างเช่นในคดีแพ่งมิได้ เพราะในคดีอาญาต้องมีการตรวจสอบความจริงแท้ของเรื่องและต้องตัดสินใจไปตามความจริงที่ตรวจสอบได้ความนั้น²⁸ โดยถือเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการค้นหาความจริงและตรวจสอบเรื่องที่กล่าวหา

²⁶ โอสโก โกสิน. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, 2538, หน้า 273.

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227.

²⁸ คณิต ฅ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 8.

1.3 ข้อเปรียบเทียบหลักการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญา

ตามที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่า ในการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญา มีข้อแตกต่างหลายประการ เริ่มตั้งแต่วัตถุประสงค์ โดยในส่วนของกฎหมายแพ่งถือได้ว่าเป็นกฎหมายเอกชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะคุ้มครองป้องกันสิทธิของ “เอกชน” ซึ่งมีต่อกัน ขณะที่กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายมหาชน มีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะคุ้มครองป้องกันความปลอดภัยของสมาคมมนุษย์ จึงอาจกล่าวได้ว่าจะมีความรับผิดชอบทางอาญาเกิดขึ้นได้ จำเป็นต้องมีความเสียหายแก่สมาคมมนุษย์ ขณะที่ความรับผิดชอบแพ่งเกิดขึ้นเมื่อมีความเสียหายแก่เอกชน²⁹ หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า ธรรมชาติของคดีอาญานั้นมีจุดเน้นหรือปรัชญาอยู่ที่ประโยชน์ของส่วนรวม คือ ความปลอดภัยของสมาคมมนุษย์ ดังนั้น เจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหมายสุดท้ายของกฎหมายอาญา คือ ต้องการลงโทษผู้กระทำผิด³⁰ ซึ่งแตกต่างกับคดีแพ่งที่มีจุดเน้นอยู่ในเรื่องสิทธิส่วนบุคคลของเอกชนเป็นหลัก บุคคลที่ได้รับความเสียหายต้องบังคับสิทธิตนเองแก่ผู้ที่ก่อความเสียหายเอง ผลของความรับผิดชอบแพ่ง คือ การชดใช้สินไหมทดแทน เพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิมให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

คดีแพ่งเป็นเรื่องความขัดแย้งระหว่างบุคคล บางทีก็ไม่ได้กระทบกระเทือนถึงผลประโยชน์ของบุคคลส่วนใหญ่ ผิดกับคดีอาญาซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตและเสรีภาพของบุคคล และเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองอันเป็นเรื่องส่วนรวม กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการพิจารณาคดีและที่เกี่ยวกับพยานหลักฐานในคดีแพ่ง จึงไม่เข้มงวดเหมือนกับในคดีอาญา ขณะเดียวกันมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญาย่อมสูงกว่าในคดีแพ่ง³¹

การดำเนินคดีแพ่งเป็นเรื่องสิทธิของคู่ความเองในการฟ้องร้องและดำเนินคดี คู่ความมีวัตถุประสงค์เพื่อขออำนาจศาลให้แก้ไขข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิ และหน้าที่ของบุคคลในทางทรัพย์สิน หรือขอให้ศาลแสดงสถานะของบุคคลในทางแพ่ง ผลของการพิจารณาและดำเนินคดีของคู่ความ จึงก่อให้เกิดข้อยุติในทางทรัพย์สินของเอกชนหรือแสดงสถานะของบุคคลในทางแพ่งเท่านั้น ทำให้หลักในการดำเนินคดีแพ่งนั้น มีสาระสำคัญที่แตกต่างกับหลักในการดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ ในคดีแพ่งคู่ความเป็นผู้กำหนดคดี เป็นสิทธิของโจทก์ที่จะฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีหรือจะฟ้องด้วยรูปคดีในประเด็นใด และจะเลือกใช้พยานหลักฐานใดได้โดยอิสระ กล่าวคือ เป็นผู้กำหนด

²⁹ จี๊ด เศรษฐบุตร. หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด. หน้า 4.

³⁰ อุททิศ แสนโกศิก. “จุดมุ่งหมายและวิธีดำเนินการของกฎหมายอาญา.” อัยการนิเทศ. 16, 21. 2502, หน้า 55.

³¹ ไสภณ รัตนากร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2544, หน้า 30.

ข้อเท็จจริงที่จะนำมาตีแผ่ในศาล รวมทั้งกำหนดข้อเท็จจริงที่จะต้องพิสูจน์กันด้วยพยานหลักฐาน ส่วนจำเลยสามารถยอมรับหรือปฏิเสธคำฟ้องและอาจตกลงยอมความกับโจทก์ได้ ผู้พิพากษาจะจำกัดตัวเองอยู่ในประเด็นแห่งคดี และห้ามพิพากษาเกินคำขอ ดังนั้น หลักในการดำเนินคดีแพ่งจึงเรียกว่า หลักความตกลง (Verhandlungsmaxime หรือ Negotiation principle) ซึ่งมีความหมายว่า คู่กรณีในคดีแพ่งนั้น อาจทำความตกลงกันได้เสมอ เมื่อตกลงกันอย่างไรศาลก็ต้องปฏิบัติไปตามนั้น ในคดีแพ่งคู่ความตกลงจะทำการอย่างไรก็ได้ ถ้าไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลต้องดำเนินการตามนั้น ทั้งนี้ เพราะคดีแพ่งจะพิสูจน์กันด้วยพยานหลักฐานเฉพาะข้อเท็จจริงที่ยังได้แย้งกันอยู่เท่านั้น

ส่วนในคดีอาญามีหลักในการดำเนินคดีที่เรียกว่า หลักการตรวจสอบ (Untersuchungsgrundsatz หรือ Examination principle) คู่กรณีจะตกลงกันให้ดำเนินกระบวนการพิจารณา อย่างเช่นในคดีแพ่งมิได้ เพราะในคดีอาญาต้องมีการตรวจสอบความจริงแท้ของเรื่องและต้องตัดสินใจไปตามความจริงที่ตรวจสอบได้ความนั้น โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานและศาลที่จะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องที่กล่าวหา และในการนี้เจ้าพนักงานและศาลมีอำนาจค้นหาความจริง โดยไม่มีข้อผูกมัดใด ๆ ในส่วนของศาลจะไม่จำกัดบทบาทของตนอยู่เพียงการรอรับฟังข้อเท็จจริงที่คู่ความนำเสนอแต่ต้องค้นหาความจริงแห่งคดีในเชิงรุก (active) ด้วย เพราะศาลต้องค้นหาความจริงตามภาวะวิสัยแท้ ๆ เพื่อให้สามารถวินิจฉัยตัดสินคดีและแก้ไขเยียวยาความเสียหายต่อปัจเจกชนที่เกี่ยวข้องและโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสียหายต่อสังคมได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ การการพิสูจน์จึงไม่ได้อยู่ที่โจทก์หรือจำเลยอย่างในคดีแพ่ง ศาลต้องมีส่วนทำให้ความจริงในคดีนั้น ๆ กระจ่างเท่าที่จะทำได้ด้วย เพราะผลจากการดำเนินคดีอาญาไม่เพียงกระทบต่อทรัพย์สินของเอกชนเท่านั้น แต่รวมถึงสิทธิเสรีภาพและชีวิตของเอกชนและที่สำคัญมีผลต่อความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยของสังคมส่วนรวมด้วย

ในเรื่องหน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์ในคดีแพ่ง ถือหลักว่าคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใด ๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง โดยการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีแพ่ง ศาลจะพิจารณาประเด็นข้อพิพาทเป็นรายประเด็นไป แล้วพิจารณาว่าในแต่ละประเด็นนั้นฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลยนำพยานมาสืบแล้วน่าเชื่อถือกว่ากัน โดยถือเอาความเป็นไปได้เป็นมาตรฐาน เมื่อพยานหลักฐานของฝ่ายไหนมีเหตุผลน่าเชื่อว่าจะเป็นความจริงมากกว่า ก็ถือว่าพยานหลักฐานของฝ่ายนั้นมีน้ำหนักดีกว่า และศาลจะตัดสินให้คู่ความฝ่ายนั้นชนะคดี กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานในคดีแพ่งอาจมีการผ่อนปรนได้โดยความตกลงของคู่ความ เช่น คู่ความอาจทำกันในข้อเท็จจริงหรือ

ข้อกฎหมายแล้วให้ศาลชี้ขาดให้ฝ่ายที่ชนะคำทำขณะคดีก็ได้ เป็นต้น³² ส่วนในคดีอาญามีหลักว่า จำเลยจะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) จนกว่าจะ พิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำผิด และในกรณีมีข้อสงสัยต้องยกประโยชน์ให้กับจำเลย (in dubio proreo) เพราะในคดีอาญาการปล่อยผู้กระทำผิดเนื่องจากพิสูจน์ได้ไม่แน่ชัดย่อมดีกว่า ลงโทษผู้บริสุทธิ์ ดังนั้น ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงของศาลในคดีอาญาจึงมีหลักกฎหมายที่ยึด ถือกันโดยทั่วไปว่าศาล จะต้องฟังพยานหลักฐานจนปราศจากความสงสัยตามสมควร (beyond reasonable doubt) ว่าจำเลยได้กระทำผิดจริงจึงลงโทษจำเลยได้ การฟังข้อเท็จจริงอย่างใดว่าเป็นที่ ยุติจึงต้องไม่เป็นเพียงเพราะโจทก์มีพยานหลักฐานที่มีเหตุผลน่าเชื่อมากกว่า (preponderance of evidence) จำเลยอย่างเช่นคดีแพ่งเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป คดีแพ่งและคดีอาญามีหลักการดำเนินคดีที่แตกต่างกันหลายประการ จาก ข้อแตกต่างเหล่านี้ ทำให้มีการแบ่งแยกศาลที่มีอำนาจชำระคดีในส่วนแพ่งและส่วนอาญาออกจาก กัน แต่อย่างไรก็ตาม การกระทำผิดบางเรื่องอาจก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งและถือว่าเป็น ความผิดอาญาด้วย ที่เรียกว่า คดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา โดยในแต่ละประเทศจะมีลักษณะที่ ในการดำเนินคดี และหลักการรับฟังพยานหลักฐานเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับหลักการดำเนินคดีและการรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นพื้นฐานของแต่ละประเทศ ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

2. ประวัติและแนวคิดการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

2.1 ความหมายคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

จากการศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ จะไม่พบบทนิยามหรือมีบทบัญญัติของกฎหมายประเทศใดให้ความหมายของคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่อง กับคดีอาญาไว้ จากการศึกษาเรื่องดังกล่าวของประเทศฝรั่งเศส พบว่า ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส มาตรา 3 วรรค 1 และมาตรา 4 วรรค 1 ได้บัญญัติให้ สิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่ง สามารถฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา (action civile) พร้อมกับการ

³² โสภณ รัตนกร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 30-31.

ฟ้องคดีอาญาต่อศาลที่พิจารณาความอาญาได้³³ แต่ก็ไม่มีบทนิยามหรือมีบทบัญญัติมาตราใดให้ความหมายของคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญาไว้เช่นกัน

สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยบัญญัติ ในเรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญาไว้ในมาตรา 40 ถึง มาตรา 51 แต่มิได้มีบทบัญญัติมาตราใดให้ความหมายของคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญาว่าหมายถึงคดีแบบใด ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย เคยเสนอให้มีการนิยามศัพท์ไว้ให้ชัดเจนในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 400-10/2515 วันอังคารที่ 7 มีนาคม 2515 แต่ที่ประชุมมีความเห็นว่า เป็นเรื่องที่ไม่อาจนิยามลงไปแน่ชัดได้ว่า คดีอย่างไรเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญา ด้วยเหตุนี้ทำให้ไม่มีบทนิยามที่ให้ความหมายคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญาจนถึงปัจจุบัน คงมีเพียงคำอธิบายทางคำราและจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งมีดังนี้

ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย³⁴ ได้อธิบายว่า “คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญา” นั้น หมายความว่า มูลกรณีที่เกิดกระทำของจำเลยที่จะอ้างว่าเป็นความผิดอาญานั้น ได้มีข้ออ้างในคำฟ้องคดีแพ่งว่าเป็นการละเมิดและโจทก์ได้ขออย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

ก. การเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืน

ข. เรียกค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากการละเมิดที่จำเลยได้กระทำ

ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ และศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย ได้อธิบายว่า³⁵ “ในบรรดาคดีอาญาที่ฟ้องต่อศาลนั้น อาจจะมีคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องไปได้หลายประการ เช่นว่า ท่านถูกผู้ร้ายลักนาฬิกาข้อมือไป การฟ้องให้ลงโทษผู้ร้ายฐานลักทรัพย์เป็นคดีอาญาและนอกจากนี้ ท่านยังมีอำนาจที่จะฟ้องต่อศาลขอให้ผู้ร้ายคืนนาฬิกาให้ท่าน หรือใช้ราคาแห่งนาฬิกาให้ท่าน ดังนี้

³³ Article 3 “A civil action may be pursued at the same time and before the same court as the prosecution.

It may include all heads of damages, material as well as bodily or moral, which flow from the acts that are the object of the prosecution.”

Article 4 “A civil action may also be pursued separately from the prosecution.

However, if a prosecution has been initiated but has not been finally decided, any civil action shall be suspended until after conclusion of the prosecution.”

³⁴ หยุด แสงอุทัย. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษาศาลฎีกา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน, 2507, หน้า 456.

³⁵ สัญญา ธรรมศักดิ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : แสงทองการพิมพ์, 2522, หน้า 310-311.

เป็นคดีแพ่ง นอกจากนี้การกระทำผิดในคดีอาญานั้นยังอาจจะเป็นเหตุให้ผู้กระทำผิดถูกฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ เช่น การทำร้ายร่างกาย เป็นเหตุให้ผู้เสียหายต้องเสียค่ารักษาพยาบาลและค่าขาดประโยชน์ในอาชีพ อย่างนี้แหละเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา”

ศาสตราจารย์คณิ่ง ภาไชย ได้อธิบายว่า³⁶ “การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเป็นการฟ้องขอให้ศาลบังคับตามสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญา คดีแพ่งที่ถือว่าเกี่ยวข้องกับคดีอาญา หมายความว่า คดีแพ่งที่มีมูลทางแพ่งและทางอาญา โดยอาศัยกฎเกณฑ์ความรับผิดชอบในสาระสำคัญเป็นทำนองเดียวกัน ...”

ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฒ นคร ได้อธิบายว่า³⁷ “สิทธิเรียกร้องทางแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญานั้นจะต้องเป็นสิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการกระทำผิดอาญา จึงจะฟ้องเป็นคดีแพ่งรวมมาด้วยได้ เช่น การฟ้องชดใช้ราคาทรัพย์สินจากกระทำผิดฐานทำให้เสียหาย แต่ถ้านิติเรียกร้องในทางแพ่งมิได้เกิดขึ้นโดยตรงจากการกระทำผิดอาญาแล้ว จะฟ้องรวมกันมาไม่ได้”

อาจารย์อนุมติ ใจสมุทร ได้อธิบายว่า³⁸ “การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้นแต่เดิมเรียกว่าคดีอาญาสินไหม คือการฟ้องคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายมีการเรียกร้องทางแพ่งรวมอยู่ด้วยการฟ้องเป็นคดีอาญาสินไหมนั้น จะต้องประกอบด้วย

1. มีการกระทำผิดทางอาญา
2. ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องทางแพ่ง
3. เป็นสิทธิอันเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญานั้น”

อาจารย์พิพัฒน์ จักรางกูร ได้อธิบายว่า³⁹ “คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้แก่ คดีที่ฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือให้ใช้ราคาทรัพย์สิน หรือให้ใช้เงินค่าทดแทนความเสียหายเนื่องจากการละเมิดอันเป็นความผิดอาญาที่ได้ฟ้องร้องกัน”

³⁶ คณิ่ง ภาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. หน้า 152.

³⁷ คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า303.

³⁸ อนุมติ ใจสมุทร. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการไต่สวนมูลฟ้อง มาตรา 1 ถึงมาตรา 171. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พี่น้องการพิมพ์, 2514, หน้า 424.

³⁹ พิพัฒน์ จักรางกูร. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร, 2540, หน้า 97.

ศาสตราจารย์ ประเทือง กิริติบุตร ได้อธิบายว่า⁴⁰ การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา คือการฟ้องขอให้ศาลบังคับตามสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งที่เกิดจากการกระทำผิดทางอาญา เพราะฉะนั้นการกระทำผิดอาญาบางชนิดในขณะเดียวกัน เป็นการละเมิดในทางแพ่งด้วย เช่น การขับรถชนคนโดยประมาทได้รับบาดเจ็บ นอกจากผิดอาญายังต้องรับผิดชอบใช้ความเสียหายทางแพ่งด้วย หรือการกระทำที่เสียหายทรัพย์สินทางอาญายังต้องรับผิดชอบใช้ความเสียหายในทางแพ่งด้วย”

อาจารย์กุศล บุญเย็น ได้อธิบายว่า⁴¹ “คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำผิดทางอาญา หรืออาศัยมูลความผิดทางอาญา เช่น จำเลยลักทรัพย์ของผู้เสียหาย การกระทำของจำเลยเป็นความผิดอาญารฐานลักทรัพย์และเป็นการทำละเมิดต่อผู้เสียหายในทางแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนการเรียกให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวเป็นคดีส่วนแพ่ง หรือจำเลยขับรถชนผู้เสียหายโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บสาหัส แขนขาขาด เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 และเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้เสียหาย จะต้องใช้ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์ ค่าเสียความสามารถในการประกอบกิจการ และค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 444 ถึงมาตรา 446 เป็นต้น การเรียกให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวเป็นคดีส่วนแพ่ง”

จากคำอธิบายทางคำราชของนักกฎหมายของประเทศไทยดังกล่าวข้างต้น พอสรุปความหมายของคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ว่า หมายถึง คดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำ ความผิดทางอาญาโดยตรง หรืออีกนัยหนึ่ง คือ สิทธิเรียกร้องทางคดีแพ่งจะต้องเป็นสิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการกระทำผิดทางอาญา ดังเช่น คดีที่จำเลยกระทำความผิดโดยทำร้ายร่างกาย หรือทำให้ทรัพย์สินของบุคคลอื่นเสียหาย ผลจากการกระทำผิดทางอาญาทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำนั้น เป็นต้น

ส่วนแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของประเทศไทยที่วินิจฉัยว่า คดีลักษณะใดเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้น ได้อาศัยหลักเกณฑ์คล้ายกับความหมายที่นักกฎหมายของประเทศไทยให้ความเห็นไว้ แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป โดยมีหลักเกณฑ์ว่า การพิจารณาคดีใดเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาหรือไม่นั้น ย่อมพิจารณาจากข้อเท็จจริงในคดีแพ่งนั่นเองว่า เป็น

⁴⁰ ประเทือง กิริติบุตร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523, หน้า 63-64.

⁴¹ กุศล บุญเย็น. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2541, หน้า 111.

การกระทำที่ครอบงำประกอบอันเป็นความคิดทางอาญาหรือไม่⁴² ประกอบกับประเด็นที่วินิจฉัยทั้ง ส่วนคดีอาญาและส่วนคดีแพ่งต้องเป็นประเด็นเดียวกัน⁴³ ดังเช่น คดีแพ่งที่โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิด หาว่าจำเลยนำข้อความอันเป็นการหมิ่นประมาทลงโฆษณาในหนังสือพิมพ์ และโจทก์ได้ฟ้องจำเลยในคดีอาญาหาว่าจำเลยโฆษณาหมิ่นประมาทในข้อความอย่างเดียวกัน โดยขอให้จำเลยพิสูจน์ความจริงด้วย ดังนั้น เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา⁴⁴

นอกจากนี้ คดีแพ่งที่ให้สิทธิผู้เสียหายฟ้องเรียกร้องเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นโดยตรงจากมูลความคิดทางอาญา ย่อมเท่ากับว่า คดีดังกล่าวทั้งส่วนแพ่งและส่วนอาญามีภูมิลำเนาความรับผิดชอบเดียวกัน ต้องถือว่าเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาด้วย⁴⁵

จากแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกา ทำให้ทราบขอบเขตความหมายของคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาว่า คดีแพ่งต้องมีมูลหรือเป็นผลมาจากการกระทำความผิดอาญา นอกจากนี้ ผู้เขียนพบว่า ความคิดที่จะเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต้องมีลักษณะเป็นความคิดในตัวเอง(mala in se) และต้องเป็นความคิดที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญานั้น เช่น ความผิดฐานขกขอกความผิดฐานบุกรุก เป็นต้น ทั้งนี้เพราะความคิดที่เป็นความคิดในตัวเอง เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผลกระทบจะเกิดกับผู้เสียหายโดยตรง และความคิดลักษณะนี้ กฎหมายมุ่งคุ้มครองผู้เสียหายที่ได้รับผลจากการกระทำความผิดอาญา ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งได้

ส่วนแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่า คดีที่ไม่เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หมายถึง คดีที่สิทธิเรียกร้องทางแพ่งไม่เกิดจากมูลความคิดทางอาญา⁴⁶ และความคิดเหล่านี้เป็น

⁴² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1462/2537. ไม่ได้ลงพิมพ์.

⁴³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 806/2540. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 2, หน้า 270. วินิจฉัยว่า มูลคดีทางแพ่งที่โจทก์นำมาฟ้องจำเลยทั้งสองในคดีนี้ ก็คือมูลคดีเกี่ยวกับที่พนักงานอัยการได้ฟ้องร้องโจทก์ในคดีอาญาข้อหาบุกรุก ประเด็นตามคำชี้ขาดของศาลในคดีอาญามีประเด็นอย่างเดียวกับคดีนี้ คือที่ดินพิพาทเป็นที่ดินที่โจทก์มีสิทธิครอบครอง หรือเป็นที่ดินสาธารณะ คดีของโจทก์จึงเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

⁴⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 273-275/2502. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 1, หน้า 344

⁴⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2659/2539. สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, เล่ม 5, หน้า 151. วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องเรียกค่ารักษาพยาบาลผู้ตาย ค่าปลงศพผู้ตาย รวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ๆ และค่าขาดไร้อุปการะ เนื่องจากเหตุที่ผู้ตายได้รับอันตรายแก่ร่างกายและถึงแก่ความตายในเวลาต่อมานั้นเป็นปัญหาที่ต้องวินิจฉัยว่า จำเลยกระทำละเมิดต่อผู้ตายหรือไม่ อันเป็นประเด็นในคดีอาญาที่พนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยข้อหากระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย ซึ่งโจทก์เป็นผู้เสียหายตามนัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2(4), 5(2) ในส่วนนี้จึงเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

⁴⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 736/2538. ไม่ได้ลงพิมพ์.

ความคิดที่รัฐบัญญัติให้เป็นความคิดเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวม ไม่มีวัตถุประสงค์คุ้มครองผู้เสียหายโดยตรง ดังเช่น ความคิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ พระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้าง⁴⁷ คิดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน⁴⁸ พระราชบัญญัติจราจรทางบก ฯ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะความคิดเหล่านี้รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย การฝ่าฝืนดังกล่าวย่อมไม่ก่อให้เกิดสิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับเรื่องความหมายของคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้น นับแต่ประเทศไทยมีบทบัญญัติเรื่องนี้ ตั้งแต่พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ.126 เรื่อยมา จนถึงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญฉบับปัจจุบันยังไม่ปรากฏว่ามีการบัญญัตินิยามศัพท์หรือความหมายไว้เลยว่า “คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา” หมายถึงคดีเช่นใด เช่นเดียวกับที่ประมวลกฎหมายอาญามีได้บัญญัตินิยามศัพท์ว่า “คดีอาญา” หมายถึง คดีอย่างไร และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีได้บัญญัตินิยามศัพท์คำว่า “คดีแพ่ง” ไว้ คงมีเพียงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 บัญญัติถึงหลักเกณฑ์การฟ้องไว้ว่า “การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา จะฟ้องต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาหรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้...” ฉะนั้นแม้จะปรากฏจากคำอธิบายทางคำรากกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกาบางฉบับ อธิบายเป็นแนวเดียวกันว่า “คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา” หมายถึง คดีแพ่งที่มีมูลมาจากคดีอาญาในเรื่องนั้น ๆ โดยตรงหรืออ้อมหนึ่ง คือ การกระทำผิดอาญานั้นก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องทางแพ่งคิดตามมาด้วย แต่เมื่อได้ศึกษาลึกลงไปในรายละเอียด ผู้เขียนพบว่ายังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน ไม่ลงรอยกันในลักษณะของคดีดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากการที่ยังมีคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาเพื่อทำการวินิจฉัยเสมอว่า คดีความคิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เชือก พ.ศ. 2497 ความคิดตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 คดีเรื่องเลิกจ้างไม่เป็นธรรมดาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงาน และวิธีพิจารณาคดีแรงงาน เหล่านี้เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาหรือไม่ ซึ่งหลังจากที่ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์แล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่า “คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา” หมายถึง คดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำผิดทางอาญาโดยอาศัยกฎเกณฑ์ความรับผิดชอบในสาระสำคัญเดียวกัน ทั้งนี้ไม่ว่าพนักงานอัยการเป็นโจทก์ หรือผู้เสียหายเป็นโจทก์หรือโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการก็

⁴⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 693/2530. สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, เล่ม 3, หน้า 162. วินิจฉัยว่า การฟ้องขอบังคับให้จำเลยรื้อถอนอาคารที่ก่อสร้างไม่ถูกต้องตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร มิได้สืบเนื่องมาจากมูลความคิดทางอาญาในความคิดต่อพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 จึงมิใช่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องคดีอาญา

⁴⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3349/2533. สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, เล่ม 9, หน้า 284. และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2133/2531. สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, เล่ม 5, หน้า 213.

ตาม หรือกล่าวได้ว่าสิทธิเรียกร้องทางแพ่งมีมูลมาจากการกระทำความผิดอาญา แสดงว่า คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ถือเป็นสิทธิเรียกร้องที่มีผลมาจากคดีอาญาเป็นสาระสำคัญ และการเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่งเป็นส่วนหนึ่งหรือมีผลมาจากการกระทำความผิดทางอาญา

เมื่อได้ศึกษาจากแนววินิจฉัยในคำพิพากษาศาลฎีกาแล้วผู้เขียนพบข้อสรุปอีกประการหนึ่ง คือ การกระทำความผิดอาญาที่จะก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งแก่ผู้เสียหายได้ ความผิดเหล่านั้น จะมีลักษณะเป็นความผิดในตัวเอง (mala in se) และเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ส่วนความผิดที่ผิดเพราะมีกฎหมายห้าม (mala prohibita) อันเป็นกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะปกป้องคุ้มครองสาธารณชนส่วนรวม เช่น พระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ พระราชบัญญัติควบคุม การก่อสร้างฯ พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เชื้อฯ พระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ ซึ่งรัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย การฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าวย่อมไม่ก่อให้เกิดสิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เว้นแต่การฝ่าฝืนกฎหมายนั้นจะก่อให้เกิดความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย

2.2 ความเป็นมาของการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

(1) การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ก่อนประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

จากประวัติศาสตร์กฎหมายของประเทศไทย ตั้งแต่พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 จนถึงพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมิโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 ไม่มีการบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ จนถึงพระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 จึงมีการบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องให้อำนาจแก่พนักงานอัยการฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือให้ใช้ราคาแทนผู้เสียหายในมาตรา 1 ถึงมาตรา 6⁴⁹ ซึ่งถือว่าเป็นการเริ่มต้นบัญญัติเรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

เหตุผลการบัญญัติพระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 นั้น คือ เมื่อเกิดการกระทำความผิดอาญาขึ้น แล้วพนักงานอัยการเป็น โจทก์ฟ้องคดี ศาลมีคำพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดแล้ว อาจทำให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สามารถเรียกร้องทรัพย์สินคืน แต่ผู้เสียหายไม่ได้

⁴⁹ โปรดดูภาคผนวก 2 และเสถียร ลายลักษณ์ (ผู้รวบรวม).ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 21 กฎหมาย ร.ศ. 125-126 . พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดลิแมต์ , 2477, หน้า 337

เป็นผู้ฟ้องคดีด้วย พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงให้สิทธิพนักงานอัยการฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือราคาของทรัพย์สินซึ่งเจ้าของทรัพย์สินได้เสียหายไปจากการกระทำความผิดทางอาญาคืนจากผู้กระทำความผิดได้ แต่เฉพาะความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่บัญญัติไว้เท่านั้น⁵⁰ โดยให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องเรียกทรัพย์สินรวมกับคำฟ้อง หรือทำเป็นคำร้องยื่นระหว่างที่ศาลพิจารณาคดีอาญานั้นอยู่ ทั้งนี้คำพิพากษาเกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สิน ให้กำหนดชี้ขาดพร้อมในคำพิพากษาคดีอาญา⁵¹ โดยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการเรียกทรัพย์สินจะไม่มี การเรียกค่าธรรมเนียม แต่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจะเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาภายหลังมีคำพิพากษาแล้ว⁵²

ต่อมาเมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2451 ได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 โดยมีการบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับคดีอาญาไว้ในหมวดที่ 10 ว่าด้วยการร้องขอทรัพย์สินคืนและขอค่าเสียหาย มาตรา 87 ถึงมาตรา 96⁵³

ตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 87 ถึงมาตรา 89 เป็นการแบ่งแยกอำนาจในการฟ้องคดีทางแพ่งและทางอาญาออกจากกัน และให้สิทธินำคดีทางแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากมูลความผิดทางอาญามาฟ้องที่ศาลอาญาได้ และในมาตรา 90 ส่วนของคำพิพากษาถือหลักว่าการพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา ซึ่งมาตรานี้เป็นหลักในการบัญญัติมาตรา 46 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบัน

เช่นนี้ ตั้งข้อสังเกตได้ว่า สำหรับประเทศไทย แต่เดิมมาความรับผิดชอบทางแพ่งในเรื่องละเมิดยังมีได้แยกออกจากความรับผิดชอบทางอาญาเช่นกัน จนกระทั่งมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 87 กฎหมายลักษณะอาญานี้ได้วางหลักแยกความแตกต่างระหว่างลักษณะทางอาญาและทางแพ่ง ฉะนั้นการละเมิดทุกกรณีซึ่งเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายอาญา บุคคลที่ต้องการค่าเสียหายย่อมมีสิทธิฟ้องร้องอย่างหนึ่ง ซึ่งต่างกับสิทธิฟ้องร้องทางอาญาและเป็นสิทธิฟ้องร้องของผู้เสียหายโดยเฉพาะเพื่อเรียกเอาค่าทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตน⁵⁴ และตาม

⁵⁰ พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ.126 มาตรา 1

⁵¹ พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ.126 มาตรา 2

⁵² พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ.126 มาตรา 6

⁵³ เสถียร ลายลักษณ์ (ผู้รวบรวม). ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 22 กฎหมาย ร.ศ. 127. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดลิแมร์, 2477, หน้า 40-43.

⁵⁴ ร. แลงกาด. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช. 2526, หน้า 155.

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ไม่บทบัญญัติเรื่องการให้อ่านแก่พนักงานอัยการฟ้องเรียกทรัพย์คืนหรือให้ใช้ราคาแทนผู้เสียหาย ทั้งนี้ เพราะบทบัญญัติในเรื่องนี้ได้มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 แล้ว

(2) การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้อาศัยหลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 และกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 เรื่อยมาจนถึงมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 จนถึงปัจจุบัน โดยในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 มาตรา 4 มีบทบัญญัติให้ยกเลิกกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 87 ถึง มาตรา 96 ในกฎหมายลักษณะอาญา พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 และบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วหรือขัดแย้งกับที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้

สำหรับกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 87 ถึงมาตรา 96 อันเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการร้องขอทรัพย์คืน และการขอค่าเสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาซึ่งถูกยกเลิกไปก็ได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 ถึง มาตรา 51 โดยวางหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ดังนี้

(ก) การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญามี 2 ประเภท

ประเภทแรก คือ ผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญา หมายถึงบุคคลที่ถูกโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายแพ่งอันอาจเสนอคดีของตนต่อศาล ส่วนแพ่งได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 และรวมถึงบุคคลอื่นที่เป็นผู้สืบสิทธิของบุคคลนั้น เช่น ทายาท หรือผู้จัดการมรดก

ถ้าผู้ได้รับความเสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง โจทก์มีสิทธิที่จะฟ้องเรียกร้องบังคับตามสิทธิของตนได้ทุกกรณี เช่นเดียวกับคดีแพ่งธรรมดา เช่น การฟ้องเรียกค่าเสียหายในกรณีละเมิด เป็นต้น ทั้งนี้ คดีเรื่องใดแม้ว่าได้ฟ้องในทางอาญาแล้วก็ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องทางแพ่งได้อีก⁵⁵

⁵⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 45

ประเภทสอง พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องเรียกร้องในทางแพ่งแทนผู้เสียหาย เฉพาะคดีที่บัญญัติไว้ในมาตรา 43 เท่านั้น เหตุผลเพื่อความสะดวก รวดเร็ว และเพื่อเป็นการแบ่งภาระของศาลและคู่ความลงไปอีก⁵⁶

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ในคดีที่ผู้ได้รับความเสียหาย เป็นโจทก์ฟ้องเองนั้น โจทก์อาจยื่นฟ้องคดีดังกล่าวต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญา หรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้⁵⁷ ทั้งนี้ เพื่อให้สิทธิผู้เสียหายเลือกใช้อำนาจฟ้องคดีต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณา ส่วนในคดีที่พนักงานอัยการฟ้องเรียกร้องทางแพ่งนั้น จำกัดเฉพาะศาลที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาไว้เท่านั้น

(ข) การพิจารณาคดี

การพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่ถ้การพิจารณาคดีแพ่งทำให้การพิจารณาคดีอาญาล่าช้า หรือติดขัด ศาลมีอำนาจสั่งให้แยกคดีแพ่งออกจากคดีอาญาและพิจารณาค่างหากโดยศาลที่มีอำนาจชำระ⁵⁸ เนื่องจากเมื่อจำเลยถูกฟ้องทางอาญา สิทธิเสรีภาพอาจต้องเสียไป เช่น ต้องถูกขังในระหว่างพิจารณา ชื่อเสียงทางสังคมหรืออาชีพการงานอาจได้รับความกระทบกระเทือน ถ้าเป็นคดีแพ่ง จำเลยจะไม่ได้รับความเสียหายถึงขนาดนี้ ในทางอาญาจึงมีหลักอยู่ว่า การพิจารณาต้องเป็นไปโดยรวดเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ฉะนั้นในกรณีที่โจทก์ฟ้องคดีอาญาและคดีแพ่งร่วมกัน ซึ่งโดยปกติศาลจะมีคำพิพากษาพร้อมกันทั้งในส่วนอาญาและส่วนแพ่ง หากศาลเห็นว่าพยาน หลักฐานที่จะนำสืบในส่วนแพ่งมีอยู่มาก ซึ่งถ้คำเนินการต่อไปจนแล้วเสร็จอาจทำให้การพิจารณาส่วนอาญาล่าช้าไปได้ ศาลมีอำนาจที่จะสั่งแยกคดีแพ่งออกจากคดีอาญาไปพิจารณาค่างหากโดยศาลที่มีอำนาจชำระได้

(ค) การพิพากษา

ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษา ส่วนอาญา ถ้คดีส่วนอาญาได้มีคำพิพากษาไปแล้ว ไม่ว่าจะลงโทษหรือยกฟ้อง และในการที่ศาลจะมีคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งว่า จำเลยจะมีความผิดหรือไม่จำต้องอาศัยข้อเท็จจริงข้อใดข้อหนึ่ง และถ้ข้อเท็จจริงนั้นได้รับการวินิจฉัยในคดีส่วนอาญาแล้ว คดีส่วนแพ่งจำต้องถือข้อเท็จจริงนั้น

⁵⁶ คณิง ฎ๗๗ไซย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. หน้า 155.

⁵⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40

⁵⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 41

เป็นยุติ คู่ความจะได้แย้งเป็นอย่างอื่นมิได้ ข้อเท็จจริงในส่วนคดีอาญาไม่จำกัดแต่เฉพาะข้อเท็จจริงอันเป็นยุติในเนื้อหาที่เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ หรือการกระทำของคู่กรณีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงข้อเท็จจริงในทางพิจารณาอันเป็นยุติแล้วด้วย แม้ว่าข้อเท็จจริงในเนื้อหาจะยังไม่ยุติก็ตาม⁵⁹

(ง) การคืนทรัพย์และค่าฤชาธรรมเนียม

เมื่อมีการฟ้องคดีส่วนแบ่งแล้ว ศาลพิพากษาให้คืนทรัพย์สินแต่ยังไม่ปรากฏตัวเจ้าของ เมื่อใดปรากฏตัวเจ้าของแล้วให้เจ้าหน้าที่ที่รักษาของนั้นคืนของให้แก่เจ้าของ แต่ถ้ามีการโต้แย้งกันให้บุคคลที่อ้างว่าเป็นเจ้าของในทรัพย์สินนั้นฟ้องเรียกร้องยังศาลที่มีอำนาจชำระ เมื่อไม่มีการฟ้องคดีส่วนแบ่งเมื่อศาลพิพากษาคดีส่วนอาญาศาลจะสั่งคืนทรัพย์สินของกลางแก่เจ้าของก็ได้ เมื่อพนักงานอัยการฟ้องคดีส่วนแบ่งแทนผู้เสียหาย⁶⁰ และศาลมีคำสั่งให้คืนทรัพย์หรือให้ใช้ราคาแก่ผู้เสียหายตามมาตรา 43 และมาตรา 44 ให้ถือว่าผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเมื่อศาลมีคำสั่งดังกล่าวแล้ว ผู้เสียหายมีฐานะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอันมีสิทธิที่จะบังคับตามคำพิพากษาได้ทันที โดยไม่ต้องไปฟ้องพิสูจน์สิทธิของตนเป็นคดีแพ่งอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก แต่ถ้าศาลพิพากษายกฟ้องในส่วนแบ่งด้วย ผู้เสียหายย่อมไม่เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

ในส่วนค่าฤชาธรรมเนียม โดยหลักแล้วการฟ้องคดีอาญาไม่จำเป็นต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล แต่ในกรณีที่มีคำขอในส่วนแบ่งไม่ว่าจะขอให้คืน หรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือใช้ค่าทดแทนในการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ไม่ว่าจะขอติดมากับฟ้องคดีอาญาหรือจะฟ้องเป็นคดีแพ่งโดยลำพัง จำต้องเสียค่าธรรมเนียมดังเช่นคดีแพ่งทั่วไป เว้นแต่กรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ และมีคำเรียกร้องให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินติดมากับฟ้องอาญา และรวมทั้งกรณีผู้เสียหายขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการในคดีเช่นนั้นด้วย แต่ในคดีดังกล่าวถ้าได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ตามคำขอแล้ว ยังจะต้องมีการบังคับคดีต่อไป ผู้ที่จะได้รับคืนทรัพย์สินหรือราคานั้นต้องเสียค่าธรรมเนียมเพื่อบังคับคดีต่อไป⁶¹

(จ) อายุความ

โดยเหตุที่อายุความในส่วนอาญาแตกต่างจากส่วนแพ่ง กฎหมายจึงต้องกำหนดเรื่องอายุความคดีดังกล่าวไว้โดยเฉพาะ⁶² โดยแบ่งพิจารณาได้เป็น 2 กรณี คือ

⁵⁹ คณิง ฎาไซย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. หน้า 161.

⁶⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 48 – มาตรา 50

⁶¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 252 – มาตรา 254

⁶² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51

กรณีแรก กรณีที่ไม่มีการฟ้องทางอาญา สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องทางแพ่งเนื่อง จากความผิดนั้นย่อมระงับไปตามกำหนดเวลาดังที่กฎหมายอาญาบัญญัติไว้ในเรื่องอายุความฟ้องคดี อาญา แม้ว่าผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตในมาตรา 183 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะเป็นผู้ฟ้อง หรือไม่ฟ้องต่างหากจากคดีอาญาก็ตาม

กรณีที่มีการฟ้องทางอาญา ถ้าคดีอาญาได้ฟ้องต่อศาลแล้ว แต่คดียังไม่เด็ดขาด อายุความซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิจะฟ้องคดีแพ่งย่อมระงับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 79 แต่ถ้าโจทก์ได้ฟ้องคดีอาญาและศาลพิพากษาลงโทษจำเลยจนคดีเด็ดขาดแล้วก่อนที่ได้ยื่นฟ้องคดี แพ่ง สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องแพ่งย่อมมีตามกำหนดอายุความในมาตรา 168 แห่งประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ปัจจุบันคือมาตรา 193/32)

ส่วนถ้าโจทก์ได้ฟ้องคดีอาญาและศาลพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยจนคดีเด็ดขาด แล้วก่อนที่ได้ยื่นฟ้องคดีแพ่ง สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีแพ่งย่อมมีอายุความตามหลักทั่วไปใน เรื่องอายุความแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จะสังเกตได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับปัจจุบันเกือบทั้งหมดเป็นการบัญญัติตามแนวกฎหมายเดิม คือนำบทบัญญัติเรื่องอำนาจ ของพนักงานอัยการในการเรียกทรัพย์คืน หรือให้ใช้ราคาแทนผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติเพิ่มเติม วิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 มาตรา 1 ถึง มาตรา 6 มาผนวกกับบทบัญญัติเรื่องการร้องขอทรัพย์คืน และขอค่าเสียหายตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 87 ถึงมาตรา 96 แต่ได้มีการ ปรับปรุงถ้อยคำ และเพิ่มเติมตัดทอนลงบางส่วนเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน⁶³

จากการศึกษาบทบัญญัติและแนวคำวินิจฉัยในคำพิพากษาศาลฎีกา ผู้เขียนพบว่า เจตนารมณ์ของการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ก็เพื่อขยายอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาล ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาออกไป โดยให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับ คดีอาญาได้ด้วย ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในอันที่จะไม่ต้องพิจารณาสองครั้ง คือ ในศาลที่ชำระคดี อาญาครั้งหนึ่งและในศาลที่ชำระคดีแพ่งอีกครั้งหนึ่ง อีกทั้งเพื่อมิให้เสียเวลาแก่คู่ความที่จะต้องไป แยกฟ้องเป็นคดีแพ่งต่างหาก และเพื่อให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาใช้ดุลพินิจกำหนดค่าสินไหม ทดแทนให้เหมาะสมแก่ความหนักเบาตามหลักฐานที่โจทก์และจำเลย นำสืบแสดงต่อศาล.

⁶³ โปรดดูภาคผนวก 3

บทที่ 3

การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของต่างประเทศ

ในเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีเรื่องหนึ่งจะนำไปรับฟังในคดีหนึ่งได้หรือไม่เพียงใดนั้น ในแต่ละประเทศจะกำหนดกฎหมายไว้ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลักการดำเนินคดี และแนวคิดการรับฟังพยานหลักฐานของประเทศนั้นเอง

1 การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของประเทศอังกฤษ

1.1 หลักการดำเนินคดีและการรับฟังพยานหลักฐาน

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ระบบกฎหมายเป็นระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) มีระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานที่สืบเนื่องจากการที่บุคคลคนหนึ่งนำเรื่องราวมาฟ้องร้องว่ากล่าวบุคคลอีกคนหนึ่งต่อผู้มีอำนาจ เพื่อให้ผู้มีอำนาจชำระคดีแก่ตน แต่เดิมมีวิธีการแสวงหาความจริงโดยใช้วิธีการที่อาศัยเพลิง อาศัยน้ำ และอาศัยการต่อสู้ด้วยอาวุธ วิธีการทั้งสามนี้เกิดขึ้นเพราะชาวอังกฤษสมัยนั้นเชื่อถือ และมีความศรัทธาในพระเจ้าเป็นเจ้าและเชื่อมั่นว่าผู้บริสุทธิ์หรือผู้สุจริตเท่านั้นที่พระเจ้าเป็นเจ้าจะคุ้มครอง หากผู้ใดไม่บริสุทธิ์แล้วพระเจ้าย่อมจะลงโทษผู้นั้น สารสำคัญของการพิจารณาในระบบนี้ คือ ผู้ชำระความต้องเป็นผู้ควบคุมให้คู่ความทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกติกาย่างเคร่งครัด ต่อมาวิธีการได้วิวัฒนาการจากการอาศัยเพลิง น้ำ หรือ การต่อสู้ มาเป็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยพยานหลักฐาน และกติกาของการต่อสู้ กลายมาเป็นกฎหมายการนำพยานหลักฐานเข้าสืบ โดยอำนาจศาลในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือตัดพยานก็มีจำกัดหรือแทบไม่มีเลย ต้องปล่อยให้คู่ความดำเนินคดีหาพยานหลักฐานเต็มที่ และหลักเกณฑ์ในการที่จะนำพยานอย่างไรมาพิสูจน์ได้หรือไม่ได้เป็นไปโดยเคร่งครัด มีบทตัดพยานที่เด็ดขาด ทั้งนี้เพื่อมิให้ทั้งสองฝ่ายได้เปรียบเสียเปรียบกัน¹ และระบบดังกล่าวถือกันว่าเป็นวิธีการที่พัฒนาขึ้นมาใช้แทนการแก้แค้นกันเป็นส่วนตัว โดยให้ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีได้เองในฐานะเป็นผู้กล่าวหา อำนาจนี้ต่อมาได้ขยายไปถึงญาติของผู้เสียหายด้วย ผู้ตัดสินคดีไม่มีอำนาจกล่าวหาขบประเด้น

¹ เชมซีย์ ชูติวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2543, หน้า 3-4.

แห่งคดีหรือนำสืบพยาน เรื่องดังกล่าวอยู่ในอำนาจของผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา ผู้พิพากษาจะเป็นผู้พิจารณาคดีโดยเปิดเผยและด้วยวาจา²

การดำเนินคดีของประเทศอังกฤษจึงอยู่ภายใต้แนวความคิดที่ว่า การดำเนินคดีเป็นการต่อสู้ของบุคคล 2 ฝ่าย ภายใต้กฎระเบียบที่แน่นอนตายตัว ต่อหน้าผู้พิพากษาที่ปราศจากอคติต่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดและผู้พิพากษาต้องวางเฉยไม่เข้าเป็นผู้ชนวนขวายค้นหาข้อเท็จจริงเสียเอง โดยปล่อยให้เป็นที่น่าพิงการวินิจฉัยจะนำพยานหลักฐานมาสืบกันเอง เมื่อถึงขั้นสุดท้ายผู้พิพากษาเป็นผู้ตัดสินให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นผู้ชนะคดีตามพยานหลักฐานที่มีการนำมาพิสูจน์ได้ การดำเนินคดีตามระบบนี้ในอดีตเป็นการดำเนินคดีที่ไม่มีแยกคดีอาญาจากคดีแพ่ง กล่าวคือ การยื่นฟ้องคดีเป็นเรื่องของเอกชน โดยใช้วิธีพิจารณาความและผู้พิพากษาประเภทเดียวกัน เพื่อให้ได้มาซึ่ง ข้อเรียกร้องที่ฝ่ายผู้กล่าวหาต้องการอย่างหนึ่งอย่างใด ในยุคโบราณยังไม่มีกรจำแนกโทษอาญากับการชดใช้ค่าเสียหายซึ่งเกิดจากการกระทำผิด และที่เรียกการดำเนินคดีในลักษณะเช่นนี้ว่า ระบบกล่าวหา ก็เพราะการดำเนินคดีเริ่มเมื่อมีบุคคลคนหนึ่งนำเรื่องมาฟ้องร้องกล่าวหาบุคคลอีกคนหนึ่งต่อศาล ถ้าไม่มีผู้กล่าวหาที่ไม่มีการดำเนินคดี นอกจากนี้ ผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหาอยู่ในฐานะคู่ความมีสิทธิเท่าเทียมกัน ในขณะที่คู่ความฝ่ายหนึ่งกล่าวหาฟ้องร้องเพื่อให้มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิด คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก็มีสิทธิเสนอข้อต่อสู้หักล้างข้อกล่าวหาเท่านั้น³

ดังนั้น ลักษณะสำคัญของระบบกล่าวหา คือ ศาลมีบทบาทจำกัดเป็นผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติม หรือ ช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน การดำเนินการพิจารณามีหลักเกณฑ์ละเอียดปลีกย่อยมาก ศาลใช้ดุลพินิจได้น้อย คู่ความสองฝ่ายมีบทบาทสำคัญ เป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกันเห็นได้ชัด มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมาก มีบทตัดพยานที่เด็ดขาด ไม่ยอมให้ศาลรับพยานนั้นเข้าสู่สำนวนความเลย นอกจากนี้การใช้คำถามในการซักถาม ถามค้าน ก็ต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์โดยเคร่งครัด

ส่วนการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษ ถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน โดยหลักการดังกล่าวมีแนวคิดพื้นฐานว่า การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม เป็นหน้าที่ของประชาชน ประชาชนทุกคนจึงสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้ได้รับความเสียหาย

² John Henry Merryman. *The Civil Law Tradition*, London : Stamford University Press , 1969, P.135.

³ อุดม รัฐอมฤต . การฟ้องคดีอาญา. หน้า 242.

หายจากการกระทำผิดนั้นหรือไม่⁴ ซึ่งหลักการนี้สืบเนื่องมาจากข้อกำหนดตามกฎหมาย Common Law ที่มีมาแต่เดิมว่า “พลเมืองทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยกันธำรงรักษากฎหมาย และระเบียบของบ้านเมือง” ฉะนั้นภาระหน้าที่ดังกล่าวจึงรวมตลอดไปถึงการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาด้วย⁵ ด้วยเหตุนี้สิทธิในการฟ้องคดีอาญาของประชาชนจึงมีได้อย่างกว้างขวางและเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นควบคู่ไปกับหน้าที่ด้วย โดยถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันในการที่จะดำเนินการฟ้องคดีอาญาที่เกิดขึ้น

แต่ในปัจจุบันสังคมพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป ประเทศอังกฤษได้จัดตั้งหน่วยงานของรัฐให้เข้ามาดำเนินคดีอาญาไว้ ดังจะเห็นได้จากการที่มีเจ้าพนักงานของรัฐที่เรียกว่า Attorney-general และ Solicitor เป็นผู้ที่มีหน้าที่ฟ้องคดีอาญาสำหรับบางเรื่องหรือคดีที่มีส่วนได้เสียของรัฐ โดยเมื่อคดีมีความสำคัญมากขึ้น ประเทศอังกฤษจึงแต่งตั้งหน่วยงานที่เรียกว่า Director of Public Prosecution (D.P.P.) รับผิดชอบในการดำเนินการฟ้องคดีในคดีที่ยุ่ยากเป็นพิเศษหรือคดีสำคัญ ทั้งนี้โดยได้รับข้อมูลรายงานจากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาใด ๆ ที่ได้รับกระทำไปและอยู่ภายในประเภทที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ ในกรณีคดีอาญาที่ตำรวจหรือเอกชนอื่นฟ้องแล้วได้ถอนฟ้องหรือไม่ดำเนินคดีต่อไปภายในเวลาอันสมควร D.P.P. จะพิจารณาต่อไปว่าการฟ้องคดีหรือการถอนฟ้องคดีนั้นได้กระทำไปโดยสุจริตหรือไม่ หรือเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณะเป็นการสมควรที่จะให้มีการดำเนินคดีนั้นต่อไป โดยไม่คำนึงว่าผู้เป็นโจทก์จะได้ถอนฟ้องคดีนั้นไปแล้วหรือไม่ D.P.P. อาจเข้าไปแทรกแซงดำเนินคดีอาญาที่ผู้หนึ่งผู้ใดเป็นโจทก์ก็ได้หากเห็นเป็นการสมควร⁶ นอกจากนี้ยังให้หรือไม่ให้ความยินยอมในการเริ่มฟ้องคดีในคดีประเภทที่มีกฎหมายกำหนดแต่ในพื้นฐานของความคิดแล้ว D.P.P. หาได้กระทำแทนรัฐไม่แต่กระทำแทนประชาชน เมื่อ D.P.P. เห็นควรดำเนินคดีอาญาเอง ก็จะมีการให้ทนาย (Barrister-at-Law) เป็นผู้ฟ้องคดีให้ โดยการฟ้องคดีนั้นต้องได้รับความยินยอมจาก D.P.P. และ D.P.P. ยังทำหน้าที่ให้คำแนะนำด้านข้อกฎหมายต่อหน่วยงานตำรวจ

ต่อมาประเทศอังกฤษเพิ่งเปลี่ยนมาใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเมื่อ ปี ค.ศ. 1986 นี้เอง กล่าวคือ ปัจจุบันได้มีการก่อตั้งองค์กรที่เรียกว่า Crown Prosecution Service (CPS) ขึ้น ใน

⁴ Delmer Karlen. *Anglo American Criminal Justice*, New York : Oxford University Press, 1967, P.19.

⁵ กุลพล พลวัน. “ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยอัยการในประเทศไทย.” วารสารอัยการ. 9, 101. พฤษภาคม 2529, หน้า 78.

⁶ อุทิศ วีรวัฒน์. “อัยการสก็อตแลนด์และอัยการอังกฤษ”. อัยการกับการสอบสวนคดีอาญารวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญานานาชาติ. กรุงเทพฯ : ชูติมาการพิมพ์ 2533, หน้า 58-59.

ประเทศอังกฤษ โดยองค์กรนี้จะอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของ Director of Public Prosecution และมี Attorney General เป็นผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานในคณะรัฐมนตรี⁷ โดยทั่วไป CPS จะไม่เริ่มฟ้องคดีเอง แต่เริ่มขึ้นหลังจากตำรวจตั้งหรือแจ้งข้อหาต่อผู้ต้องสงสัย จากนั้นพิจารณาว่าควรส่งฟ้องคดีหรือไม่ต่อศาล ยกเว้นในคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น คดีจราจร อย่างไรก็ตามอำนาจในการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนยังคงมีเหมือนเดิม แต่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของ CPS กล่าวคือหากพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นการขัดต่อประโยชน์สาธารณะหรือการฟ้องคดีอาจเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างมากและควรจะได้รับ การดำเนินการโดยรัฐมากกว่าโดยเอกชน CPS มีอำนาจเข้าดำเนินคดีแทน หรือใช้ดุลพินิจระงับการฟ้องคดีนั้นได้ตามที่เห็นสมควร⁸

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษ แม้ว่าจะยอมรับสิทธิในการดำเนินคดีอาญาของเอกชนไว้อย่างกว้างขวาง และไม่จำกัดว่าจะเป็นผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากการทำความผิดอาญานั้น ๆ หรือไม่ แต่ก็ยังมีการจัดตั้งหน่วยงานของรัฐขึ้นมาเพื่อควบคุมดูแลการดำเนินคดีอาญาของเอกชน โดยในปัจจุบันการดำเนินคดีอาญาจะอยู่ภายใต้การควบคุมของสำนักงานอัยการ (CPS) ภายใต้การรับผิดชอบของ D.P.P. และ Attorney-General ตามที่กล่าวมา

สำหรับการพิจารณาคดีอาญาของประเทศอังกฤษนี้ แบ่งผู้เกี่ยวข้องกับการคดีออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ผู้กล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหา และศาล เหตุที่มีการแบ่งเช่นนี้ เพราะระบบนี้มีวิวัฒนาการมาจากการพิจารณาคดีในสมัยโบราณที่ใช้วิธีทรมาน (trial by ordeal) และการพิจารณาคดีโดยวิธีให้คู่ความต่อสู้กัน (trial by battle) ซึ่งจะมีคู่ต่อสู้อยู่ 2 ฝ่าย และมีศาลซึ่งทำหน้าที่เป็นกรรมการ⁹ ต่อมาได้พัฒนาเป็นระบบจюриหรือระบบใช้ลูกขุน ทั้งนี้ในกรณีที่ได้มีการดำเนินการพิจารณาคดียังศาลแล้ว ไม่ว่าจะกระทำการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ หรือ นักกฎหมายก็ตาม และไม่ว่าจะเป็นคดีอาญาที่เกี่ยวกับความผิดร้ายแรง หรือความผิดเล็กน้อยกฎหมายได้บัญญัติให้เป็นที่หน้าที่ของลูกขุน(Jury)ที่จะใช้พิจารณาว่า การกระทำของจำเลยเป็นความผิดหรือไม่ ส่วนผู้พิพากษานั้นถูกจำกัดอำนาจเฉพาะในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเท่านั้น ถ้าคณะลูกขุนมีความเห็นว่า การกระทำของจำเลยเป็นความผิด ผู้พิพากษาจึงจะนำเอาการกระทำที่คณะลูกขุนเห็นว่าเป็นความผิดนั้นปรับเข้ากับตัวบทกฎหมายอีกครั้ง¹⁰ ศาลมีบทบาทในการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงใน

⁷ คณิต ฒ นกร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 13.

⁸ Francis Bennion, "The New Prosecution Arrangements. The Crown Prosecution Service." P. 12-13 in The Criminal Law Review (January 1986)

⁹ โสภณ รัตนกร . คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 1-2.

¹⁰ วีระพงษ์ บุญโญภาส. "กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา." วารสารกฎหมาย. 5, มีนาคม 2523 , หน้า 153.

คดีน้อยมาก เป็นเรื่องของคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องเสนอข้อเท็จจริงและตรวจสอบข้อเท็จจริงกันเอง เป็นหน้าที่ของผู้กล่าวหาที่ต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงว่า ผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดและผู้ถูกกล่าวหาต้องนำพยานหลักฐานมาแก้ไขว่าตนมิได้กระทำความผิด การดำเนินคดีย่อมเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของการพิจารณาและสืบพยาน ซึ่งทั้งศาลและคู่ความจะต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัดถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องเสนอพยานหลักฐานของตน และศาลจะพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอต่อศาลเท่านั้น รวมทั้งการสืบพยานนั้นถือเป็นเรื่องของการต่อสู้คดีประการหนึ่งจึงมีหลักการว่า ศาลจะต้องฟังความจากคู่ความทุกฝ่าย หรือให้คู่ความทุกฝ่ายได้มีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ตามกฎหมายเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานด้วย เนื่องจากกฎหมายการรับฟังพยานหลักฐานของประเทศอังกฤษนั้น มีลักษณะเป็นการจำกัดอำนาจศาลในการรับฟังพยานหลักฐานและเป็นกฎหมายซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับกฎเกณฑ์การห้ามรับฟังพยานหลักฐาน (exclusionary rules)

สาเหตุที่กฎหมายพยานหลักฐานของประเทศอังกฤษมีลักษณะเป็นการจำกัดอำนาจของศาลในการรับฟังพยานหลักฐาน และมีกฎเกณฑ์การห้ามรับฟังพยานหลักฐานนั้น เนื่องจากปัจจัย 3 ประการ คือ การพิจารณาคดีใช้ระบบจюри การที่พยานต้องสาบานตัว และการพิจารณาคดีใช้ระบบคู่กรณี นอกจากนี้ยังกล่าวกันว่าจะมีการสร้างพยานหลักฐานเท็จ จึงต้องมีกฎเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานโดยเคร่งครัด¹¹ เพราะหากมีการขอมให้นำพยานหลักฐานที่ต้องห้ามมิให้รับฟังแล้ว อาจเป็นการจงใจ นำลูกขุนหรือจюриทำให้การพิจารณาตัดสินเสียไป หากศาลชั้นต้นลงโทษจำเลยโดยมีการนำสืบพยานดังกล่าว เมื่อมีการอุทธรณ์ขึ้นไปยังศาลสูง ศาลสูงจะพิพากษาให้ยกฟ้องเสียได้

ศาลจึงเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ควบคุมกติกาให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความยุติธรรม ศาลไม่มีหน้าที่ในการสืบพยาน นอกจากจะเป็นการซักถามเพื่อความชัดเจนแน่นอนในการเบิกความและไม่สามารถสืบพยานนอกเหนือไปจากที่คู่ความนำมาสืบได้ เนื่องจากการใช้ลูกขุนเป็นผู้ตัดสินปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งจะเป็นผู้รับฟังการเสนอพยานของคู่ความโดยตลอดและวินิจฉัยว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่ ประกอบกับเหตุผลที่ว่า ลูกขุนเป็นประชาชนทั่วไป ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านกฎหมาย ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการรับฟังพยานหลักฐานเหมือนกับศาล และอาจจะถูกชักจูงจากพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบหรือจากวาทศิลป์ของคู่ความในคดีได้โดยง่าย จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์การนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์โดยเคร่งครัดและมีบทตัดพยานที่เด็ดขาด

¹¹ Rupert Cross and Nancy Wilkins. *An Outline of the Law of Evidence*, 5th ed, London : Butterworths , 1980 , P. 1-2.

เพื่อมิให้พยานหลักฐานที่ต้องห้ามขึ้นสู่สำนวนความ¹² ศาลจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้กลั่นกรองพยานหลักฐานที่จะนำขึ้นไปสู่การพิจารณาวินิจฉัยของคณะลูกขุน เพื่อจะเหลือแต่เฉพาะพยานหลักฐานที่สมควรเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีเท่านั้น โดยอาศัยบทคัดพยาน เพื่อคัดพยานหลักฐานที่ได้มาโดยละเมิดต่อสิทธิของประชาชน เช่น ได้มาโดยการบังคับ ชูเชิญ หรือให้สัญญา และครอบคลุมถึงพยานหลักฐานอื่นที่เป็นผลพลอยได้มาจากพยานหลักฐานอันแรกด้วย หรือหลักในเรื่องบทคัดพยานบอกเล่า และชี้แนะคณะลูกขุนให้เห็นถึงประเด็นปัญหาข้อกฎหมายและชี้แนะให้เห็นความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานบางอย่าง แต่ไม่มีอำนาจจะดำเนินการบังคับให้คณะลูกขุนต้องถือตามนั้น ในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณา คู่ความแต่ละฝ่ายจำเป็นต้องคอยระวังรักษาผลประโยชน์ของตนในคดี การถามค้าน (cross – examination) จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นและถูกนำมาใช้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน คู่ความมักจะนำพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่คดีของตนมาแสดงเท่านั้น ศาลไม่อาจจะเข้าไปแสวงหาความจริงโดยตนเอง หากศาลเข้าไปสอดแทรกในการค้นหาความจริงก็จะถูกมองว่ามีความลำเอียงเข้ากับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ประเด็นบางข้ออาจขาดหายไปไม่ปรากฏในการพิจารณาคดี

จะเห็นได้ว่า ระบบกระบวนการพิจารณาคดีของประเทศอังกฤษเป็นระบบที่อยู่ภายใต้แนวคิดว่าการดำเนินคดีเป็นการต่อสู้ของบุคคลสองฝ่ายภายใต้กฎระเบียบที่แน่นอนและใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน รูปแบบการดำเนินคดีอาญามีลักษณะเป็นการต่อสู้ทำนองเดียวกันกับคดีแพ่ง นิติสัมพันธ์ในทางวิธีพิจารณาความอาญาโดยประชาชน จึงเป็นนิติสัมพันธ์สามฝ่าย¹³ การดำเนินคดีอาญาจะยึดถือหลักการต่อสู้ ซึ่งมีพื้นฐานอยู่บนความเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดีทำให้การดำเนินคดีและการรับฟังพยานหลักฐานจะมีกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัด ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็คดีแพ่งหรือคดีอาญา คู่ความต้องเสนอพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างของตนต่อศาล หรือคณะลูกขุนแล้วแต่กรณีเป็นเรื่อง ๆ ไป

1.2 หลักการและเหตุผล

จากที่กล่าวมาแล้วว่า ระบบการพิจารณาคดีของประเทศอังกฤษเป็นระบบที่มีการค้นหาความจริง ต้องอาศัยการกระทำต่าง ๆ ของคู่ความ คู่ความมีหน้าที่นำพยานหลักฐานต่าง ๆ มา

¹² จรัญ ภักดีธนากุล. “บทคัดพยานบอกเล่าในกฎหมายไทย.” วารสารกฎหมาย. 6, 3. มีนาคม 2524. หน้า 1-2.

¹³ คณิต ณ นคร. วิธีพิจารณาความอาญาของไทย. หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน. หน้า 17.

แสดงเพื่อประโยชน์แก่คดีของตนทำให้ศาลและลูกขุนเชื่อถือข้ออ้างของตน ทำให้ในแต่ละคดีไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาจะมีกฎหมายเรื่องพยานหลักฐานกำหนดไว้โดยเคร่งครัด โดยมีศาลและลูกขุนตัดสินข้อเท็จจริงในคดีเป็นเรื่อง ๆ ไป ประเทศอังกฤษจึงมีการแบ่งแยกการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันโดยชัดเจน และมีกฎหมายการรับฟังพยานหลักฐานโดยเคร่งครัด ทั้งนี้หลักเกณฑ์ที่แสดงให้เห็นชัดชัดว่ามีการแบ่งแยกการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันโดยเด็ดขาด คือ ในส่วนกฎหมายการห้ามรับฟังพยานหลักฐานที่มีเรื่องหลักกฎหมายปิดปากหรือบทคัดสำนวน (Estoppel) กำหนดไว้

หลักกฎหมายปิดปาก คือกฎหมายที่ห้ามมิให้คู่ความอ้างหรือปฏิเสธในข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง¹⁴ โดยเป็นข้อยกเว้นให้ศาลฟังข้อเท็จจริงบางอย่าง โดยคู่ความไม่ต้องนำสืบพยานหลักฐาน เป็นข้อห้ามซึ่งมิให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งนำสืบ หรืออ้างถึงข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะว่าเป็นเรื่องนั้นเป็นผลอันสืบเนื่องมาจากการที่คู่ความนั้น หรือผู้ซึ่งคู่ความฝ่ายนั้นจะต้องรับผิดชอบแทนได้เคยกระทำหรือกล่าวถึงมาก่อนแล้ว¹⁵

เรื่องใดที่จะอ้างเป็นกฎหมายปิดปากหรือบทคัดสำนวนได้ ต้องประกอบด้วยเงื่อนไขดังนี้¹⁶

(1) กฎหมายปิดปากจะต้องมีผลทั้งสองฝ่าย หมายความว่า ถ้าคู่ความฝ่ายใดจะอ้างเอากฎหมายปิดปากมาเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตนเองแล้ว คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก็มีสิทธิที่จะอ้างกฎหมายปิดปากนั้นได้ด้วย และนอกจากนี้ ตามความหมายในกรณีนี้ยังมีความหมายว่า กฎหมายปิดปากนั้น ๆ จะมีผลเฉพาะระหว่างคู่ความนั้นเท่านั้น กล่าวคือจะผูกมัดเฉพาะคู่ความในการฟ้องร้องเท่านั้น จะไม่มีผลถึงบุคคลภายนอกด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือว่า บุคคลภายนอกไม่สามารถที่จะอ้างเอาประโยชน์จากกฎหมายปิดปากได้ รวมทั้งไม่ถูกผูกมัดโดยกฎหมายปิดปากนั้นด้วย เช่น ในกรณีสัญญาเช่าที่ดิน นอกจากเจ้าของที่ดินหรือผู้ให้เช่ากับผู้เช่าแล้ว บุคคลอื่น ๆ จะอ้างกฎหมายปิดปากในกรณีที่เกี่ยวข้องกับสัญญาเช่านี้ไม่ได้

(2) กฎหมายปิดปากจะต้องมีความแน่นอนไม่คลุมเครือ หมายความว่า การที่จะอ้างกฎหมายปิดปากเพื่อประโยชน์แก่ฝ่ายใดนั้นจะต้องปรากฏว่า กฎหมายปิดปากนั้น ๆ มีความแน่นอนและชัดเจนหรือไม่คลุมเครือ เช่น ในใบรับของกล่าวไว้ว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ถูกต้องตาม

¹⁴ โอสดี โกลิน. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 294.

¹⁵ โสภณ รัตนกร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 187-188.

¹⁶ นายพงษ์อาจ ศรีกิจวัฒนากุล. "กฎหมายปิดปาก." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525, หน้า 3-5.

ใบสั่งซื้อ โดยไม่ระบุชื่อสินค้า ลักษณะ และราคา ย่อมไม่เป็นการปิดปากผู้ซื้อที่จะปฏิเสธในความเป็นจริงที่ถูกต้องได้ เพราะว่า ใบรับของนี้คลุมเครือไม่ชัดเจน

(3) กฎหมายปิดปากต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย หมายความว่า การที่จะอ้างข้อเท็จจริงใดว่าเป็นกรณีของเรื่องกฎหมายปิดปากแล้ว กฎหมายปิดปากนั้น ๆ จะต้องไม่ก่อให้เกิดผลอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งมีข้อห้ามโดยกฎหมาย หรือเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือขัดต่อศีลธรรมอันดี ถ้าหากขัดหรือฝ่าฝืนต่อกฎหมายแล้ว กรณีนั้นก็จะเป็นกฎหมายปิดปากไม่ได้ เช่น กรณีที่ผู้เยาว์ได้เข้าทำนิติกรรมใด ๆ โดยอ้างว่า ตนเองได้บรรลุนิติภาวะแล้ว เช่นนี้ ต้องถือว่านิติกรรมนั้น ๆ ไม่สมบูรณ์ ย่อมตกเป็นโมฆียะกรรม ฉะนั้น คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะอ้างว่า กฎหมายปิดปากผู้เยาว์ไม่ได้เพราะว่ากรณีเช่นนี้ผู้เยาว์ไม่ถูกปิดปากในการที่จะยกข้อต่อสู้ เรื่องความเป็นผู้เยาว์ของตนเองได้ เพราะกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนแล้ว เป็นต้น

(4) กฎหมายปิดปากซึ่งขัดกันย่อมสิ้นผลไป คือ เมื่อใดก็ตามถ้าหากว่ามีกฎหมายปิดปากเกิดขึ้นสองกรณีพร้อมกัน และกฎหมายปิดปากทั้งสองนั้นขัดกัน ก็ต้องถือว่ากฎหมายปิดปากนั้น ๆ สิ้นผลไปในตัวหรือก็คือว่าไม่มีกฎหมายปิดปากเกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะว่า กฎหมายปิดปากทั้งสองนั้นลบล้างซึ่งกันและกันไป และการที่เกิดมีกฎหมายปิดปากขัดแย้งกันเองนี้ ก็เนื่องมาจากความซับซ้อนและความสับสนของบทบัญญัติในเรื่องกฎหมายในสมัยก่อน ๆ แต่ในกฎหมายปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่าแทบจะไม่ได้เห็นหรือไม่มีเลยที่จะเกิดกฎหมายปิดปากขัดกันเอง

(5) กฎหมายปิดปากไม่ใช้กับข้อกฎหมาย หมายความว่า การที่จะกล่าวว่าเกิดกฎหมายปิดปากนั้น หรือการที่กล่าวว่า กรณีนั้น ๆ เป็นกฎหมายปิดปาก หรือมีกฎหมายปิดปากไว้นั้น กรณีนั้นจะต้องเป็นข้อเท็จจริงเท่านั้น จะเป็นข้อกฎหมายไม่ได้ กล่าวคือ กฎหมายปิดปากจะนำมาใช้ได้กับเฉพาะข้อเท็จจริงเท่านั้น จะใช้กับข้อกฎหมายไม่ได้

ตามหลักกฎหมายปิดปากของประเทศอังกฤษได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท กฎหมายปิดปากโดยสำนวนความ (Estoppel by record) กฎหมายปิดปากโดยกรรมธรรม์สัญญา (Estoppel by deed) กฎหมายปิดปากโดยความประพฤติ (Estoppel by conduct)

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงเฉพาะ กฎหมายปิดปากโดยสำนวนความ ที่สำคัญคือ กฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by judgement) โดยมาจากเหตุผลที่ว่า เพื่อประโยชน์ของสาธารณชนการดำเนินคดีจะต้องมีวันสิ้นสุด การพิพาทในทางคดีไม่ควรเป็นสิ่งที่ไม่รู้จักจบสิ้นกับหลักบุคคลไม่ควรถูกลงโทษสองครั้งในความผิดเดียวกัน แต่หลักนี้ต้องอยู่ภายใต้กฎที่ว่า คำพิพากษาต้องเป็นเรื่องยุติกันแล้วไม่มีใครคัดค้านได้ โดยกฎหมายของประเทศอังกฤษแบ่งคำพิพากษาออกเป็นสองประเภท คือ คำพิพากษาที่กระทบกระเทือนถึงทรัพย์สิน (Judgment in rem) และคำพิพากษาที่มีผลกระทบกระเทือนถึงตัวบุคคล (Judgment in personam) ในส่วนคำพิพากษาที่

กระทบกระเทือนต่อทรัพย์สินที่มีความหมายรวมถึง คำพิพากษาที่เกี่ยวกับสภาพและสถานะบุคคลด้วย เช่น คำพิพากษาให้บุคคลล้มละลาย คำพิพากษาเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว เป็นต้น โดยคำพิพากษาประเภทนี้ถือว่ามีผลผูกมัดถึงบุคคลทั่วไป คือ อาจอ้างเป็นบทคัดค้านวนต่อบุคคลที่ไม่ใช่คู่ความได้ ส่วนคำพิพากษาที่กระทบกระเทือนถึงตัวบุคคล เป็นคำพิพากษาที่มีผลผูกมัดคู่ความเท่านั้น ไม่รวมถึงบุคคลภายนอก เช่น คำพิพากษาในเรื่องสัญญา เรื่องละเมิด เป็นต้น บุคคลที่จะถูก คัดค้านวนเพราะคำพิพากษานี้ คือ คู่กรณีในคดีเดียวกัน หรือ ผู้อาศัยสิทธิของคู่กรณี ไม่รวมถึงบุคคลภายนอก แต่อย่างไรก็ตาม ในเรื่องบทคัดค้านวนโดยคำพิพากษานั้น เป็นเรื่องของคดีแพ่งกับคดีแพ่ง หรือคดีอาญากับคดีอาญาเท่านั้น เพราะตามหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษ คำพิพากษาในคดีอาญาไม่เป็นบทคัดค้านวนในคดีแพ่งและกลับกันก็เช่นเดียวกัน คดีแพ่งไม่เป็นบทคัดค้านวนในคดีอาญา¹⁷ แสดงให้เห็นชัดว่า มีการแบ่งแยกการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันโดยเด็ดขาด ไม่มีการนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาที่ตัดสินแล้วในคดีอาญาไปใช้ในคดีแพ่ง

ในส่วนการพิจารณาพิสูจน์ตามหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษในคดีแพ่งและคดีอาญา โจทก์จะมีการพิจารณาพิสูจน์ที่แตกต่างกัน โดยโจทก์ในคดีอาญาจะมีการพิจารณาพิสูจน์มากกว่าเพราะมีหลักว่า คดีอาญาข้อเท็จจริงที่สำคัญของข้อกล่าวหาจะสันนิษฐานเอาไม่ได้ โจทก์จะต้องพิสูจน์เสมอ นั่นคือ โจทก์จะมีการพิจารณาพิสูจน์ แม้โจทก์จะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานก็จะไม่ผลักการพิจารณาพิสูจน์ไปให้จำเลย คงผลักไปแต่เฉพาะ “หน้าที่นำพยานเข้าสืบ” เท่านั้น แต่กรณีแพ่งนั้น อาจกำหนดข้อสันนิษฐานให้มีผลเป็นการผลัก “การพิจารณาพิสูจน์” ไปให้จำเลยได้¹⁸ ทำให้คำพิพากษาในคดีอาญาที่ให้ยกฟ้องจำเลยนั้น ไม่ยอมให้นำมารับฟังในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้เลย เพราะคดีอาญาโจทก์จะต้องนำสืบให้เชื่อได้โดยปราศจากข้อสงสัยตามสมควร (Beyond a reasonable doubt) ฉะนั้น การที่ศาลยกฟ้องจึงไม่หมายความว่า จำเลยจะมีได้กระทำความผิดเสมอไป จำเลยอาจจะกระทำความผิด แต่โจทก์นำสืบให้ศาลลงโทษจำเลยมิได้ก็ได้ ผิดกับคดีแพ่งซึ่งถือเอานำหนักคำพยานว่า ฝ่ายใดนำสืบสมข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ได้ดีกว่ากันเท่านั้น¹⁹ และการพิจารณาพิสูจน์ในคดีแพ่งจึงมีน้อยกว่าในคดีอาญา

สำหรับคำพิพากษาในคดีอาญาที่พิพากษาลงโทษจำเลยนั้น แม้จะถือว่าคดีอาญามีการพิจารณาพิสูจน์มากกว่าก็ตาม แต่โดยส่วนใหญ่ถือว่าคำพิพากษาเช่นนี้ไม่อาจนำมารับฟังผูกมัดจำเลยใน

¹⁷ โอศก โกสิน. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 296-299.

¹⁸ โสภณ รัตนกร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 148-149.

¹⁹ บัญญัติ สุชีวะ. “การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น.” ดุลพาห. 13, 4. เมษายน 2509, หน้า 31-32.

คดีแพ่งได้ คดีที่สำคัญ คือ คดี Hollington v. Hewthorn ซึ่ง Lord Goddard ผู้ตัดสินให้เหตุผลในการไม่รับฟังว่า²⁰

1. คำวินิจฉัยของศาลในคดีอาญานั้น เป็นเพียงความเห็นของศาลอื่นเท่านั้น มิใช่พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคดีแพ่ง

2. ประเด็นในคดีแพ่งและคดีอาญาไม่ตรงกันทีเดียว

3. คำวินิจฉัยของศาลในคดีอาญา ถือเป็นเพียงความเห็นเท่านั้น จึงจะนำความคิดเห็นมาฟังเป็นพยานในคดีหลังมิได้

4. คำวินิจฉัยในคดีอาญาเป็นพยานบอกเล่าในคดีหลัง

5. ถ้าคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำผิดนำมารับฟังได้ คำพิพากษายกฟ้องก็ควรรับฟังได้

เช่นกัน

จากคำพิพากษาคดีดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงแนวปฏิบัติของศาลอังกฤษว่า จะไม่นำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีอาญาที่ตัดสินแล้วมาใช้ในคดีแพ่ง ทั้งนี้ เนื่องจากถือหลักที่ว่า ตามลักษณะแห่งคดี คู่กรณีต้องเสนอพยานหลักฐานที่ดีที่สุดหรือที่เรียกกันว่า หลักพยานที่ดีที่สุด (Best evidence rule) ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็คดีแพ่งหรือคดีอาญา พยานบอกเล่าจะเป็นพยานหลักฐานที่ต้องห้ามมิให้รับฟัง เว้นแต่เข้าข้อยกเว้นตามที่กำหนดไว้ โดยถ้ายอมรับฟังพยานบอกเล่าข้อเท็จจริงที่ได้รับอาจขาดตกบกพร่องได้ง่าย ไม่ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องแน่นอน นอกจากนี้ประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ มีการพิจารณาคดีที่เป็นเอกลักษณ์ คือ การพิจารณาคดีแบบใช้คณะลูกขุน และใช้การซักค้านพยานเป็นสำคัญ คณะลูกขุนซึ่งเป็นสามัญชนไม่ใช่ นักกฎหมาย เวลาฟังข้อเท็จจริงจะให้คณะลูกขุนเป็นผู้ฟังพยานหลักฐาน คณะลูกขุนจะไม่ค่อยรู้ทันความคลาดเคลื่อนของพยานหลักฐาน ฉะนั้น พยานบอกเล่า เป็นพยานหลักฐานที่ก่อให้เกิดความหลงผิดได้ง่าย ประเทศในระบบนี้จึงไม่ต้องการให้เข้าไปสู่ความรับรู้รับทราบของคณะลูกขุน รวมทั้งในเรื่องการซักค้านพยานนั้น ถือว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้การพิจารณาคดีได้ความจริงมากที่สุดในระบบนี้ แต่กระบวนการซักค้านจะเกิดขึ้นได้อย่างจริงจังก็ต่อเมื่อได้ตัวพยานที่ไปประสบเหตุหรือประจักษ์พยานมาให้ซักค้านโดยตรง ถึงจะรู้ว่าพยานนั้นมีความคลาดเคลื่อนไม่น่าเชื่อถืออย่างไร²¹ ดังนั้น หากมีหลักเกณฑ์ที่ให้นำข้อเท็จจริงจากคำพิพากษาในคดีอาญามาใช้ในคดีแพ่งได้ ก็จะไม่มีการนำพยานมาสืบต่อหน้าลูกขุน และอีกฝ่ายไม่มีโอกาสถามค้านพยานได้ ซึ่งจะขัดกับหลักเกณฑ์ที่กล่าวมา อีกทั้ง คำวินิจฉัยของศาลในคดีอาญาถือเป็นความเห็นของศาลอื่น มิใช่ประเด็นโดยตรงกับคดีแพ่ง ดังนั้น จะนำความคิดเห็นในคดีอื่นที่มีได้มี

²⁰ บัญญัติ สุชีวะ. การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น. หน้า 31-32.

²¹ โอสถ โกสิน, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 352-354.

การนำสืบหรือมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดมาใช้กับอีกคดีหนึ่งไม่ได้ ส่วนประเด็นในคดีแพ่งพยานหลักฐานที่ศาลจะรับฟังได้ จะต้องเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่คู่ความจะต้องนำสืบ ส่วนในคดีอาญาจะต้องเป็นพยานหลักฐานซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยกระทำความผิดหรือบริสุทธิ์ ทำให้ประเด็นคดีแพ่งและคดีอาญาไม่ตรงกัน จึงไม่อาจนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีอาญามาใช้ในคดีแพ่ง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ประเทศอังกฤษไม่มีบทบัญญัติ หรือ หลักเกณฑ์ในเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ เนื่องจาก ถือว่าการพิจารณาคดีและการรับฟังพยานหลักฐานมีกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัด โดยทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาจะมีศาลและลูกขุนตัดสินคดี และรับฟังข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป มีการแบ่งแยกการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันโดยเด็ดขาด รวมทั้งหลักปฏิบัติและแนวคำพิพากษาของศาลอังกฤษก็ไม่ยอมรับหลักเรื่องดังกล่าว โดยมองว่า คำวินิจฉัยรวมทั้งข้อเท็จจริงของศาลในคดีอาญา ถือเป็นเพียงความเห็นเท่านั้นมิใช่พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคดีแพ่ง และถือว่าคำวินิจฉัยในคดีอาญาเป็นเพียงพยานบอกเล่าในคดีหลัง หากให้มีการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญามาใช้ในคดีแพ่งจะขัดกับหลักเกณฑ์ในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานที่ดีที่สุด ประกอบกับประเด็นและการพิสูจน์ในคดีอาญาและคดีแพ่งต่างกัน จึงนำข้อเท็จจริงในคดีหนึ่งมาใช้ด้วยกันไม่ได้

2 การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส

2.1 หลักการดำเนินคดีและการรับฟังพยานหลักฐาน

ในอดีตการดำเนินคดีอาญาของประเทศต่าง ๆ ใช้ระบบไต่สวน อันเป็นระบบที่ไม่มีการแยก “การสอบสวนฟ้องร้อง” ออกจาก “การพิจารณาพิพากษาคดี” กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนที่ผู้ไต่สวน (ศาลหรือผู้พิพากษา) มีหน้าที่รับผิดชอบในการตรวจสอบความจริงเพียงองค์กรเดียว โดยทำหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐาน ชักถามพยานและชำระความด้วยตนเองตลอดหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นทั้งผู้ฟ้องและผู้ตัดสินคดีในคน ๆ เดียวกัน ผู้ถูกไต่สวนนั้นแทบจะไม่มีสิทธิใด ๆ เลย สภาพของผู้ถูกไต่สวนเป็นเพียง “วัตถุแห่งคดี” หรือเป็น “กรรมในคดี”²²

²² คณิต ฒ นคร. “ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของอัยการ.” วารสารอัยการ. 5, 7. กันยายน 2525, หน้า 31-32.

ดังนั้น ในการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน จึงไม่มีโจทก์และจำเลย หากแต่มีผู้ไต่สวน (ซึ่งเป็นทั้งโจทก์และผู้ตัดสินในคน ๆ เดียวกัน) และผู้ถูกไต่สวนเท่านั้น ลักษณะของการดำเนินคดีตามระบบนี้ผู้ไต่สวนสามารถกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้ถูกไต่สวนด้วยวิธีทรมานให้ผู้ถูกไต่สวนรับสภาพหรือกล่าวความสัตย์ ซึ่งการตรวจสอบความจริงในคดีในระบบไต่สวน จึงเป็นการตรวจสอบความจริงที่ละเลยต่อสิทธิมนุษยชนโดยสิ้นเชิง

ข้อบกพร่องที่สำคัญของระบบไต่สวนมีอยู่สองประการ คือ

ประการแรก ผู้ไต่สวน กล่าวคือ ผู้พิพากษาหรือศาลมีอำนาจมากเกินไป จนกลายเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ปราบปรามการกระทำความผิดอาญา แทนที่จะเป็นองค์กรในการอำนวยความยุติธรรม

ประการที่สอง ผู้ถูกไต่สวนมีสภาพเป็นเพียงวัตถุหรือตกเป็นกรรมในคดี ซึ่งขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน

เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นการอำนวยความยุติธรรมโดยรัฐ และเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาไม่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน ประเทศฝรั่งเศสจึงได้ปรับปรุงหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐของคนเสียใหม่ ให้สามารถอำนวยความยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญต่อหลักสิทธิมนุษยชนด้วย วิธีการปรับปรุงก็คือ ให้มีการแยกภารกิจในการตรวจสอบความจริงออกเป็นสองขั้นตอน โดยมีการตรวจสอบความจริงโดยเจ้าพนักงานชั้นหนึ่งก่อน และให้การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กร ที่เรียกว่า “อัยการ” และเมื่อได้มีการตรวจสอบความจริงโดยเจ้าพนักงานแล้ว หากปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริงพนักงานอัยการก็จะยื่นฟ้องเพื่อให้ศาลทำการตรวจสอบความจริงต่อไปอีกขั้นหนึ่ง โดยการปรับปรุงดังกล่าวนี้ ทำให้ภารกิจของผู้พิพากษาหรือศาลคงเหลือเพียงการพิจารณาพิพากษาคดีเท่านั้น และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จึงได้มีการยกฐานะความเป็นกรรมในคดีของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นไป “ประธานในคดี” ให้มีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ พร้อมทั้งห้ามการกระทำใด ๆ ที่เป็นการกระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ระบบการดำเนินคดีอาญาที่เป็นการแก้ไขข้อบกพร่องของระบบไต่สวนที่ฝรั่งเศสได้ปรับปรุงขึ้นนี้เรียกว่า “ระบบกล่าวหา” (accusatorial system)²³

²³ คณิต ฌ นคร. “บทบาทของศาลในคดีอาญา.” วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์. 1,1. มีนาคม - มิถุนายน 2544. หน้า 52.

ในการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา การตรวจสอบความจริงทั้งในชั้นเจ้าพนักงาน และในชั้นศาลคงเป็นไปตาม “หลักการตรวจสอบ” เช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาในระบบ ไล่สวนเดิมนั้นเอง โดยที่ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil law) คือ การดำเนินคดีอาญาใช้หลักการค้นหาความจริงในคดี (Truth Theory) เป็นกระบวนการดำเนิน คดีอาญาที่รัฐ โดยองค์กรของรัฐ อันได้แก่ ศาล พนักงานอัยการและตำรวจ มีหน้าที่ต้องร่วมกันและ ช่วยกันค้นหาความจริง ตลอดจนทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคล หนึ่งและทำคำชี้ขาดในเนื้อหา²⁴ จึงต้องถือว่า ไม่ใช่การพิพาทกันในศาล แต่เป็นนิติสัมพันธ์สอง ฝ่าย คือ รัฐ (ศาล อัยการ และตำรวจ) กับผู้ถูกกล่าวหา อีกฝ่ายหนึ่ง

ลักษณะสำคัญของระบบการดำเนินคดีของประเทศฝรั่งเศส คือ ศาลเป็นผู้มีบทบาท สำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือดสืบพยาน ทั้งนี้ เพื่อค้นหาให้ได้ ข้อเท็จจริงใกล้เคียงความจริงที่สุด การกำหนดระเบียบวิธี (Technicality) เกี่ยวกับการสืบพยานมี น้อยไม่มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะไม่มีบทคัดพยานที่เด็ดขาด แต่จะเปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดมาสู่ศาลได้ และศาลก็จะมีอำนาจใช้ดุลพินิจ ได้อย่างกว้างขวาง

การดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ หลักนี้มี ลักษณะที่ตรงกับแนวความคิดแบบอรรถประโยชน์นิยม ที่ถือว่าความผิดอาญาเป็นความผิดต่อ สังคมหรือต่อรัฐ ดังนั้น รัฐจึงมีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิดดังกล่าว เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม รวมทั้งมีหน้าที่ป้องกันสังคมมิให้มี การกระทำผิดเกิดขึ้นด้วย ฉะนั้น ถ้ามีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐ ในการ ดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดีให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษ ทั้งนี้ โดยถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย²⁵ แต่อย่างไร ก็ดี รัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียวโดยเด็ดขาด หากแต่มีการผ่อนคลายให้เอกชน ฟ้องร้องดำเนินคดีได้บ้างเช่นกัน โดยจำกัดประเภทและฐานความผิดไว้ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็น ความผิดอาญาเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือกระทบกระเทือนต่อประโยชน์ส่วนตัวเสียหายของเอกชน ผู้เสียหายโดยตรงเท่านั้น

²⁴ คณิต ณ นคร. วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติไม่ตรงกัน. หน้า 6.

²⁵ คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 13.

ประเทศฝรั่งเศสถือได้ว่าเป็นประเทศที่ยึดหลักที่ว่า “รัฐเป็นผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมอย่างเคร่งครัด” ดังนั้น การฟ้องคดีอาญาจึงเป็นภาระหน้าที่ของรัฐผู้เดียว โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ พนักงานอัยการ เป็นผู้ที่ใช้อำนาจดำเนินคดีอาญาในฐานะเป็นตัวแทนของรัฐ โดยเป็นผู้มีอำนาจในการสอบสวนและควบคุมการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ฟ้องร้องผู้กระทำผิดต่อศาล ตลอดจนมีหน้าที่จัดการให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษตามคำพิพากษา²⁶ โดยการฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการสามารถกระทำได้ 2 วิธี คือ ยื่นฟ้องต่อศาลโดยตรง หรือให้ศาลทำการสอบสวนคดีนั้นเสียก่อน ถ้าเห็นว่าคดีนั้นผู้ต้องหาพนักงานอัยการจะขอให้ผู้พิพากษาศาลได้สวนทำการสอบสวนคดีนั้นเสียก่อนได้²⁷ ส่วนประชาชนซึ่งเป็นผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาโดยตรง แต่มีอำนาจร้องทุกข์กล่าวโทษได้อย่างกว้างขวาง คือ สามารถร้องทุกข์กล่าวโทษต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ หรือ ผู้พิพากษาก็ได้²⁸

สำหรับในคดีอาญา “ประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” จะใช้หลักการค้นหาความจริงตามเนื้อหา มีลักษณะเป็นนิติสัมพันธ์สองฝ่าย คือ รัฐฝ่ายหนึ่ง ซึ่งองค์กรที่ทำหน้าที่แทนรัฐ ได้แก่ ศาล พนักงานอัยการ (ตำรวจ) และผู้ถูกกล่าวหา ได้แก่ ผู้ต้องหาหรือจำเลย (ทนายความ) โดยถือได้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องตรวจสอบว่าเรื่องจริงเป็นอย่างไร รัฐในฐานะที่เป็นผู้รักษากฎหมายและอำนวยความยุติธรรมมิได้อยู่ในฐานะที่เป็น “คู่ความ” กับประชาชนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด²⁹ การค้นหาความจริงตามระบบนี้ การสืบสวนพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงของการกระทำผิด คือ ผู้ถูกกล่าวหาจะถูกส่งเข้าไปสอบสวนค้นหาความจริงโดยองค์กรในกระบวนการยุติธรรม โดยถือว่าองค์กรเหล่านี้ไม่ว่าตำรวจ พนักงานอัยการ และศาล จะไม่เป็นปฏิปักษ์กับผู้ถูกกล่าวหา องค์กรต่าง ๆ จึงมีหน้าที่ค้นหาความจริงแท้ของเรื่องโดยไม่ผูกพันกับคำร้องหรือคำขอของผู้ใดทั้งสิ้น³⁰ พยานหลักฐานจะถูกเสนอเข้าสู่คดีในฐานะที่เป็นพยานศาล ไม่ใช่พยานของฝ่ายโจทก์หรือจำเลย ประกอบกับในชั้นการรับฟังพยานหลักฐานจะมีลักษณะกว้าง พยานหลักฐานที่น่าจะพิสูจน์ความผิด หรือความบริสุทธิ์ของจำเลยก็เสนอเข้าสู่คดีได้

²⁶ สุข เปรณาวิน. ระบบอัยการในต่างประเทศ. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาดไทย, 2507, หน้า 53.

²⁷ ชีรพันธุ์ รัศมีทัต. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ. 1958 แจกงานฉาปนกิจศพนางวัน รัศมีทัต , 2505 , หน้า 26.

²⁸ อุดม รัฐอมฤต. “การฟ้องคดีอาญา.” ในหนังสือรวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535, หน้า 486.

²⁹ คณิต ณ นคร. วิธีพิจารณาความอาญา : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน. หน้า 5-7.

³⁰ ไสภณ รัตนากร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 28-29.

ในชั้นศาลถือว่า ทุกฝ่ายมีหน้าที่ร่วมมือกันในการค้นหาความจริง การดำเนินคดีจะไม่ มีลักษณะเป็นการต่อสู้ระหว่างคู่ความสองฝ่ายเช่นในประเทศอังกฤษ ศาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่ริเริ่ม ในการค้นหาความจริงโดยไม่ผูกมัดกับคำร้องหรือคำขอของผู้ใด โดยจะเป็นผู้ซักถามพยานเอง จนเป็นที่พอใจ การดำเนินการค้นหาความจริงในศาลมิได้ใช้วิธีการต่อสู้เหมือนอย่างในประเทศ ที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ แต่อยู่ในลักษณะของการที่รัฐเข้าตรวจสอบค้นหาว่า ได้มี การกระทำความผิดจริงตามที่ได้กล่าวหาหรือไม่ โดยอาศัยพยานหลักฐานที่ได้มีการนำเสนอขึ้นมา สู่กระบวนการพิจารณาของพนักงานอัยการ ผู้ถูกกล่าวหา และจากการสืบพยานเพิ่มเติมของศาลเอง ดังนั้น จึงไม่มีความจำเป็นที่จะพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของพยานด้วยการถามค้าน (cross-examination) อันเป็นลักษณะการค้นหาความจริงในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์³¹ ในด้านการรับ ฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาศาลมีอิสระอย่างเต็มที่ คือ มีความเป็นอิสระในการเลือกว่า ข้อเท็จจริงใดควรจะถูกตรวจสอบหรือไม่ โดยไม่ผูกมัดกับคำร้องขอของผู้ใด หรือกฎระเบียบใด บทตัดพยานซึ่งได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายจะถูกนำมาใช้โดยอาศัยการชั่งน้ำหนักระหว่างผล ประโยชน์ของรัฐในด้านการควบคุมอาชญากรรมกับผลประโยชน์ของจำเลยในด้านสิทธิเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น พยานหลักฐานซึ่งได้มาโดยไม่ชอบ จึงไม่ถูกตัดโดยการห้ามมิให้ศาล รับฟังเป็นการทั่วไป เหมือนกับระบบการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน

ลักษณะสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในฝรั่งเศส แทบจะไม่มีกฎเกณฑ์เกี่ยว กับพยานหลักฐาน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีบทบัญญัติที่ถือได้ว่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ เพียงเล็กน้อย ดังนั้น การได้เลียงอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการยอมรับหรือไม่ยอมรับพยานหลักฐานซึ่งเป็น สิ่งที่ธรรมดาในกระบวนการกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา จึงไม่เป็นที่รู้จักในประเทศฝรั่งเศส และทำให้การบอกเล่าก็เป็นที่ยอมรับโดยมีข้อจำกัดน้อยหรือ ไม่มีเลย³² ระบบได้สวนนี้มีเจตนารมณ์ที่จะค้นหาความจริงก็มีใช้ค้นหาความผิดโดยศาลเป็นผู้มี หน้าที่โดยตรงในการค้นหาข้อเท็จจริง คู่ความไม่มีบทบาทหลักในการค้นหาความจริง ศาลจะเป็น ผู้ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงอย่างรอบคอบ โดยจะไม่ลงโทษจำเลยโดยอาศัยการรับฟัง คำรับ สารภาพแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะลงโทษจำเลยเมื่อเชื่อโดยปราศจากความสงสัยตามสมควรว่า จำเลยเป็นผู้กระทำผิด การค้นหาความจริงจะไม่จำกัดอยู่กับแบบพิธีไม่มีหลักเกณฑ์เรื่องพยาน หลักฐานมากนัก โดยศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมโดยผลการ หากเห็นว่าพยานหลักฐานที่คู่ความ นำมาสู่กระบวนการพิจารณายังไม่เพียงพอหรือยังมีข้อสงสัยในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง

³¹ ประทุมพร กลัดอำ. การนำวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 26.

³² พัฒนชาติ พ่วงลาภหลาย และกุลพล พลวัน. "วิธีพิจารณาความอาญาในประเทศฝรั่งเศส."

ในส่วนการดำเนินคดีแพ่งของประเทศฝรั่งเศสนั้น ตามระบบดั้งเดิมจะมีลักษณะการดำเนินคดีก่อนไปทางแบบกล่าวหาและมีลักษณะเป็นแบบเสรีนิยม คือ การดำเนินกระบวนการพิจารณาขึ้นอยู่กับกรริเริ่มของกลุ่มความแต่เพียงฝ่ายเดียว แม้ว่าจะมีบทบัญญัติบางประการที่กำหนดให้อำนาจของผู้พิพากษาในการควบคุมดูแลการดำเนินกระบวนการพิจารณาก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติศาลจะไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อเท็จจริงของคดี และจะมีคำสั่งต่าง ๆ เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาเฉพาะคู่กรณีหรือคู่ความได้ร้องขอเท่านั้น มีน้อยครั้งมากที่ศาลจะมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรด้วยตนเอง คู่ความมีบทบาทที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีทั้งในส่วนสาระของคดีและการดำเนินกระบวนการพิจารณา ผู้พิพากษาเพียงแต่พิจารณาข้ออ้างและข้อโต้แย้งที่คู่ความเสนอมานำเข้า ศาลจะมีเหตุผลน่าเชื่อถือกว่ากันเท่านั้น วิธีปฏิบัติดังกล่าวเกิดจากการได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดดั้งเดิมที่ว่า ผู้พิพากษาไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวในเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ของเอกชน เพราะอาจจะทำให้เกิดความไม่เป็นกลางได้ และหากผู้พิพากษาริเริ่มที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ด้วยตนเอง อาจทำให้บิดเบือนเจตนารมณ์ของกลุ่มความได้ ต่อมาแนวคิดดังกล่าวได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก ที่บทบาทผู้พิพากษาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่มีลักษณะเป็นเชิงรุก มีผลทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการ ทำให้มีการพัฒนาแนวคิดใหม่ว่า ความยุติธรรมทางแพ่งเป็นบริการของรัฐ หรือบริการสาธารณะอย่างหนึ่ง ผู้พิพากษาจึงต้องมีบทบาทโดยตรงในการดำเนินกระบวนการพิจารณา โดยมีอำนาจในการควบคุมหรือกำหนดทิศทางในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

จากแนวคิดดังกล่าวทำให้เกิดการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศสหลายครั้ง โดยมีการเพิ่มเติมอำนาจของผู้พิพากษา เพื่อให้พร้อมที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาและพิพากษาโดยได้บัญญัติเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ ดังนี้ ให้มีอำนาจหน้าที่เป็นผู้รวบรวมข้อเท็จจริงของคดี สั่งการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินคดี กำหนดระยะเวลาต่าง ๆ ในการที่คู่ความจะเสนอข้อเท็จจริงต่อศาลเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงของคดี มีอำนาจในการควบคุมให้มีการส่งเอกสารต่าง ๆ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณา รวมทั้งมาตรการหรือวิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการค้นหาความเป็นจริงหรือ ความชัดเจนของข้อเท็จจริงซึ่งเป็นปัญหาของคดี ดังเช่น มาตรา 3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศส ได้กำหนดหลักว่า ศาลต้องควบคุมดูแลให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปด้วยดี โดยให้ศาลมีอำนาจในการควบคุมและกำหนดระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณา และมีอำนาจลงโทษคู่ความละเลยที่ไม่ดำเนินกระบวนการพิจารณา มาตรา 10 ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจที่จะมีคำสั่งใด ๆ เกี่ยวกับการรวบรวมข้อเท็จจริงของคดีตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ ก็เพื่อช่วยให้ศาลสามารถวินิจฉัยคดีได้อย่างถูกต้อง เป็นต้น³³ ส่วนในเรื่องการสืบ

³³ วรรณชัย บุญบำรุง. “หลักทั่วไปของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของฝรั่งเศส.”

พยาน เป็นอำนาจของศาลที่จะทำหน้าที่ซักถามพยานแต่เพียงผู้เดียว และตามมาตรา 241 วรรคหนึ่ง ยังได้กำหนดห้ามมิให้คู่ความ พูดสอดแทรกกระหว่างที่พยานให้การหรือซักถามพยานโดยตรงหรือกระทำการใด ๆ ที่จะให้มี อิทธิพลต่อพยาน หลักการดังกล่าวมีเจตนารมณ์ที่ต้องการจะหลีกเลี่ยงไม่ให้พยานถูกขัดขวางหรือรบกวนโดยการขัดจังหวะของคู่ความ หรือโดยการตั้งคำถามที่อาจทำให้พยานหลงเข้าใจในประเด็นผิดพลาด คู่ความที่ฝ่าฝืนอาจถูกขับไล่ออกจากศาลได้

แต่อย่างไรก็ตาม บทบาทของศาลในลักษณะเชิงรุก ในการซักถามพยานนั้นไม่ได้บัญญัติ คัดสิทธิคู่ความไว้โดยเด็ดขาด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 214 มีหลักว่า กำหนดว่า ภายหลังจากที่พยานได้ให้การเสร็จสิ้นแล้ว คู่ความสามารถที่จะเสนอให้ศาลสอบถาม พยานในบางประเด็นได้ แต่ก็ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาว่า คำถามดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับคดีหรือไม่ นอกจากนี้ ตามมาตรา 213 ได้กำหนดว่า ศาลที่ทำการสืบพยานสามารถซักถาม พยานได้ทุกเรื่อง แม้ว่าจะไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ได้มีการกำหนดไว้ในคำสั่งให้มีการสืบพยานนั้นก็ตาม และในมาตรา 218 มีหลักว่า ศาลที่ทำการสืบพยานอาจมีคำสั่งตามที่เห็นสมควร หรือตามที่ คู่ความร้องขอให้มีการเรียกและรับฟังบุคคลอื่นใดที่ศาลเห็นว่าอาจเป็นประโยชน์ต่อการที่จะได้ ความเป็นจริงมา⁴⁴ ดังนั้น จะเห็นว่าในปัจจุบันการดำเนินคดีแพ่งของประเทศฝรั่งเศส จะให้อำนาจ ผู้พิพากษาในการควบคุมกระบวนการพิจารณา มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการสืบพยานและมีส่วน สำคัญในการค้นหาความจริงของคดี ไม่ใช่ปล่อยให้เป็นที่ของคู่ความในการค้นหาความจริง ดังเช่นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์

กล่าวโดยสรุป การดำเนินคดีของประเทศฝรั่งเศสไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาจะมี ลักษณะที่ทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริงของคดี จะไม่มีลักษณะเป็นการต่อสู้ระหว่างคู่ความสอง ฝ่าย ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยในการดำเนินกระบวนการพิจารณาศาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่ ริเริ่มการค้นหาความจริงอีกทั้งยังไม่ถูกจำกัดเฉพาะข้อเท็จจริงที่คู่ความนำเสนอ แต่มีอำนาจค้นหา ความจริงเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีให้ถูกต้องตามความเป็นจริงเท่าที่สามารถจะทำได้ด้วย ดังนั้น หลักการรับฟังพยานหลักฐานจึงไม่มีกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัด หรืออาจจะกล่าวได้ว่า แทบจะไม่มี กฎเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องพยานหลักฐาน ทั้งนี้กระบวนการพิจารณาจะใช้หลักการค้นหาความจริงตาม เนื้อหา ทำให้ทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริงของคดีทุกเรื่อง

⁴⁴ วรรณชัย บุญบำรุง. “การสืบพยานบุคคลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส : ตัวอย่าง ของกระบวนการที่ค่อนข้างไปทางแบบไต่สวน.” ดุลพาท. 1, 47. มกราคม-เมษายน 2543, หน้า 67-69.

2.2 หลักการและเหตุผล

ประเทศฝรั่งเศสถือเป็นประเทศที่ยึดถือหลักที่ว่า “รัฐเป็นผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมอย่างเคร่งครัด” ดังนั้น การฟ้องคดีอาญาจึงเป็นภาระหน้าที่ของรัฐแต่เพียงผู้เดียวเพราะการทำความผิดอาญาถือว่าการทำลายความสงบสุขของสังคม โดยมี เจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ พนักงานอัยการ³⁵ เป็นผู้ที่ใช้อำนาจดำเนินคดีอาญาในฐานะเป็นตัวแทนของรัฐ โดยเป็นผู้มีอำนาจในการสอบสวนและควบคุมการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจฟ้องร้องผู้กระทำผิดต่อศาล ตลอดจนมีหน้าที่จัดการให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษตามคำพิพากษา และทำความเข้าใจเมื่อมีการอุทธรณ์ นอกจากนี้ การฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ ดังจะเห็นได้จากมาตรา 40 ของประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ที่บัญญัติว่า “พนักงานอัยการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษและพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป” ดังนั้น พนักงานอัยการจึงไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีอาญาทุกเรื่องไป เพราะถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า ผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิด พยานหลักฐานไม่เพียงพอ หรือเห็นว่าความผิดนั้นเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน โดยตรงก็อาจสั่งไม่ฟ้องคดีได้³⁶

จากที่กล่าวมา ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ถือหลักว่า อำนาจฟ้องคดีอาญาเป็นของรัฐ โดยมีพนักงานอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ประชาชนอาจมีส่วนในการใช้อำนาจฟ้องคดีอาญาได้ก็แต่เฉพาะในกรณีที่เป็นผู้เสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญานั้นเอง³⁷ ในกรณีเช่นนี้สำหรับการดำเนินคดีอาญาในฝรั่งเศส ผู้เสียหายมิได้เป็นผู้ฟ้องคดีอาญาโดยตรงคงได้เพียงยื่นฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลอาญา เพื่อบังคับให้พนักงานอัยการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล อาจเรียกว่าเป็นการยื่นฟ้องคดีอาญาในทางอ้อมนั่นเองเพราะศาลอาญาจะพิจารณา

³⁵ พนักงานอัยการ (ministere pubic) ตามความหมายของกฎหมายฝรั่งเศส หมายถึง เจ้าพนักงาน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ประจำอยู่ตามศาลเป็นผู้แทนของสังคม มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการในนามของสังคมให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อย เป็นผู้ที่มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาและจัดให้มีการปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล

³⁶ โกเมน ภัทรภิรมย์ “การฟ้องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส.” อัยการนิเทศ. 27,32. กุมภาพันธ์ 2531, หน้า 172 – 173.

³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 1 ได้กำหนดเป็นหลักว่า การฟ้องคดีอาญาเพื่อลงโทษจะกระทำได้โดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายภายใต้เงื่อนไข ตามประมวลกฎหมายปัจจุบัน ผู้เสียหายจักเป็นผู้เริ่มดำเนินคดีอาญาก็ได้

คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ก็ต่อเมื่อได้พิจารณาข้อกล่าวหาในคดีอาญานั้นก่อนแล้ว³⁸ ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่งของฝรั่งเศสมักจะใช้เวลานานยุ่งยาก และค่าใช้จ่ายสูงด้วยเหตุนี้ผู้เสียหายส่วนใหญ่ชอบที่จะเรียกค่าเสียหายในทางอาญา โดยยื่นคำร้องขอเข้ามาในคดี³⁹ โดยการที่ผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้น เนื่องจากความผิดอาญา ผู้เสียหายจะต้องยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาเพื่อให้สอบสวนไปพร้อมคดีแพ่ง พร้อมทั้งวางเงินประกันตามที่ผู้พิพากษากำหนด ผู้พิพากษาจะส่งคำร้องนี้ไปยังพนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการจะต้องดำเนินคดีอาญาในการกระทำครั้งเดียวกันนั้น⁴⁰ การดำเนินคดีของผู้เสียหายจะเป็นผลให้พนักงานอัยการต้องถูกบังคับให้ดำเนินคดีอาญาไปด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดทางอาญา ถ้าได้กระทำไปโดยไม่มีเหตุผลสมควรหรือโดยประมาทย่อมมีโทษทางอาญา และฝ่ายผู้ถูกฟ้องอาจขอให้ใช้วิธีพิจารณารวบรัดฟ้องเรียกค่าเสียหายในการที่ตนถูกฟ้องโดยไม่มีเหตุผลสมควรได้⁴¹

ตามหลักการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสนั้น ผู้มีอำนาจฟ้องคดีดังกล่าวได้ต้องเป็นผู้เสียหายซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ ในส่วนบุคคลธรรมดาจะฟ้องคดีดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเสียหายทางทรัพย์สิน ทางกาย ทางจิตใจโดยตรงจากการกระทำผิดทางอาญานั้น ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3 วรรค 2 แต่ในส่วนนิติบุคคลต้องดูเป็นกรณี ๆ ไป ดังเช่น กรณีขององค์การอาชีพ (Syndicate professionals) คำพิพากษาศาลฎีกา ลงวันที่ 5 เมษายน ค.ศ.1913 วางหลักว่า องค์การอาชีพสามารถดำเนินการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ เพราะเป็นการฟ้องเพื่อป้องกันผลประโยชน์ส่วนตัวของสมาชิก ส่วนนิติบุคคลอื่น ๆ ต้องควรมีวัตถุประสงค์หรือหน้าที่ป้องกันประโยชน์ส่วนรวมและกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้หรือไม่ด้วย นอกจากนี้ ตามมาตรา 3 วรรค 1 และมาตรา 4 วรรค 1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศฝรั่งเศส ได้บัญญัติให้ฟ้องคดีอาญาสินไหม (คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา) พร้อมกับการฟ้องคดีอาญาต่อศาลที่พิจารณาความอาญาได้ ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิจะฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาได้ 2 ทาง

³⁸ อุดม รัฐอมฤต. การฟ้องคดีอาญา. หน้า 247-248.

³⁹ A.V. Sheeham, *Criminal Procedure IN SCOTLAND AND FRANCE*, EDINBURGH, 1975, P.21.

⁴⁰ กิตติ บุศยพลาการ. "ผู้เสียหายในคดีอาญา." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523, หน้า 24-25.

⁴¹ โทเมน ภัทรภิรมย์. การฟ้องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส. หน้า 173.

คือ 1. ฟ้องต่อศาลแพ่ง 2. ฟ้องต่อศาลอาญา ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลแพ่งก็จะมีฐานะอย่างไรในคดีแพ่ง คือ ต้องดำเนินคดีไปตามกฎหมายแพ่งและกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีได้โดยอิสระ พนักงานอัยการจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แต่อย่างไรก็ตาม แม้ผู้เสียหายจะฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลแพ่งแล้ว พนักงานอัยการก็มีสิทธิฟ้องคดีอาญาต่อศาลอาญาได้ แต่ถ้าผู้เสียหายนำคดีไปฟ้องต่อศาลอาญา ก็จะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วกว่าฟ้องต่อศาลแพ่ง แต่ถ้าไม่เป็นจริงดังฟ้องอาจมีความผิดฐานฟ้องเท็จ และจะต้องชดเชยค่าเสียหายให้อีกฝ่ายหนึ่ง รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีด้วย แต่ผู้เสียหายมีสิทธิจะถอนฟ้อง แล้วนำคดีไปฟ้องต่อศาลแพ่งได้⁴²

ในส่วนการรับฟังพยานหลักฐาน เมื่อกฎหมายให้สิทธิผู้เสียหายสามารถเลือกฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลแพ่งหรือศาลอาญาก็ได้ โดยถ้าเลือกฟ้องที่ศาลแพ่ง การดำเนินคดีต้องเป็นไปตามกฎหมายแพ่งและวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่พนักงานอัยการยังคงมีสิทธิที่จะฟ้องคดีต่อศาลอาญาได้ ดังนั้น ศาลทั้งสอง คือ ศาลแพ่งและศาลอาญาต่างพิจารณาคดีเดียวกัน แต่พิจารณาคณะด้าน ศาลแพ่งพิจารณาคดีในส่วนแพ่ง ศาลอาญาพิจารณาคดีในส่วนอาญา ทำให้อาจเกิดปัญหาว่า ศาลทั้งสอง คือ ศาลอาญาและศาลแพ่งอาจฟังข้อเท็จจริงแตกต่างกัน เพราะกระบวนการพิจารณาทางแพ่งและทางอาญาไม่เหมือนกัน และจำนวน 2 จำนวน อาจมีพยานหลักฐานแตกต่างกันได้ เมื่อศาลสองศาลฟังข้อเท็จจริงในเรื่องเดียวกัน ความเสียหายก็เกิดขึ้น จึงจำเป็นที่ศาลใดศาลหนึ่งในสองศาลต้องมีอำนาจชี้ขาดข้อเท็จจริง ซึ่งอีกศาลหนึ่งจำต้องถือตามตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส จึงถือหลักว่า ข้อเท็จจริงที่ศาลอาญาพิพากษาชี้ขาดแล้วย่อมทำให้ศาลแพ่งต้องถือตามข้อเท็จจริงนั้น ในประมวลกฎหมายฝรั่งเศสไม่มีบทบัญญัติชัดเจนในเรื่องนี้ แต่อย่างไรก็ดี ความเห็นทางศาลและนักนิติศาสตร์เห็นพ้องกันว่า เป็นหลักทั่วไปที่ใช้บังคับได้ ทั้งนี้ ประมวลการสอบสวนของประเทศฝรั่งเศส มาตรา 3 วรรคสอง ได้กล่าวรับรองว่า “เมื่อเจ้าทุกข์เป็นโจทก์ฟ้องความรับผิดชอบทางแพ่งต่อศาลแพ่งแล้ว ศาลจะหยุดการพิจารณารอการชี้ขาดของคดีอาญาซึ่งได้ฟ้องขึ้นก่อนแล้วหรือกำลังฟ้องขึ้นในระหว่างคดีแพ่งนั้น”⁴³ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4 วรรคสอง ที่วางหลัก ถ้ามีการฟ้องคดีอาญาแล้ว แต่ยังไม่มีการพิพากษาถึงที่สุด การดำเนินคดีแพ่งอาจถูกระงับการดำเนินคดีไว้จนกว่าคดีอาญาจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด จากบทมาตรานี้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่ว่า คดีอาญามีความสำคัญมากกว่าคดีแพ่ง ทำให้การดำเนินคดีแพ่งต้องฟังข้อเท็จจริงจากคดีอาญาที่ถึงที่สุดแล้ว

⁴² ชีรพันธุ์ รัศมีทัต. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ. 1958. หน้า 38-41.

⁴³ ไพจิตร สวัสดิศสาร. ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ. หน้า 761.

เหตุผลที่ถือว่า การพิจารณาพิพากษาข้อเท็จจริงในคดีอาญา ดีกว่าการพิจารณาข้อเท็จจริงในคดีแพ่งนั้น นักนิติศาสตร์ฝรั่งเศสให้เหตุผลได้สองประการ ดังนี้⁴⁴

1. ทางนิตินัย - ถือว่าศาลอาญาพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อประโยชน์ชุมชน เป็นศาลที่ตัดสินคดีระหว่างจำเลยกับชุมชน ซึ่งพนักงานอัยการเป็นตัวแทน ไม่ใช่คดีระหว่างเอกชน คือนาย ก. นาย ข. เป็นคน ๆ ไป ที่ศาลอาญาชี้ขาดจึงต้องฟังคดีเป็นจริงสำหรับบุคคลทั่ว ๆ ไป จะปล่อยให้ผู้ใดผู้หนึ่งแม้ตัวเจ้าทุกข์หรือจำเลยในคดีอาญามาคัดค้านขึ้นภายหลัง ในเมื่อมีการฟ้องร้องทางแพ่งนั้นไม่ได้ เพราะถือว่าศาลอาญาได้พิพากษาสำหรับเขารั้งหนึ่งแล้ว

2. ทางพฤตินัย - ด้วยเหตุที่ผลแห่งคำพิพากษาในคดีอาญาเกี่ยวกับเกียรติยศ และเสรีภาพของมนุษย์ ศาลอาญาย่อมต้องพิจารณาอย่างระมัดระวังไม่ให้ผิดพลาด ชุมชนจะดำรงอยู่ได้ก็โดยอาศัยความเชื่อถือแห่งผู้พิพากษาทางอาญา ไม่บังควรให้ความเชื่อถือนี้ถูกแตะต้องอันอาจจะถูกกระทบกระเทือนทำความเสียหายได้

จากที่กล่าวถึงว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส มาตรา 4 วรรคสอง ที่กำหนดว่า ถ้ามีการฟ้องคดีอาญาแต่ยังไม่มีการพิพากษาถึงที่สุด การดำเนินคดีแพ่งอาจถูกระงับการดำเนินคดีไว้จนกว่าคดีอาญาจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด จากบทบัญญัติดังกล่าวทำให้การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะถูกระงับการดำเนินคดีไว้ เพื่อรอฟังผลของข้อเท็จจริงคดีอาญาที่ถึงที่สุดแล้ว ทั้งนี้ การรอฟังผลข้อเท็จจริงในคดีอาญาจะไม่ส่งผลกระทบต่อคดีแพ่งมากนัก เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสจะใช้หลักวิธีพิจารณาความอาญาด้วยความรวดเร็วต่อเนื่อง โดยศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส มีอยู่ 3 ระดับคือ

ศาลสูง (Cour de cassation)

ศาลอุทธรณ์ (Cour d'appel)

ศาลชั้นต้น (Tribunal de premier degre)

สำหรับศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณา พิพากษาคดีอาญานั้น จะแยกออกไปตามประเภทความผิด กล่าวคือ⁴⁵

(1) ศาลแขวง (Tribunal de police) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดลหุโทษ (contravention) ได้แก่ คดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 1 วันถึง 1 เดือน ปรับไม่เกิน 15,000 ฟรังก์ โดยใช้ผู้พิพากษาอาชีพคนเดียว

⁴⁴ จี๊ด เศรษฐบุตร. หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด. หน้า 11.

⁴⁵ โกลแมน ภัทรภิมย์. การฟ้องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส. หน้า 165-166.

(2) ศาลมัธยมโทษ (Tribunal correctionnel) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดมัธยมโทษ ได้แก่ คดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกกว่า 2 เดือนขึ้นไปถึง 5 ปี หรือปรับเกินกว่า 15,000 ฟรังก์ขึ้นไป โดยผู้พิพากษาอาชีพ 2 นาย เป็นองค์คณะ

(3) ศาลอุทธรณ์ (Cour d' assises) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดอุทธรณ์โทษ (crime) ได้แก่ คดีความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป หรือโทษที่หนักกว่านั้น

จากการแบ่งแยกประเภทความผิดและระบบศาลของประเทศฝรั่งเศสที่กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้การพิจารณาพิพากษามีรูปแบบที่แตกต่างออกไป ศาลแขวง ศาลมัธยมโทษ และศาลอุทธรณ์ดังกล่าวมา เป็นศาลตัดสิน (Jurisdiction de Judgement) แต่ก่อนที่คดีอาญาจะมาถึงศาลตัดสินนั้น คดีส่วนมากจะต้องผ่าน ศาลไต่สวน (Jurisdiction d' Instruction) เสียก่อน แต่คดีอาญาทุกคดีไม่จำเป็นจะต้องผ่านศาลไต่สวนก่อนเสมอไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส นั้น เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้นผู้ที่ทำการสอบสวนเบื้องต้น ได้แก่ ตำรวจยุติธรรม (Police Judiciaire) โดยถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดลหุโทษ หรือ มัธยมโทษ ซึ่งข้อเท็จจริงไม่ยุ่งยาก เช่น คดีที่ผู้ต้องหา รับสารภาพ คดีที่ข้อเท็จจริงรับกันแล้ว ผู้ต้องหาอ้างว่าไม่ต้องรับผิดเพราะเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด เช่นนี้ พนักงานอัยการหรือตำรวจยุติธรรม (ซึ่งเป็นผู้ว่าคดีในศาลแขวงด้วย) ก็ยื่นฟ้องคดีต่อศาลตัดสินโดยตรง โดยอาศัยบันทึกการสอบสวนเบื้องต้นและทะเบียนประวัติอาชญากรของจำเลย ไม่ต้องส่งสำนวนไปศาลไต่สวนก่อน

ผู้ที่พิจารณาว่าคดีใดจะต้องส่งบันทึกการสอบสวนเบื้องต้น ไปให้ศาลไต่สวนจัดการไต่สวนก่อนหรือไม่ คือ พนักงานอัยการ สำหรับคดีลหุโทษ หรือ มัธยมโทษ ที่มีปัญหาข้อเท็จจริงยุ่งยาก พนักงานอัยการจะส่งบันทึกการสอบสวนเบื้องต้น ไปให้ศาลไต่สวนทำการไต่สวนว่า ข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร และเมื่อศาลไต่สวนได้ไต่สวนเสร็จแล้ว จะส่งสำนวนการไต่สวนย้อนมาให้พนักงานอัยการฟ้อง หรือไม่ฟ้องต่อศาลตัดสินต่อไป ส่วนความผิดโทษฉกรรจ์ (Crime) นั้น กฎหมายบังคับให้พนักงานอัยการต้องส่งเรื่องไปให้ศาลไต่สวนทำการไต่สวนก่อนเสมอ พนักงานอัยการฟ้องคดีโทษฉกรรจ์ต่อศาลตัดสินโดยตรงไม่ได้ การพิจารณาในศาลไต่สวน ศาลไต่สวนเป็นศาลที่มีหน้าที่ไต่สวนพยานหลักฐานทั้งหมดของคดี โดยมีความมุ่งหมายที่จะรวบรวมพยานหลักฐานตั้งแต่เริ่มแรกของทั้งสองฝ่ายไว้โดยเร็วที่สุดไม่ใช่เป็นการไต่สวนเพียงต้องการรู้ว่าคดีมีมูลหรือไม่อย่างของประเทศไทย การไต่สวนพยานกระทำต่อหน้าทนายความของจำเลย เว้นแต่จำเลยไม่ต้องการทนายความ ศาลต้องเป็นผู้ถามพยานก่อน พนักงานอัยการมีสิทธิมาฟังการสอบสวนพยานและมีสิทธิถามพยานด้วย แต่ปกติพนักงานอัยการไม่มาให้ผู้พิพากษาสอบถามพยานคนเดียว ทนายจำเลยซักค้านพยานน้อยกว่าที่เห็นกันในศาลเรามากมาย ทั้งนี้เพราะผู้พิพากษาถามคนเดียวก่อนและถามเสียดะเอียด ให้ชี้แจงเหตุผลทำนองซักค้านไปในตัวเสร็จ และศาลอาจเรียกจำเลยมา

สอบถามหลายครั้งหลายหนในเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงซึ่งศาลเห็นสมควร ถ้อยคำสำนวนที่ศาลได้สวนทำขึ้นถือเป็นพยานหลักฐานสำคัญในชั้นพิจารณาคดีที่ศาลตัดสินและทำให้ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ดำเนินคดีได้รวดเร็วขึ้น⁴⁶

สำหรับการพิจารณาความผิดเล็กน้อยนั้น ในประเทศฝรั่งเศสใช้วิธีการทางศาลสำหรับคดีที่ไม่ใช่ความผิดอุกฤษโทษโดยใช้วิธีฟ้องโดยตรงเป็นส่วนใหญ่ คำฟ้องต้องทำเป็นหนังสือ และมีรายละเอียดของการกระทำที่อ้างว่าเป็นความผิด เมื่อยื่นฟ้องแล้วศาลก็จะออกหมายเรียกจำเลยมาแก้คดี แต่ต้องแจ้งให้ทราบก่อนวันนัดอย่างน้อย 5 วัน ถ้าจำเลยอยู่ในจังหวัดที่ศาลตั้งอยู่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า 8 วัน ถ้าอยู่ในจังหวัดติดกันต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า 15 วัน ถ้าอยู่นอกจังหวัดและต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า 2 เดือนถ้าอยู่ในต่างประเทศ และในกรณีที่มีโทษปรับเล็กน้อย บางความผิดก็ให้ความสะดวกรวดเร็วแก่ผู้ต้องหาที่จะชำระค่าปรับทันที โดยไม่ต้องมาศาลก็ได้ ถือเป็นเงื่อนไขระงับคดีซึ่งอาจจะพิจารณาได้ดังนี้

(1) วิธีพิจารณารวดรัดสำหรับความผิดซึ่งหน้า

วิธีพิจารณาความอาญาประเภทนี้ใช้กับผู้ต้องหาที่ถูกจับได้ในขณะหรือหลังจากการกระทำผิดมาแล้วใหม่ ๆ และเป็นความผิดอุกฤษโทษ หรือที่จะต้องสอบสวนโดยผู้พิพากษา ก่อนเมื่อทำการสอบสวนเสร็จแล้ว พนักงานอัยการต้องนำตัวจำเลยไปขึ้นศาลพิจารณาทันที ศาลอาจพิจารณาและตัดสินทันที แต่ถ้าจำเลยขอเวลาเตรียมตัวผู้คดีศาลต้องกำหนดเวลาให้ไม่น้อยกว่า 3 วัน ในกรณีที่ศาลเห็นว่าไม่อาจตัดสินได้ทันที อาจเลื่อนการพิจารณาไปได้ แต่กฎหมายกำหนดว่า ให้เลื่อนไปพิจารณาในวันที่มีการพิจารณาที่ใกล้ที่สุด⁴⁷

(2) วิธีพิจารณารวดรัดสำหรับความผิดลหุโทษ

วิธีพิจารณาความอาญาประเภทนี้ใช้กับคดีความผิดลหุโทษที่มีโทษปรับอย่างเดียว โดยผู้ต้องหาไม่ต้องไปศาล เช่น วิธีชำระค่าปรับโดยแสตมป์ (Timbre Amende) สำหรับความผิดกฎหมายจราจรที่มีโทษปรับไม่เกิน 20 ฟรังก์ สำหรับผู้ขับรถที่ได้รับใบสั่ง (avis de contravention) ไม่ต้องเอาใบสั่งนั้นไปสถานีตำรวจหรือศาลเพื่อเสียค่าปรับให้เสียเวลา เพียงแต่ซื้อแสตมป์ค่าปรับ (timbre amende) ตามราคาที่กำหนดไว้ในใบสั่งเอาปิดลงบนใบสั่ง แล้วส่งทางไปรษณีย์เมื่อเจ้าพนักงานได้รับใบสั่งที่ปิดแสตมป์ค่าปรับแล้วนั้น คดีก็เป็นอันเลิกกัน⁴⁸

⁴⁶ สมคิด ณ นคร. "การพิจารณาคดีอาญาในศาลฝรั่งเศส." ดุลพาห. 11,5. พฤษภาคม 2507, หน้า 6-9.

⁴⁷ โกเมน ภทริกริมย์. การฟ้องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส. หน้า 176.

⁴⁸ โกเมน ภทริกริมย์. "โทษปรับ." บทบัญญัติ. 11, 30. 2516, หน้า 160.

ส่วนในกรณีการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลย

วิธีพิจารณาความอาญาประเภทนี้ ใช้กับคดีความผิดทั้ง 3 ประเภท ในกรณีที่จำเลยหลบหนีไปหรือไม่ยอมไปศาลตามนัด ซึ่งอาจจะพิจารณาได้ดังนี้⁴⁹

(1) คดีที่ขึ้นศาลฎีกา (Cour d'assises)

คือ ในคดีความผิดอุกฉกรรจ์นั้น หากจำเลยไม่ไปศาลจะเป็นโดยหนีไปตั้งแต่ก่อนเริ่มพิจารณา หรือหลบหนีไประหว่างพิจารณาก็ดี จำเลยจะถูกพิจารณาโดยวิธีการพิเศษที่เรียกว่า Contumace โดยประธานศาลจะออกคำสั่งให้จำเลยไปศาลภายในกำหนด 10 วัน ถ้าไม่ไปศาลภายในกำหนดนี้จะถูกสั่งว่าเป็นผู้กระทำผิดต่อกฎหมาย ทรัพย์สินของจำเลยจะถูกอายัดและจะถูกห้ามใช้สิทธิในฐานะเป็นประชาชนทั้งหมด คำสั่งนี้จะลงในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนั้น 1 ฉบับ และปิดประกาศไว้ ณ ภูมิลำเนาของจำเลย ที่ทำการเทศบาล และที่ศาลฎีกา เมื่อครบ 10 วันแล้วศาลฎีกาจะพิพากษาได้โดยไม่ต้องมีคณะลูกขุน ไม่มีการสืบพยานแต่จะพิจารณาจากสำนวนการสอบสวนของผู้พิพากษาสอบสวนเท่านั้น และถ้าศาลตัดสินว่าจำเลยมีความผิด ศาลจะลดโทษเพราะมีเหตุบรรเทาโทษให้ไม่ได้ ในกรณีพิพากษาลงโทษคำพิพากษาจะต้องนำลงในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น 1 ฉบับ ปิดไว้ที่บ้านจำเลยและที่ศาลด้วย คำพิพากษานี้จะถึงที่สุดก็ต่อเมื่อหมดอายุความลงโทษ คือ 20 ปี สำหรับคดีอุกฉกรรจ์หรือจำเลยตายในระหว่างอายุความ ถ้าหากจับตัวจำเลยได้หรือจำเลยมาแสดงตัวต่อศาล คำพิพากษานี้จะหมดผลบังคับโดยอัตโนมัติ และศาลฎีกาจะเปิดการพิจารณาคดีนั้นใหม่โดยวิธีพิจารณาปกติ โดยที่จะต้องมีคณะลูกขุนในการพิจารณาคดีด้วย⁵⁰

(2) คดีที่ขึ้นศาล Tribunal de police และศาล Tribunal correctionnel

คือ นอกเหนือจากคดีความผิดอุกฉกรรจ์ ถ้าจำเลยไม่ไปศาลตามนัด เมื่อได้รับหมายเรียกแล้ว คดีนั้นจะต้องพิจารณาลับหลังจำเลย โดยจำเลยจะนำพยานเข้าสืบไม่ได้ จะแถลงก็ไม่ได้ และคำพิพากษานั้นก็ถือว่าได้ตัดสินต่อหน้าคู่ความ หากจำเลยที่ไม่ไปศาลมีข้อแก้ตัวอันสมควร หรือพิสูจน์ได้ว่าตนไม่ทราบกำหนดนัดของศาล จะถือว่าคำพิพากษานั้นได้ตัดสินไปโดยจำเลยขาดนัด และขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ ในกรณีที่จะมีการขอให้พิจารณาคดีใหม่นี้ จำเลยกับคู่ความฝ่ายแพ่งเท่านั้นที่ขอได้ พนักงานอัยการขอไม่ได้ เพราะว่าพนักงานอัยการเป็นองค์ประกอบของศาล ขาดนัดไม่ได้ เพราะถ้าพนักงานอัยการไม่ไปศาล ศาลจะพิจารณาคดีนั้นไม่ได้ การขอให้พิจารณาคดีใหม่ ต้องกระทำภายใน 10 วัน นับแต่วันแจ้งคำพิพากษาไปให้จำเลยทราบ

⁴⁹ โกเมน ภัทรภิรมย์. การฟ้องคดีอาญาในประเทศไทย. หน้า 181-182.

⁵⁰ โกเมน ภัทรภิรมย์. เรื่องเดียวกัน, หน้า 181.

(3) การพิจารณาคดีความผิดอาชญากรรม สำหรับคดีความผิดอาชญากรรม (crime)

ซึ่งได้แก่ คดีความผิดที่มีระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป หรือโทษที่หนักกว่า ทั้งนี้ เพราะว่าเป็นคดีที่มีความผิดร้ายแรง จะต้องมีการสอบสวนขั้นเตรียมฟ้องโดยผู้พิพากษาสอบสวน เสมอ เพื่อที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงในคดี รวมทั้งพฤติการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดทั้งใน ด้านที่เป็นคุณและโทษ โดยนำมาประกอบการวินิจฉัยคดีว่ามีพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะฟ้องร้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลตัดสินหรือไม่ การพิจารณาของศาลสอบสวนทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด โดยมีความมุ่งหมายที่จะรวบรวมและสอบสวนพยานหลักฐานทั้งฝ่ายโจทก์ จำเลย ให้มากและเร็วที่สุดตามหลักของระบบวิธีพิจารณาแบบไต่สวน

เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลลูกขุนแล้ว ก่อนเริ่มพิจารณาคดีจะต้องมีการเลือกคณะลูกขุนโดยผู้พิพากษาหัวหน้าศาล จำนวน 9 คน และผู้พิพากษาอาชีพอีก 3 คน เพื่อร่วมในการพิจารณาคดี⁵¹

การนัดพิจารณาคดีของศาล ลูกขุนมิได้นัดพิจารณาทุกวัน แต่จะนัดพิจารณาเป็นคราว ๆ ไป และระยะเวลาที่นัดก็ไม่แน่นอนนัก ประมาณ 15 วันในกรณีธรรมดา หากสำนวนคดีความผิดอาชญากรรมมีจำนวนมาก ก็จะมีนัดพิจารณาคดีขึ้น⁵²

การพิจารณาคดีในศาลลูกขุน แบ่งออกเป็น 3 ชั้น ดังนี้⁵³

ก. หัวหน้าศาลจะสอบถามจำเลยในประเด็นสำคัญที่ถูกต้อง ในการสอบสวนนี้หัวหน้าศาลจะต้องทำด้วยความเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียง และไม่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการกระทำผิดของจำเลย

ข. การเบิกความของพยาน ฝ่ายโจทก์จะเบิกความก่อน ซึ่งก่อนเบิกความพยานจะต้องสาบาน เมื่อเบิกความเสร็จแล้วพยานจะถูกซักถาม

การสืบพยานนั้น โดยปกติศาลลูกขุนจะเรียกพยานที่สืบไปแล้วในศาลสอบสวนมาสอบถามอีก แต่จะไม่ถามละเอียดมากนัก คงสอบถามเฉพาะข้อความบางตอนซึ่งศาลลูกขุนต้องการจะซักถามให้ชัดเจนยิ่งกว่าที่ปรากฏในศาลสอบสวน เพราะพนักงานอัยการจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนมาพร้อมกับคำฟ้องต่อศาล ในชั้นนี้จะไม่มีการจดคำพยานอีกทำให้การสืบพยานแต่ละปากเสร็จไปโดย รวดเร็ว โดยปกติศาลจะเป็นผู้ถามพยานเอง พนักงานอัยการจะถามก็เพียงเล็กน้อย

⁵¹ พัฒนาการ พ่วงลาหลาย และ กุลพล พลวัน. วิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทย. หน้า 45.

⁵² สมคิด ณ นคร. การพิจารณาคดีอาญาในศาลฝรั่งเศส. หน้า 12.

⁵³ ธีรพันธุ์ รัศมีหัต. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับ ปี ค.ศ. 1958. หน้า 57.

ทนายความจำเลยก็จะซักค้านน้อยมาก ทั้งนี้ เพราะข้อเท็จจริงต่าง ๆ ศาลสอบสวนได้ถามไว้โดยละเอียดทั้งหมดแล้ว

นอกจากนั้น สิทธิในการถามพยานของทนายจำเลยนั้นจะถามพยานต้องถามผ่านศาลเสมอ ทำให้ทนายจำเลยหมดโอกาสที่จะถามนำลวงพยานออกนอกเรื่องไปได้ เพราะศาลจะเปลี่ยนคำถามให้เข้าใจง่าย ๆ และจะอธิบายด้วยว่าที่ถามนั้นมีความหมายแค่ไหน อย่างไร

ค. เมื่อพยานเบิกความเสร็จหมดแล้ว พนักงานอัยการจะแถลงการณ์ปิดคดีโดยละเอียดตลอดจนชี้แจงให้ลูกขุนทราบว่าควรจะกำหนดโทษจำเลยสถานใด ทั้งนี้ เพราะลูกขุนเป็นผู้ไม่มีความรู้ในบทบัญญัติของกฎหมาย แต่มีอำนาจลงความเห็นในการกำหนดโทษด้วยเช่นเดียวกับผู้พิพากษา

สำหรับการตัดสินคดีนั้น เมื่อผู้พิพากษาและลูกขุนประชุมร่วมกันแล้ว ประธานศาลลูกขุนจะเป็นผู้กล่าวสรุปเรื่องให้ลูกขุนฟังอีกครั้ง โดยชี้แจงให้เห็นว่าคดีมีพยานหลักฐานควรฟังข้อเท็จจริงอย่างไร เมื่อตกลงกันได้แล้วศาลจะเขียนคำพิพากษาอ่านให้คู่ความฟังในวันนั้นเลย

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การพิจารณาพิพากษาคดีอุกฉกรรจ์ของศาลลูกขุนนั้น เมื่อเริ่มพิจารณาแล้ว ปกติก็จะทำกันรวดเดียวจนเสร็จการตัดสินคดีในวันนั้นเลย ซึ่งโดยส่วนมากจะตัดสินคดีเสร็จก็เป็นเวลากลางคืน และบางคดีก็จะตัดสินคดีเสร็จเป็นเวลากว่า 24 นาฬิกา เพราะในประเทศฝรั่งเศสนั้น การพิจารณาพิพากษาคดีจะเริ่มต้นและดำเนินไปโดยต่อเนื่องจนกระทั่งพิจารณาเสร็จสิ้น

ในเรื่องการอุทธรณ์ของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์นั้น การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไม่มีการจำกัดแต่ประการใด ทั้งโจทก์และจำเลยต่างมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงโดยเท่าเทียมกัน ไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตหรือคำรับรอง คู่ความจึงมีสิทธิอุทธรณ์ได้เสมอ⁵⁴ ตามกฎหมายของระบบซีวิลลอว์ ยอมให้มีการอุทธรณ์ได้อย่างน้อยชั้นหนึ่ง เพื่อแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาซึ่งเป็นการอุทธรณ์ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย เมื่อปัญหาข้อเท็จจริงได้รับการพิจารณาจากศาลที่มีอำนาจพิจารณาแล้ว จะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไปยังศาลอื่นอีกไม่ได้

สำหรับประเทศฝรั่งเศสคำพิพากษาของศาลลูกขุน ข้อเท็จจริงเป็นอันยุติไม่มีอุทธรณ์ ส่วนคำพิพากษาศาล correctionnel อุทธรณ์ได้เสมอทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย คำพิพากษาศาลแขวงที่ให้จำคุกจำเลย หรือให้ใช้ค่าเสียหายทางแพ่ง อุทธรณ์ได้เสมอ แต่คำพิพากษาที่ลงโทษปรับอย่างเดียวหรือให้ปล่อย จะอุทธรณ์ได้ก็ต่อเมื่อโทษสำหรับความผิดนั้นมีโทษจำคุกเกินกว่า 5 วันขึ้นไป หรือปรับเกินกว่า 60 ฟรังก์ขึ้นไป สำหรับคู่ความ กำหนดอายุความอุทธรณ์มี 10 วัน

⁵⁴ John H. Langbein. *Comparative Criminal Procedure Germany*. P. 83.

นับแต่วันอ่านคำพิพากษาหรือวันที่แจ้งให้คู่ความทราบ แต่ถ้ามีเหตุสุดวิสัยศาลอาจยอมรับอุทธรณ์ที่เกินกำหนดได้ การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงตามกฎหมายฝรั่งเศสทำได้เพียง 2 ชั้น คือ ในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ จะฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้ ศาลฎีกาจะพิจารณาแต่เพียงว่า ศาลล่างได้ใช้กฎหมายถูกต้องหรือไม่ คือรับพิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น⁵⁵

จากเหตุผลของนักนิติศาสตร์ฝรั่งเศสที่กล่าวมาแล้วนั้นทำให้สรุปได้ว่า เหตุที่การพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งต้องยึดถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา เนื่องจากการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเป็นเรื่องประโยชน์ส่วนรวม หรือที่เรียกว่า เป็นเรื่องระหว่างรัฐกับจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด โดยมีพนักงานอัยการทำหน้าที่ดำเนินคดี โดยเป็นตัวแทนของรัฐ แต่ในการดำเนินคดีแพ่งเป็นเรื่องระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกัน เป็นเรื่องผลประโยชน์ของเอกชนเสียมากกว่า ทำให้หลักการดำเนินคดีเป็นเรื่องของความตกลงของคู่ความ ไม่จำเป็นต้องพิจารณาชี้ขาดให้ได้ความจริงเสมอไปทุกกรณี แต่ในคดีอาญาการพิพากษาลงโทษบุคคลหนึ่งบุคคลใดในคดีอาญาต้องกระทำด้วยความความระมัดระวังมากกว่า เพราะเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด ดังนั้นการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาจึงต้องเป็นไปอย่างรอบคอบ ไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด เพราะถ้ามีข้อผิดพลาดอาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือทั้งต่อตัวผู้พิพากษาและส่วนรวม ทำให้คำพิพากษาในคดีอาญาต้องฟังเป็นยุติกับบุคคลทั่ว ๆ ไป จะปล่อยให้บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือ คู่ความมาคัดค้านข้อเท็จจริง หรือ คำพิพากษาคดีอาญาที่ตัดสินโดยถูกต้องและถึงที่สุดแล้วไม่ได้ จึงถือว่าข้อเท็จจริงที่ได้จากคำพิพากษาคดีอาญาถูกต้องและมีผลใช้เมื่อมีการดำเนินคดีแพ่งจะต้องถือตามด้วย การที่บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 4 วรรคสอง บัญญัติว่า ถ้ามีการฟ้องคดีอาญาแล้ว แต่ยังไม่มีการพิพากษาถึงที่สุด การดำเนินคดีแพ่งอาจถูกระงับการดำเนินคดีไว้จนกว่าคดีอาญาจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด บทบัญญัตินี้จะไม่ส่งผลกระทบต่อคดีแพ่งหรือการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายของผู้เสียหายมากนัก เนื่องจากการดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสจะใช้วิธีพิจารณาความแบบต่อเนื่อง รวดเร็วและเป็นธรรม รวมทั้งการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงทำได้เพียงชั้นเดียว คือ ในศาลอุทธรณ์ จะฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงมิได้ ทำให้ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสจึงยุติถึงที่สุดอย่างรวดเร็ว ทำให้หลักที่ว่าคดีในส่วนแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาในคดีอาญาไม่ส่งผลกระทบต่อคดีแพ่งหรือต่อสิทธิของผู้เสียหายที่รอฟังผลของคดีอาญาดังกล่าว

⁵⁵ โกเมน ภัทรภิรมย์. การฟ้องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส. หน้า 182-183.

บทที่ 4

การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในประเทศไทย

ตามประวัติศาสตร์กฎหมายของประเทศไทย แต่เดิมยังไม่มี การแบ่งแยกความรับผิดชอบทางแพ่งออกจากความรับผิดชอบทางอาญาและไม่มี การบัญญัติเรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ โดยจะเห็นได้ตั้งแต่พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ.113 จนถึงพระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 จึงได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องให้อำนาจแก่พนักงานอัยการเรียกทรัพย์คืนหรือให้ใช้ราคาแทนผู้เสียหาย ซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นบัญญัติเรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ในกฎหมายของประเทศไทย เมื่อมีการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้โดยเฉพาะ ในหมวดที่ 10 มาตรา 87 ถึงมาตรา 96 ต่อมาเมื่อมีการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ได้นำหลักเกณฑ์จากกฎหมายทั้งสองฉบับ เกี่ยวกับเรื่องการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญามายกบัญญัติไว้ตาม มาตรา 43 ถึง มาตรา 51 โดยในส่วนการรับฟังข้อเท็จจริงบัญญัติไว้ในมาตรา 46 ที่กำหนดให้การพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา ซึ่งศาลฎีกาได้นำบทบัญญัติดังกล่าวมาสร้างหลักเกณฑ์เพิ่มเติมเพื่อนำไปใช้ในการพิพากษาคดี แต่อย่างไรก็ตามมีนักกฎหมายบางท่านที่ไม่เห็นด้วยกับบทบัญญัติดังกล่าว

1. หลักการและเหตุผล

หลักการดำเนินคดีของประเทศไทย แต่เดิมยังไม่มี การกำหนดหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความที่แน่ชัด การพิจารณาพิพากษาคดียังคงขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจของรัฐแต่เพียงผู้เดียว การดำเนินคดีจึงปะปนกันทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จึงได้มีการชำระกฎหมายโดยจัดให้เป็นหมวดหมู่ และมีการปรับปรุงกฎหมายที่เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” ตามบทกฎหมายดังกล่าวได้ปรากฏหลักเกณฑ์กฎหมายวิธีพิจารณาความ เช่น ลักษณะรับฟ้อง เป็นต้น แต่กฎหมายเหล่านี้ยังคงปะปนกัน ไปทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาเช่นเดียวกับสมัยเดิม¹ ต่อมาเมื่อประเทศไทยได้ติดต่อกับต่างประเทศมากขึ้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงได้มีการแก้ไขปรับปรุงในด้านต่าง ๆ เช่น การปกครอง การศาล กฎหมาย เพื่อให้ทันสมัยตามแบบอย่างประเทศตะวันตก

¹ สัจญา ธรรมศักดิ์. คำบรรยายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2487, หน้า 3.

ซึ่งในสมัยนั้นประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสต่างก็เข้ามาอิทธิพลทางการเมือง การค้าและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศาลและกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายที่เราใช้บังคับขณะนั้นคือ กฎหมายตราสามดวงมีลักษณะด้าสมัยและยุ่งยาก ซึ่งบางบทก็กลายเป็นกฎหมายที่รุนแรงเกินควรหรือไม่เป็นธรรม² ต่างกับระบบกฎหมายของประเทศตะวันตกที่มีการพัฒนากฎหมายเป็นอย่างดีแล้ว ประเทศต่าง ๆ เหล่านี้จึงมีความรังเกียจวิธีพิจารณาและกฎหมายอื่น ๆ ทำให้ไม่ยอมรับกฎหมายไทยและบังคับให้ไทยต้องยอมรับ “สิทธิสภาพนอกอาณาเขต” (Extraterritorial rights) กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น ชาวต่างประเทศและคนในบังคับของชาวต่างประเทศจะขึ้นศาลกงสุลของตน ทำให้ประเทศไทยได้รับความกระทบกระเทือนด้านอธิปไตยทางการศาล³ จึงมีการปฏิรูปกฎหมายและร่างกฎหมายแทน ซึ่งการยกร่างกฎหมายใหม่สิ่งที่สำคัญคือความเข้าใจง่ายและสะดวกสอดคล้องกับกฎหมายตราสามดวงที่มีบังคับใช้อยู่ในขณะนั้นด้วย ดังนั้นคณะกรรมการการร่างกฎหมายจึงได้ตัดสินใจเลือกเอาประมวลกฎหมายของประเทศภาคพื้นยุโรปที่มีการจัดแบ่งหมวดหมู่ของกฎหมายอย่างมีระเบียบและเข้าใจง่ายมาเป็นรากฐานเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายของไทยจนกระทั่งปัจจุบัน⁴ และในการจัดทำประมวลกฎหมายประเทศไทยได้เลือกทำประมวลกฎหมายอาญาก่อนประมวลกฎหมายฉบับอื่น เนื่องจากขณะนั้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมายยังไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจในการชำระกฎหมายแบบประมวลกฎหมายและในบรรดากฎหมายลักษณะต่างๆ กฎหมายอาญาเป็นประมวลกฎหมายที่ร่างได้ง่ายที่สุด และศาลต่าง ๆ สามารถเข้าใจได้ง่ายเช่นกัน⁵ ดังนั้น คณะกรรมการในการร่างกฎหมายจึงได้ร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ก่อนกฎหมายฉบับอื่น

การจัดทำกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 เป็นการจัดทำประมวลกฎหมาย (Codification) แบบกฎหมายของประเทศตะวันตกฉบับแรกในประวัติศาสตร์กฎหมายไทย ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้แทนกฎหมายเดิมของประเทศไทย ซึ่งไม่สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศ โดยเฉพาะความต้องการได้สิทธิสภาพนอกอาณาเขตคืนในสมัยพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการว่าจ้างที่ปรึกษาชาวต่างประเทศมาช่วยร่างประมวล

² ธานีรินทร์ กรัยวิเชียร. การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาล. กรุงเทพฯ ๔ : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2511, หน้า 7.

³ ร. แลงกาค์. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1. หน้า 4.

⁴ ธานีรินทร์ กรัยวิเชียร. เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

⁵ แสวง บุญเฉลิมวิภาส. “กฎหมายลักษณะอาญาประมวลกฎหมายฉบับแรกของไทย” วารสารนิติศาสตร์. 16, 2. หน้า 111.

กฎหมายลักษณะอาญา ทั้งนี้ ชาวต่างประเทศที่มีส่วนสำคัญในการร่างประมวลกฎหมายลักษณะอาญาลับดังกล่าว คือ นายออร์ซ ปาดูซ์ (Georges Padoux) ซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศส⁶

นายออร์ซ ปาดูซ์ ได้รับงานต่อจากคณะกรรมการร่างกฎหมายชุดเดิมและได้ยกร่างประมวลกฎหมายลักษณะอาญาขึ้นใหม่ ให้มีลักษณะเป็นระบบประมวลกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายในภาคพื้นยุโรปอย่างแท้จริง โดยอาศัยเทียบเคียงจากประมวลกฎหมายอาญาของประเทศฝรั่งเศส อิตาลีและสเปนเป็นหลัก⁷ เมื่อยกร่างเสร็จ ประมวลกฎหมายลักษณะอาญาร.ศ.127 จะแบ่งเป็น 2 ภาค ภาค 1 ว่าด้วยเรื่องข้อบังคับต่าง ๆ ภาค 2 ว่าด้วยลักษณะของความคิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาบัญญัติอยู่ในภาค 1 หมวดที่ 10 ที่ว่าด้วยเรื่องการร้องขอคืนและขอเรียกค่าเสียหาย และส่วนที่บัญญัติในเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาอยู่ในมาตรา 90

การที่ประมวลกฎหมายลักษณะอาญามีบทบัญญัติให้ผู้เสียหายใช้สิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้นั้น หลักการนี้ประเทศไทยรับมาจากประเทศฝรั่งเศส⁸ โดยเหตุผลที่ผู้ร่างได้นำบทบัญญัตินี้ดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะอาญาปรากฏตามบันทึกของนายออร์ซ ปาดูซ์ ดังนี้ “...กฎหมายสยามมักมีความเข้าใจสับสนในเรื่องการฟ้องร้องเพื่อเรียกค่าเสียหายทางแพ่ง (action civile) กับการฟ้องร้องคดีอาญา (action publique) และในเรื่องโทษปรับกับค่าสินไหมทดแทน เราได้เคยกล่าวถึงกฎหมายลักษณะวิวาทมาแล้วในช่วงต้น ๆ ตามกฎหมายดังกล่าว โทษปรับนั้นครั้งหนึ่งจะตกอยู่แก่พระคลังข้างที่ และอีกครั้งหนึ่งจะตกได้แก่ผู้เสียหาย การดำเนินคดีเช่นนี้จึงมีลักษณะเป็นการดำเนินคดีที่มีลักษณะผสม (action mixte) เพราะการดำเนินคดีเช่นนี้เป็นสิทธิของฝ่ายผู้เสียหายฝ่ายเดียว โดยไม่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการ แต่การดำเนินคดีศาลอาจกำหนดโทษปรับได้ ซึ่งส่วนหนึ่งจะตกอยู่แก่พระคลังข้างที่ นอกจากนั้นยังมีบทบัญญัติต่าง ๆ ที่มีลักษณะสับสนทำนองเดียวกันนี้อีกมากมาย ซึ่งรัฐบาลก็มีความประสงค์ที่จะให้มีการยกเลิกบทบัญญัติเหล่านี้เสีย โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งประมวลกฎหมายนี้ แต่

⁶ ชาลูนัย แสงศักดิ์ และวรรณชัย บุญบำรุง. สารานุกรมเกี่ยวกับการจัดทำประมวลกฎหมายของต่างประเทศและชาวไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543, หน้า 129- 132.

⁷ หุค แสงอุทัย. การร่างกฎหมายในไทย. หนังสืองานฉลองครบรอบ 50 ปี ของเนติบัณฑิตยสภา, 2507, หน้า 94.

⁸ George PADOUX, Code penal du royaume de Siam, Paris, Imprimerie nationale, 1909, pp. XL VI-XL VII อ้างใน อุคม รัฐอมฤต. การฟ้องคดีอาญา. หน้า 247.

⁹ บันทึกของนายออร์ซ ปาดูซ์ (G.Padoux) เกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา (พศ.ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ผู้แปล). วารสารนิติศาสตร์. 18, 2. มิถุนายน 2531, หน้า 34-35.

ในบทบัญญัติภาคความผิดของประมวลกฎหมายนี้ก็บัญญัติไว้เฉพาะเรื่องโทษต่าง ๆ เท่านั้น เนื่องจากจากการดำเนินคดีอาญาจึงมีแต่การกำหนดเฉพาะโทษปรับไว้ ยังเป็นที่เกรงกันว่ากรณีที่ไม่มีบทบัญญัติในเรื่องการดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายทางแพ่งและเรื่องค่าสินไหมทดแทนแล้ว ศาลสยามอาจจะมีแนวโน้มที่อาจปฏิเสธการให้ค่าสินไหมทดแทน หรือแม้กระทั่งปฏิเสธที่จะพิจารณาคดีของผู้เสียหายอีกด้วย หรือศาลอาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้อย่างไม่มีหลักเกณฑ์ หรือศาลอาจสั่งให้แบ่งเอาจากเงินค่าปรับก็ได้ ดังนั้น จึงได้ร่างบทบัญญัติบางประการที่ไม่ยุ่งยากมากนัก เกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา บทบัญญัติในส่วนนี้จะได้รับการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไปในภายหลัง ในการจะพิพากษาคดีส่วนแพ่งจะต้องถือเอาข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา แต่ในการพิพากษาส่วนแพ่ง จะต้องเป็นไปตามหลักในเรื่องความรับผิดชอบทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงว่าในคดีอาญาผู้ต้องหาจะถูกพิพากษาลงโทษหรือพิพากษาให้ปล่อยตัวไปแต่อย่างใดหรือไม่ ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้นจะต้องพิจารณาความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง แต่จะต้องไม่เกินกว่าค่าของของโจทก์ด้วย (มาตรา 90 และ 91) ...” แสดงว่าหลักการรับฟังพยานหลักฐานในคดีแพ่งที่เกี่ยวกับคดีอาญา ประเทศไทยรับมาจากประเทศฝรั่งเศสด้วยเช่นกัน โดยมีเหตุผลเพื่อให้แนวคำพิพากษาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาเป็นแนวทางเดียวกัน ครั้นเมื่อมีการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คณะกรรมการในการร่างได้นำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญามาบัญญัติไว้ในลักษณะ 1 หมวด 3 มาตรา 40 ถึง มาตรา 51 รวมทั้งในส่วนบทบัญญัติการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาในประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 มาตรา 90 ได้นำบัญญัติไว้ในมาตรา 46 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาลบปัจจุบัน

ส่วนเหตุผลการอธิบายในเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาดามกฎหมายของไทยนั้น นักกฎหมายของไทยส่วนใหญ่ไม่ได้กล่าวถึงเหตุผลในเรื่องนี้ไว้ แต่ก็มีนักกฎหมายบางท่านให้เหตุผลไว้ดังนี้

1. อาจารย์กุศล บุญเย็น¹⁰ และอาจารย์พิพัฒน์ จักรางกูร¹¹

ได้อธิบายไว้เป็นแนวทางเดียวกันว่า ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46) ทั้งนี้ เพราะคดีส่วนแพ่งเป็นผลจากการกระทำผิดอาญาและข้อเท็จจริงในคดีส่วนแพ่งเป็นมูลที่จะทำให้เกิดความรับผิดชอบทางแพ่งรวมอยู่ในข้อเท็จจริงของคดีอาญา ประกอบกับคดีอาญา

¹⁰ กุศล บุญเย็น. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 1. หน้า 121.

¹¹ พิพัฒน์ จักรางกูร. อธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 103-104.

ให้โอกาสแก่จำเลยที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ซึ่งกว่าคดีแพ่ง กฎหมายจึงให้ศาลต้องถือข้อเท็จจริงในคำพิพากษาส่วนอาญาที่วินิจฉัยไว้เป็นหลักในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง แม้ในกรณีที่โจทก์แยกฟ้องคดีแพ่งเป็นคดีต่างหากก็ตาม

จากการอธิบายของอาจารย์กุลศร บุญยืน และอาจารย์พิพัฒน์ จักรางกูรนั้น สรุปได้ว่าการที่คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องถือตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา เนื่องจากในเรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ความรับผิดชอบในทางแพ่งเกิดขึ้นจากผลของการกระทำในทางอาญา ทำให้ข้อเท็จจริงที่ทำให้เกิดความรับผิดชอบในทางแพ่งนั้นเป็นส่วนหนึ่งหรือรวมอยู่ในคดีอาญา อีกทั้งในเรื่องคดีอาญาเป็นเรื่องกระทบถึงสิทธิเสรีภาพมากกว่า ทำให้คดีอาญามีหลักว่า ต้องพิสูจน์ให้แน่ชัดว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้นและจำเลยเป็นผู้กระทำผิดจึงจะลงโทษจำเลยได้ ไม่เหมือนกับคดีแพ่งที่ใช้หลักการพิสูจน์โดยการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของแต่ละฝ่าย ในคดีอาญามีหลักว่าต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด หากมีเหตุสงสัยตามสมควรต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย ทำให้การพิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีอาญาต้องแน่ชัดและให้โอกาสแก่จำเลยในการต่อสู้คดีมากกว่าคดีแพ่ง เช่น สิทธิในการมีทนายความ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย เป็นต้น ดังนั้นข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาในคดีอาญา ต้องเป็นหลักให้การพิจารณาคดีในส่วนแพ่งต้องถือตาม

2. ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฅ นคร

ท่านได้อธิบายเหตุผลของเรื่องดังกล่าวว่า¹² ในคดีอาญามีการค้นหาคำความจริงในเนื้อหา กำหนดว่า ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา

ในการวินิจฉัยคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้น ศาลต้องถือข้อเท็จจริงจากคดีอาญาเป็นหลักเสมอ กล่าวคือ โดยปกติการวินิจฉัยคดีแพ่ง จะต้องฟังข้อเท็จจริงจากคดีอาญาเป็นหลัก

ในส่วนหลักการค้นหาคำความจริงในเนื้อหา คือ การดำเนินคดีอาญาที่ทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริง ในชั้นเจ้าพนักงาน เจ้าพนักงานมีหน้าที่ค้นหาความจริงโดยไม่ผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องของผู้ใด และในชั้นศาลทุกฝ่ายมีหน้าที่ต้องกระตือรือร้นในการค้นหาคำความจริง ศาลเองก็จะวางเฉย

¹² คณิต ฅ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 298.

ไม่ได้¹³ ในการทำหน้าที่ค้นหาความจริงของศาลนั้น ศาลไม่ผูกมัดกับแบบหรือคำร้องคำขอของผู้ใดเช่นเดียวกัน ศาลมีหน้าที่ต้องค้นหาความจริงจนเป็นที่พอใจ¹⁴

จากการอธิบายของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นครนั้น ได้นำหลักการค้นหาความจริงในเนื้อหาอธิบายถึงเหตุผลที่คดีส่วนแพ่งต้องถือตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา ทั้งนี้เนื่องจากการค้นหาความจริงในคดีอาญานั้น ประเทศไทยมีแนวคิดเช่นเดียวกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ กล่าวคือ ใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ และหลักการค้นหาความจริงตามเนื้อหา (the principle of material truth) ในการดำเนินการค้นหาความจริงของเรื่องต้องให้ได้ความถูกต้องตามที่เกิดขึ้นจริงว่าได้มีการกระทำผิดหรือไม่ ถือว่าทุกฝ่ายในองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกองค์กรต้องร่วมมือกันในการค้นหาความจริง ศาลถือเป็นองค์กรหลักในการดำเนินการค้นหาความจริงและเป็นผู้สืบพยาน¹⁵ โจทก์และจำเลยเป็นผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริงหรือเป็นเพียงผู้กระตุ้นให้มีการสืบพยานเท่านั้น โดยการนำเสนอพยานหลักฐานเข้ามาตีแผ่ให้ศาลเห็นในเบื้องต้นว่ามีข้อเท็จจริงเกิดขึ้นตามที่ได้มีการฟ้องร้องหรือไม่ ศาลจึงต้องมีความกระตือรือร้น หรือมีบทบาท (active) ในการค้นหาความจริง นอกจากนี้ในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานจะมีการเปิดกว้างในการรับฟังพยานหลักฐานอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐานซึ่งพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยโดยตรง¹⁶ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ความแน่ชัดว่า จำเลยเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่ ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยถือหลักทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริง ทำให้ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาในคดีอาญาถือเป็นข้อเท็จจริงที่แน่ชัดถูกต้องที่ทำให้ศาลที่ทำการพิจารณาพิพากษาคดีในส่วนแพ่งต้องถือตาม

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131, 143, 175 และ 228.

¹⁴ คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 14-15.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 229.

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 บัญญัติว่า “พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่า จำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่น สัญญา ขู่เชื้อ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น และให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยาน”

3. อาจารย์พรเพชร วิชิตชลชัย

ท่านได้อธิบายว่า¹⁷ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ที่กำหนดว่า ในการพิจารณาในส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา โดยบทบัญญัติดังกล่าวใช้เฉพาะคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเท่านั้น เนื่องจากการกระทำบางอย่างเป็นมูลที่จะก่อให้เกิดการฟ้องร้องทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำผิดอาญาแทบทั้งหมดที่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อบุคคลอื่นเป็นมูลเหตุที่จะทำให้ผู้ได้รับความเสียหายฟ้องผู้กระทำผิดในทางแพ่งฐานละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 ซึ่งผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีแพ่งต่อศาลแพ่ง หรือนำคดีดังกล่าวมาฟ้องที่ศาลอาญาเป็นคดีอาญาสินไหม (คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา) ก็ได้ ดังนั้น ในการที่ศาลจะวินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าว ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงเดียวกันทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา ศาลควรจะต้องมีเอกภาพในการฟังข้อเท็จจริงดังกล่าว จึงทำให้มีการบัญญัติเรื่องนี้ไว้ และได้อธิบายเพิ่มเติมว่า บุคคลที่จะต้องผูกพันตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ก็เฉพาะเมื่อบุคคลนั้นเป็นคู่ความเดียวกันทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา และคำพิพากษาในคดีส่วนอาญาจะต้องเป็นคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว

จากการอธิบายของท่านนั้นได้ให้เหตุผลของการมีบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีความอาญามาตรา 46 ว่า เป็นเรื่องที่คุณค่าต้องยอมรับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญาที่ถึงที่สุดแล้วมาใช้ในคดีแพ่ง โดยคู่ความนั้นต้องเป็นคู่ความเดียวกันทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา คู่ความทางแพ่งจะไม่สามารถนำพยานหลักฐานเข้ามาสืบหักล้างข้อเท็จจริงในประเด็นเดียวกันกับข้อเท็จจริงที่ศาลในคดีอาญาได้ตัดสินแล้ว ทำให้ศาลทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาที่ตัดสินในมูลคดีเดียวกันรับฟังข้อเท็จจริงเหมือนกัน อันจะส่งผลทำให้เกิดความเป็นเอกภาพในการฟังข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นแนวทางเดียวกัน ทั้งนี้ ศาลในคดีแพ่งและคดีอาญาเป็นระบบศาลยุติธรรมอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้น หากไม่มีบทบัญญัตินี้ดังกล่าวอาจทำให้มูลคดีเดียวกันแต่ศาลแพ่งและศาลอาญาฟังข้อเท็จจริงต่างกัน ทำให้เกิดผลเสียหายตามมาได้

¹⁷ พรเพชร วิชิตชลชัย. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า46-49.

4. ศาสตราจารย์โสภณ รัตนกร

ท่านได้อธิบายเรื่องข้อเท็จจริงในคดีส่วนอาญาผูกพันคดีส่วนแพ่งว่า¹⁸ ในกรณีที่การกระทำอันเดียวกันก่อให้เกิดความผิดทางอาญาและความผิดทางแพ่งด้วย หากมีการพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาแยกกัน ศาลอาจฟังข้อเท็จจริงในแต่ละคดีแตกต่างกันไป โดยปกติถือว่าคดีอาญามีความสำคัญกว่าคดีแพ่ง ฉะนั้นในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาชี้ขาดข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติไปก่อนแล้ว ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งจึงควรจะได้ถือตามข้อเท็จจริงนั้นด้วย แต่ในทางกลับกัน หากศาลที่พิจารณาคดีแพ่งได้ชี้ขาดข้อเท็จจริงไปก่อน ศาลที่พิจารณาคดีอาญาหาจำต้องถือข้อเท็จจริงนั้นไม่หลักในเรื่องนี้บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46

จากคำอธิบายของท่านศาสตราจารย์โสภณ รัตนกรนั้นได้ให้เหตุผลถึงบทบัญญัติเรื่องนี้เพียงว่า เหตุที่ศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องถือตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา หรืออาจกล่าวได้ว่าข้อเท็จจริงในคดีอาญาผูกพันคดีแพ่ง ก็เนื่องจากว่า คดีอาญามีความสำคัญมากกว่าคดีแพ่ง โดยไม่มีการอธิบายเพิ่มเติมอีก ดังนั้นการอธิบายของท่านคงเป็นแนวทางเดียวกันและสอดคล้องกับอาจารย์กุศล บุญเย็น และ อาจารย์พิพัฒน์ จักรางกูร ที่กล่าวมาแล้วว่าที่คดีอาญามีความสำคัญมากกว่าก็เพราะคดีอาญาเป็นเรื่องกระทบต่อส่วนรวม รวมทั้งกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของคู่ความมากกว่าคดีแพ่งที่เป็นเรื่องของเอกชนและขึ้นอยู่กับความตกลงของคู่ความเอง

6. ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย

ท่านได้ให้เหตุผลในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาครั้งที่ 404-17/2515 วันอังคารที่ 6 มิถุนายน 2525 พอสรุปได้ดังนี้ เห็นควรให้มีการเปลี่ยนหลักการของบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 เนื่องจาก คดีส่วนอาญาต้องการความรวดเร็ว ถ้าหากพยานมาบ้างไม่มาบ้างศาลตัดสินให้แพ้คดีไปแล้วจะเอามาถือในคดีแพ่งได้อย่างไร เพราะคดีแพ่งอาจหาพยานหลักฐานมาสืบในภายหลังได้ นอกจากนั้นองค์ประกอบความผิดในทางอาญาและองค์ประกอบความรับผิดในทางแพ่งก็ต่างกัน ผู้พิพากษาส่วนอาญามุ่งไปในทางคดีอาญาจึงอาจไม่สืบข้อเท็จจริงในส่วนแพ่งเลยก็ได้ รวมทั้งไม่ถูกที่จะเอา

¹⁸ โสภณ รัตนกร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 206 – 207.

คำพิพากษาของศาลหนึ่งมาผูกมัดอีกศาลหนึ่ง เพราะคดีแพ่งกับคดีอาญาความรับผิดชอบบางอย่างไม่เหมือนกัน ดังนั้นควรให้สิทธิคู่ความที่จะนำสืบข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง

อย่างไรก็ตาม ในที่ประชุมชั้นคณะกรรมการส่วนใหญ่เห็นด้วยกับบทบัญญัติดังกล่าว ดังนี้ พระยาอัยการบดีกระทรวงมหาดไทย ได้เสนอเกี่ยวกับหลักการนี้ว่า “หลักการตามกฎหมายปัจจุบันก็เหมาะสมดีแล้ว มิฉะนั้นต้องสืบพยานกันยุ่งยาก ต้องถือว่าคดีอาญาเป็นใหญ่ คดีแพ่งนั้นเป็นผลที่สืบตามมา” ส่วนท่านมณฑุเวทย์วิมลนาท มีความเห็นพอสรุปได้ดังนี้ ข้อเท็จจริงในคดีแพ่งต้องถือตามคำพิพากษาในคดีอาญา คู่ความจะนำพยานมาสืบในทางแพ่งใหม่ไม่ได้ ดังนั้น ในการประชุมดังกล่าวจึงให้ความเห็นชอบที่ไม่ต้องมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46

จากการให้เหตุผลของท่านศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ในการประชุมคณะกรรมการพิจารณากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นั้น พอสรุปได้ว่า ท่านไม่เห็นด้วยกับหลักการที่จะนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีอาญามาผูกมัดกับศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ควรมีการรับฟังข้อเท็จจริงในแต่ละคดีเป็นเรื่องๆ ไป ไม่ว่าจะเป็คดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ตาม ทั้งนี้ เนื่องจากองค์ประกอบความผิดในทางอาญากับองค์ประกอบความรับผิดชอบทางแพ่งต่างกัน รวมทั้งคดีส่วนอาญาเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพต้องการความรวดเร็ว ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาอาจมีการตัดพยานบางส่วน และอาจไม่ได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงในส่วนแพ่งเลย ดังนั้น ในคดีส่วนแพ่งจึงควรให้โอกาสคู่ความในการสืบพยานหลักฐานตามประเด็นที่กำหนดไว้

6. อาจารย์เข้มชัย ชุตินวงศ์

ได้อธิบายไว้ว่า¹⁹ คำพิพากษาในคดีเรื่องก่อนถือเป็นพยานบอกเล่าและพยานความเห็นรวมกัน คือ เป็นความเห็นของผู้พิพากษาที่รับฟังคำบอกเล่าของพยานที่มาเล่าให้ฟังแล้วซึ่งขาดลงไปว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร โดยผู้พิพากษาผู้พิจารณาคดีเรื่องปัจจุบันไม่มีโอกาสได้ฟังการสืบพยานข้อเท็จจริงที่ปรากฏเลย และตัวผู้พิพากษาในคดีก่อนก็ไม่ได้มาเป็นพยานเพื่ออธิบายเหตุผลว่าเหตุใดตนจึงสรุปข้อเท็จจริงออกมาตามที่ปรากฏในคำพิพากษา ดังนั้นจึงไม่นำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีปัจจุบันได้ แต่เหตุที่คำพิพากษาในคดีก่อนรับฟังในคดีปัจจุบันได้ก็เพราะมีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติให้ข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีเรื่องก่อนมีผลผูกพันมาถึงข้อเท็จจริงในคดีนี้ได้ในบางกรณี ดังเช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ดังนั้น ในกรณีไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้คำพิพากษาในคดีก่อนย่อมไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีปัจจุบันได้

¹⁹ เข้มชัย ชุตินวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 180 – 181.

จากการอธิบายของอาจารย์เข้มชัย ชุตินวงศ์นั้น ได้นำหลักเกณฑ์เรื่องการรับฟังพยาน บอกเล่ามาอธิบายถึงเรื่องนี้ไว้ว่า ข้อเท็จจริงที่ได้จากคำพิพากษาที่ได้ตัดสินไว้ก่อนถือเป็นพยาน บอกเล่าในคดีปัจจุบัน เนื่องจากผู้พิพากษาในคดีปัจจุบันไม่มีโอกาสสืบพยานตามข้อเท็จจริงที่ ปรากฏไว้ในคดีก่อนเลย ดังนั้น จึงไม่อาจนำข้อเท็จจริงในคดีก่อนมาผูกพันในคดีปัจจุบัน เว้นแต่มี กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ

จากการให้เหตุผลของนักกฎหมายที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น จะเห็นได้ว่า นักกฎหมายของ ประเทศไทยส่วนใหญ่จะยอมรับหลักการเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ว่า ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา ทั้งนี้แม้นักกฎหมายจะให้เหตุผลที่แตกต่างกันบ้างก็ตาม แต่พอสรุปเหตุผลได้ว่า เนื่องจากในคดี อาญาโจทก์มีภาระการพิสูจน์มากกว่าคดีแพ่ง คือต้องให้ได้ความแน่ชัดว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด อีกทั้งทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริง เรื่องการรับฟังพยาน หลักฐานจะเปิดกว้างในการรับฟังพยานหลักฐานที่พิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องหรือเป็น ผู้บริสุทธิ์ ทำให้ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญามีความถูกต้องแน่ชัด รวมทั้งศาลใน คดีแพ่งและคดีอาญาเป็นระบบศาลยุติธรรมที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บทบัญญัติดังกล่าว จะทำให้เกิดความเป็นเอกภาพในการรับฟังข้อเท็จจริงของทั้งสองศาลให้เป็นแนวทางเดียวกัน

2. หลักเกณฑ์ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของประเทศไทย

จากที่กล่าวว่า เมื่อมีการร่างประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ได้มีการบัญญัติ เรื่องการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ โดยให้สิทธิผู้เสียหายใช้สิทธิฟ้องคดีแพ่งที่ เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ หลักการนี้ประเทศไทยรับมาจากประเทศฝรั่งเศส ส่วนที่บัญญัติในเรื่อง การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาอยู่ในมาตรา 90 นั้น ต่อมาได้นำมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 แต่บทบัญญัตินี้ดังกล่าวมีเพียงว่า ในการ พิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา เท่านั้น โดยไม่มีบทบัญญัติมาตราอื่นมาเกี่ยวข้องอีก ทำให้ในทางปฏิบัติการที่ศาลจะต้องนำ บทบัญญัติ ดังกล่าวมาปรับใช้หรือวินิจฉัยคดี จึงอาจเกิดปัญหาไม่เป็นแนวทางเดียวกันได้ ศาลฎีกาของไทยจึง ต้องสร้างหลักเกณฑ์เพื่อนำมาปรับใช้กับบทบัญญัตินี้ดังกล่าว ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 3 ประการ คือ

1. กรณีที่ศาลที่มีอำนาจวินิจฉัยคดีแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญานั้น ข้อเท็จจริงในคดีอาญาต้องถึงที่สุดแล้ว²⁰ สาเหตุที่ศาลฎีกาต้องวางหลักเกณฑ์ในข้อนี้ผู้เขียนเห็นว่า เป็นเพราะแม้ศาลชั้นต้นในคดีอาญาจะได้มีการพิจารณาพิพากษาโดยฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติ และมีคำพิพากษาแล้วให้ลงโทษหรือยกฟ้องก็ตามแต่ตามหลักในวิธีพิจารณาความอาญายังคงให้สิทธิคู่ความในการอุทธรณ์หรือฎีกาต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาได้ เมื่อศาลสูงได้พิจารณาพยานหลักฐานในสำนวนก็อาจจะฟังข้อเท็จจริงไม่เหมือนดังที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยมาแล้วก็ได้ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความแน่นอนในการรับฟังข้อเท็จจริงของศาลในส่วนแพ่ง ข้อเท็จจริงในคำพิพากษาส่วนอาญาจึงต้องฟังเป็นยุติและถึงที่สุด หากไม่มีหลักเกณฑ์ในข้อนี้ก็อาจเกิดกรณีที่ศาลในส่วนแพ่งฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลชั้นต้นในคดีอาญาพิพากษา แล้วต่อมาศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาได้รับฟังข้อเท็จจริงและมีคำวินิจฉัยที่ต่างออกไป ก็จะส่งผลทำให้ศาลในส่วนแพ่งรับฟังข้อเท็จจริงต่างจากที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา ดังเช่น ข้อเท็จจริงในคดีที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า²¹ ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยฐานปลอมหนังสือ แต่ศาลสูงกลับพิพากษายกฟ้อง คดีถึงที่สุดโจทก์มาฟ้องคดีแพ่งให้จำเลยชำระหนี้เงินกู้โดยโจทก์อ้างข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของ ศาลชั้นต้นที่ตัดสินไม่ได้ เพราะคำพิพากษาศาลชั้นต้นถูกกลับแล้ว เป็นต้น

ส่วนกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตาย ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (1) นั้น ในกรณีที่จำเลยในคดีอาญาถึงแก่ความตายระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ก็ไม่ทำให้ข้อเท็จจริงในคดีอาญายุติ ที่ทำให้ศาลในส่วนแพ่งต้องถือตาม เนื่องจากยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลสูงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดีดังกล่าว กรณีเช่นนี้ หากจำเลยไม่ถึงแก่ความตาย ศาลสูงอาจฟังข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นต่างจากที่ศาลล่างวินิจฉัยแล้วก็ได้²²

²⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1740/2493. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 3, หน้า 1095. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 156/2494. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 1, หน้า 155. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 798/2498. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 1, หน้า 731. วินิจฉัยเป็นทำนองเดียวกันว่า เมื่อคำพิพากษาคดีส่วนอาญายุติถึงที่สุด เช่น ถึงที่สุดในชั้นอุทธรณ์ แต่คดีส่วนแพ่งมีการฎีกา ต่อมา ศาลฎีกาก็ต้องถือข้อเท็จจริงที่ศาลล่างฟังมาในส่วนอาญา

²¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 705/2492. ไม่ได้ลงพิมพ์.

²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1104-1105/2501. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 3, หน้า 1298. วินิจฉัยว่าจำเลยในคดีอาญาถูกฟ้องเรียกค่าเสียหายเพราะละเมิดอันเป็นความผิดอาญา ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาว่า จำเลยกระทำผิด จำเลยฎีกาและตายระหว่างฎีกา ซึ่งทำให้คดีอาญาระงับ จะฟังข้อเท็จจริงที่ศาลล่างพิพากษาได้มาผูกมัดคดีแพ่งไม่ได้ ต้องสืบพยานในคดีแพ่งใหม่

ความหมายของคำพิพากษาคดีส่วนอาญาถึงที่สุด รวมถึงคดีถึงที่สุดในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง²³ ทั้งนี้ก็เพราะการไต่สวนมูลฟ้องถือเป็นกระบวนการพิจารณาของศาลในส่วนจากที่ต้องทำการตรวจสอบว่าพยานหลักฐานในเบื้องต้นของโจทก์มีมูลคดีที่จะฟ้องร้องผู้ถูกกล่าวหาได้หรือไม่ ดังนั้นข้อเท็จจริงที่ได้จากการวินิจฉัยของศาลในส่วนคดีอาญาชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลในส่วนคดีแพ่งย่อมต้องถือตามด้วย

แต่ในชั้นกระบวนการเปรียบเทียบปรับของพนักงานสอบสวนที่มีผลทำให้คดีอาญาลดลง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 นั้น เป็นเพียงรายงานที่มีผลทำให้คดีอาญาลดลงเท่านั้น มิใช่คำพิพากษาที่ผ่านกระบวนการพิจารณาคดีของศาลส่วนอาญา และไม่มีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยพยานหลักฐานดังเช่นกระบวนการพิจารณาคดีของศาล ด้วยเหตุนี้ข้อเท็จจริงที่ได้จากผลเปรียบเทียบในคดีอาญาของพนักงานสอบสวนจะถือเป็นข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่ยุติแล้วไม่ได้และไม่มีผลผูกพันในคดีแพ่ง²⁴

2. ข้อเท็จจริงที่คดีส่วนแพ่งจะต้องถือตามนั้นต้องเป็นประเด็น โดยตรงในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา²⁵

โดยเหตุผลที่ศาลฎีกาวางหลักเกณฑ์ในข้อนี้ขึ้น ผู้เขียนเห็นว่าเนื่องมาจากการดำเนินคดีอาญา ศาลจะมีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยว่า มีการกระทำผิดหรือไม่และจำเลยกระทำความผิดตามที่โจทก์ฟ้องหรือไม่ ข้อเท็จจริงที่ได้จากการวินิจฉัยในคดีอาญาที่เป็นยุติอาจเป็นข้อเท็จจริงเพียงบางส่วนในคดีแพ่งหรือพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบในคดีอาญาอาจมีประเด็นไม่ตรงกับประเด็นที่วินิจฉัยในคดีแพ่งก็ได้ อีกทั้งถ้าข้อเท็จจริงนั้นไม่ใช่ประเด็นโดยตรงในคำพิพากษาส่วนอาญา ข้อเท็จจริงดังกล่าวจึงยังไม่ได้รับการพิสูจน์ที่แน่ชัดตามกระบวนการพิจารณาในคดีอาญา จึงไม่อาจนำมารับฟังในคดีแพ่งได้ ดังเช่นกรณีศาลพิพากษายกฟ้องคดีอาญา เพราะพยานโจทก์ฟังไม่ได้ว่าไม้ที่ลักเป็นของโจทก์ ดังนี้ คำวินิจฉัยมิได้วินิจฉัยชี้ขาดว่าไม้เป็นของใคร เมื่อโจทก์มาฟ้องเรียก

²³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1948/2520. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 10, หน้า 1557.

²⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 176/2538. สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, เล่ม 2, หน้า 61. วินิจฉัยว่า การที่จำเลยที่ 1 ขอมรับต่อพนักงานสอบสวนในคดีอาญาว่าตนขับรถยนต์โดยประมาทชนรถยนต์คันที่ ๖. ขับ และยอมให้พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบปรับมีผลเพียงทำให้คดีอาญาลดลงตาม ป.วิ.อ. มาตรา 37 แต่การเปรียบเทียบปรับดังกล่าวไม่ใช่คำพิพากษาคดีส่วนอาญา ไม่ต้องด้วยมาตรา 46 ที่คดีในส่วนแพ่งจะต้องถือข้อเท็จจริงตาม การที่ศาลถือเอาข้อเท็จจริงในคดีอาญาดังกล่าวมาชี้ขาดตัดสินคดีแพ่งจึงไม่ชอบ

²⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 695/2540. สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, เล่ม 4, หน้า 76.

ไม้คั้นเป็นคดีแพ่ง ศาลอาจฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งว่าไม้เป็นของโจทก์ได้²⁶ หรือในกรณีคำพิพากษาคดีอาญาศาลอุทธรณ์มิได้วินิจฉัยว่า ที่ดินที่พิพาทกันในคดีส่วนแพ่งเป็นของโจทก์หรือของจำเลย เพียงแต่วินิจฉัยว่าจำเลยขาดเจตนาบุกรุกและทำให้เสียหายเท่านั้นคดีไม่มีการฎีกาปัญหาที่ว่าที่ดินพิพาทเป็นของโจทก์หรือของจำเลยซึ่งเป็นประเด็นโดยตรงในคดีส่วนแพ่ง คดีอาญายังไม่ได้วินิจฉัย จึงนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาดังกล่าวมารับฟังเป็นยุติในคดีแพ่งไม่ได้²⁷

จากกรณีตัวอย่างแนวคำวินิจฉัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ในคดีอาญาศาลจะวินิจฉัยประเด็นโดยตรงว่า การกระทำของจำเลยเป็นความผิดตามฟ้องหรือไม่เท่านั้น ในส่วนข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติจากการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาอาจไม่ใช่ประเด็นโดยตรงในส่วนการวินิจฉัยคดีแพ่งก็ได้ เช่น คดีอาญาวินิจฉัยเรื่องการกระทำของจำเลยว่าเป็นความผิดฐานลักทรัพย์หรือความผิดฐานบุกรุกเท่านั้น ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นที่เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่พิพาทที่เป็นประเด็นในคดีแพ่ง เมื่อประเด็นดังกล่าวยังไม่มีการวินิจฉัยที่แน่ชัดในคดีอาญา จึงไม่สามารถนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นนั้นมาผูกพันในคดีแพ่งได้ หรือในกรณีศาลคดีอาญามีคำพิพากษาว่าจำเลยชักรดโดยประมาทข้อเท็จจริงนี้ผูกพันในคดีแพ่งเรียกค่าเสียหาย แต่ข้อต่อสู้ของจำเลยในคดีแพ่งที่ว่าคนชักรดของโจทก์ก็ประมาทด้วยไม่ใช่ประเด็นในคดีอาญา เช่นนี้จะถือว่าจำเลยประมาทฝ่ายเดียวไม่ได้ จึงเป็นกรณีที่คือนำสืบในคดีแพ่งต่อไปว่าฝ่ายโจทก์มีส่วนประมาทด้วยหรือไม่ เพื่อกำหนดส่วนค่าเสียหายอันจะพึงต้องชดใช้แก่กัน²⁸ และในกรณีคดีอาญาโจทก์ฟ้องว่าจำเลยชักรดโดยประมาทฝ่าไฟแดง ส่วนในคดีแพ่งฟ้องว่าจำเลยประมาทโดยชักรดเร็วถือเป็นคนละประเด็นกัน สามารถฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งใหม่ได้²⁹

ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่า ข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นประเด็นโดยตรงในคดีแพ่งมีดังนี้ ในคดีลักทรัพย์ ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ยกฟ้องโดยฟังข้อเท็จจริงว่า ทรัพย์เป็นของ

²⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1225/2498. สำนักอปรบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 2, หน้า 1192.

²⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2839/2540. สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, เล่ม 6, หน้า 136.

²⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1369/2514. สำนักอปรบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 2, หน้า 1164.

²⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2813/2528. สำนักอปรบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 6, หน้า 1255.

จำเลย ในคดีแพ่งจึงต้องถือตามโดยจำเลยไม่ต้องใช้คำเสียหายแก่โจทก์³⁰ กรณีคดีบุกรุก คดีอาญา ฟังเป็นยุติว่าที่พิพาทเป็นของโจทก์ คดีส่วนแพ่งที่เรียกค่าเสียหายก็ต้องถือตาม ส่วนคดีหมิ่นประมาท ศาลพิพากษาคดีอาญาว่าจำเลยโฆษณาข้อความไปตามความจริงโดยสุจริต เพื่อป้องกันประโยชน์การค้าของจำเลย ศาลทางแพ่งต้องถือตามและต้องฟังว่าจำเลยไม่ได้ทำละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 423³¹ คดีโกงเจ้าหนี้ โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกู้เงินโจทก์แล้วโอนที่ดินไปเป็นของบุคคลอื่น ศาลคดีอาญาฟังว่าจำเลยกู้เงินโจทก์แล้วค้างชำระ ผูกพันคดีแพ่งที่โจทก์ฟ้องให้จำเลยชำระเงินกู้³² คดีทำร้ายร่างกาย คำพิพากษาในคดีส่วนอาญาฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติว่า โจทก์จำเลยสมัครใจวิวาทต่อสู้กันเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับอันตรายสาหัส ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่งที่โจทก์ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในมูลกรณีเดียวกัน ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามนั้น จึงถือไม่ได้ว่าจำเลยกระทำละเมิดต่อโจทก์ เพราะโจทก์สมัครใจยอมรับเอาผลเสียหายที่จะเกิดแก่ตนเอง โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง³³

จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ทราบได้ว่า หลักเกณฑ์ที่กำหนดว่าคดีในส่วนแพ่งต้องถือตามข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นโดยตรงในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงในแต่ละเรื่องเป็นกรณี ๆ ไป แต่ผู้เขียนพอสรุปได้ดังนี้ ประเด็นข้อเท็จจริงโดยตรงในคดีส่วนอาญาที่ศาลส่วนแพ่งต้องถือตามนั้น หมายถึง ประเด็นข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่ได้วินิจฉัยพยานหลักฐานในข้อเท็จจริงนั้นจนเป็นที่ยุติ โดยข้อเท็จจริงดังกล่าวต้องวินิจฉัยไว้โดยชัดแจ้ง ตรงกับประเด็นข้อพิพาทตามคำฟ้องและคำให้การของโจทก์และจำเลยที่ศาลส่วนแพ่งต้องวินิจฉัยในข้อเท็จจริงนั้น ดังนั้นหากคดีอาญายังฟังข้อเท็จจริงไม่ยุติ ไม่ได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงนั้นโดยชัดแจ้งหรือเป็นเพียงประเด็นปลีกย่อยที่ต้องมีการสืบพยานกันต่อไป ข้อเท็จจริงดังกล่าวจึงไม่ใช่ประเด็นโดยตรงในคดีอาญา ทั้งนี้เทียบเคียงกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 695/2540³⁴

³⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 180/2498. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 1, หน้า 113.

³¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 273-275/2502. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 1, หน้า 334.

³² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1055/2509. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 3, หน้า 1226.

³³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2241/2525. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 8, หน้า 1591

³⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 695/2540. สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, เล่ม 4, หน้า 176.

นอกจากนี้ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า คดีแพ่งเป็นกรณีพิพาทกันเกี่ยวข้องกับสิทธิทรัพย์สิน ดังนั้นมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่ง สำหรับโจทก์หรือจำเลยเป็นเช่นเดียวกัน โดยคู่ความฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์ในประเด็นข้อพิพาทข้อใดก็จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบให้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่าพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หลักในคดีแพ่งจึงเป็นเรื่องของการวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานของฝ่ายใดมีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่ากัน (Preponderance of evidence) ทั้งนี้ศาลฎีกาของประเทศไทยได้ถือมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งดังกล่าวมา โดยได้วินิจฉัยว่า ในคดีแพ่งศาลต้องตรวจสอบพยานหลักฐานของทุกฝ่าย แล้ววินิจฉัยว่าพยานหลักฐานทั้งหมดนั้นเชื่อสมน้ำหนักไปข้างฝ่ายใด แม้ไม่ถึงกับปราศจากสงสัย ศาลก็ชี้ขาดให้ฝ่ายนั้นเป็นผู้ชนะคดีได้³⁵ ส่วนในคดีอาญาเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตและเสรีภาพของจำเลย ดังนั้น มาตรฐานพิสูจน์ในคดีอาญา ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดโดยปราศจากข้อสงสัยอันสมควร³⁶ ศาลจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ ดังนั้นการที่ศาลยกฟ้องโจทก์ในคดีอาญาอาจไม่ได้เกิดจากการที่จำเลยมีพยานหลักฐานดีกว่าโจทก์ แต่อาจเกิดจากที่โจทก์นำพยานหลักฐานมาสืบไม่แน่ชัด ทำให้มีเหตุสงสัยตามสมควรว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่³⁷ ซึ่งก็ได้หมายความว่าพยานหลักฐานที่โจทก์แสดงจะไม่ทำให้โจทก์ชนะคดีในทางแพ่ง เพราะการดำเนินคดีแพ่งมีหลักอยู่ที่ การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของคู่ความเท่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ที่จะให้ข้อเท็จจริงในคดีอาญาผูกพันคดีแพ่งน่าจะมุ่งประเด็นที่ว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ หรือประเด็นการกระทำของจำเลย ยิ่งถ้าศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำเลย ก็จะผูกพันจำเลยในทางแพ่ง เพราะแสดงว่าศาลเชื่อโดยปราศจากสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิด แต่ถ้าศาลยกฟ้องไม่น่าจะผูกพันดังเหตุผลที่กล่าวมา

³⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 899/2487. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, หน้า 57 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 62/2539. สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, เล่ม 1, หน้า 87. วินิจฉัยว่า คำเบิกความของโจทก์เชื่อมกับข้อความที่เขียนลงในสัญญาและจำนวนเงินที่เขียนลงไว้ในสัญญาตรงกับในสัญญาฉบับประกัน และมีพยานในสัญญามาเบิกความว่าโจทก์จ่ายเงินให้จำเลย ในขณะที่พยานหลักฐานของจำเลยคงมีเฉพาะคำเบิกความของจำเลย พยานหลักฐานโจทก์ว่ามีน้ำหนักดีกว่าพยานหลักฐานของจำเลย ฟังได้ว่าสัญญาฉบับนี้ได้เป็นสัญญาปลอมและจำเลยได้รับเงินจากโจทก์ครบถ้วนแล้ว

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง

³⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6320/2540 สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, เล่ม 9 หน้า 217. วินิจฉัยว่า ผู้เสียหายเห็นคนร้ายโดยอาศัยแสงเทียนเล่มเล็ก ๆ เล่มเดียว ซึ่งไม่น่ามีแสงสว่างพอในที่เกิดเหตุ ผู้เสียหายไม่เคยรู้จักและไม่เคยเห็นหน้าจำเลยมาก่อนไม่น่าเชื่อว่าผู้เสียหายจะจำจำเลยเป็นคนร้ายได้ กรณีมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง

3. ข้อเท็จจริงในคำพิพากษาส่วนอาญาผูกพันเฉพาะคู่ความเท่านั้น ไม่ได้ผูกพันบุคคลภายนอกที่มีได้เป็นคู่ความในคดีด้วย เนื่องจากหลักเกณฑ์ตามบทบัญญัติมาตรา 46 ผู้ที่จะถูกข้อเท็จจริงนั้นมาขึ้นต้องเป็นคู่ความในคดีอาญานั้นมาแล้วด้วย โดยนัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 15³⁸ เช่น คดีอาญาโจทก์ฟ้องลูกจ้างขับรถโดยประมาท แม้ศาลจะมีคำพิพากษาว่า ลูกจ้างขับรถโดยประมาทต้องรับผิดชอบ แต่ข้อเท็จจริงในคดีอาญาไม่มีผลกับนายจ้างที่เป็นบุคคลภายนอกไม่ได้เป็นคู่ความในคดี³⁹

โดยเหตุผลที่ศาลฎีกาวางหลักเกณฑ์ในข้อนี้ เนื่องจากคู่ความในคดีอาญามีสิทธินำพยานหลักฐานมาสืบในคดีได้ ส่วนบุคคลภายนอกไม่มีสิทธิเกี่ยวข้องกล่าวอ้างหรือโต้แย้งในการดำเนินคดีอาญาเลย ดังนั้นจะให้บุคคลภายนอกที่ไม่ใช่คู่ความในคดีอาญาขอรับข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีอาญาคงไม่ถูกต้อง ประกอบกับบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของหลักกฎหมายทั่วไปที่กำหนดว่า เฉพาะคู่ความในคดีเท่านั้นที่ต้องผูกพันตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล คู่ความจะต้องผูกพันทั้งผลของคดีและข้อเท็จจริงที่ศาลวินิจฉัย โดยจะโต้แย้งเป็นอย่างอื่นไม่ได้ คู่ความรวมถึงผู้สืบสิทธิของคู่ความด้วย ซึ่งอาจเป็นการสืบสิทธิทางนิติกรรม เช่น ผู้เช่าทรัพย์หรือซื้อทรัพย์จากคู่ความ และอาจเป็นผู้สืบสิทธิทางมรดกหรือผู้สืบสิทธิทางกฎหมายก็ได้

ในส่วนคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เมื่อมีคำพิพากษาแล้วต้องผูกพันผู้เสียหายด้วย เนื่องจากแม้ประเทศไทยจะใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดี แต่ก็ยังคงให้สิทธิผู้เสียหายซึ่งเป็นเอกชนในการฟ้องคดีอาญาเช่นเดียวกัน⁴⁰ ทั้งนี้โดยมีเหตุผลว่า ผู้เสียหายเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดโดยตรงจึงควรเป็นผู้ที่จะเยียวยารักษาความเสียหายด้วยตนเอง และเพื่อให้มีการถ่วงดุลอำนาจฟ้องคดี⁴¹ ดังนั้นแม้ผู้เสียหาย

³⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 36/2501. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 1, หน้า 18.

³⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 533/2521. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 2, หน้า 324. วินิจฉัยว่า คดีอาญาซึ่งลูกจ้างเป็นจำเลยศาลพิพากษาว่าประมาท คำพิพากษานั้นผูกพันลูกจ้างซึ่งศาลในคดีแพ่งต้องถือตามแต่ไม่ผูกพันนายจ้างที่เป็นบุคคลภายนอกไม่ได้เป็นคู่ความในคดี

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28

⁴¹ กฤษฎา อนุชน. “การไต่สวนมูลฟ้องในคดีราษฎรเป็นโจทก์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทเนติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534, หน้า 24-25.

จะไม่ได้ฟ้องคดีเอง แต่พนักงานอัยการได้ฟ้องและดำเนินคดีอาญาก็ต้องถือว่าพนักงานอัยการได้ดำเนินการแทนผู้เสียหายแล้ว ผู้เสียหายจึงต้องถูกข้อเท็จจริงผูกพันในฐานะเป็นคู่ความ⁴²

แม้ตามบทบัญญัติมาตรา 46 จะกำหนดให้ ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาก็ตาม แต่ในส่วนคำพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ต้องเป็นไปตามความรับผิดชอบทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงว่าคดีอาญา ศาลจะพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่⁴³ ทั้งนี้ มาตรา 46 เป็นการกำหนดให้ศาลส่วนแพ่งรับฟังข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องในส่วนที่เป็นเนื้อหาของคดีเท่านั้น อาทิเช่น เรื่องฝ่ายใดประมาท ใครเป็นผู้กระทำความผิด เป็นต้น แต่ในส่วนการกำหนดค่าเสียหายหรือในส่วนที่เป็นราคาทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดต้องชดใช้แทนผู้เสียหาย ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติในส่วนแพ่ง ดังเช่นกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่า ในคดีอาญา ศาลยกฟ้องเพราะฟ้องโจทก์ไม่สมบูรณ์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 ลงโทษจำเลยไม่ได้ แต่จำเลยรับว่าได้ชดเชยออกเบียดบังเงินไป ศาลก็มีอำนาจสั่งให้จำเลยคืนเงินผู้เสียหายได้⁴⁴ หรือกรณีคดีนายจ้างของคนขับรถที่ถูกฟ้องคดีอาญาดกกลงยอมรับข้อเท็จจริงตามคดีอาญา ศาลต้องถือข้อเท็จจริงตามคดีอาญานั้น แต่ความรับผิดชอบทางแพ่งต้องเป็นไปตามกฎหมายแพ่ง แม้ในคดีอาญาศาลลงโทษคนขับรถทั้งสองฝ่ายที่ชนกันโดยให้จำคุกคนละ 5 ปี แต่ความรับผิดชอบในส่วนแพ่ง ต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 442 และ มาตรา 223 ดังนั้น

⁴² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2731/2522. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 12, หน้า 2140. วินิจฉัยว่า ในคดีส่วนอาญาศาลได้สืบพยานโจทก์จำเลยและได้มีการวินิจฉัยว่าโจทก์ไม่มีพยานมาสืบให้ศาลเห็นว่าจำเลยขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้รถเสียหาย แล้วพิพากษายกฟ้อง คดีถึงที่สุด ดังนั้น ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 46 โดยต้องฟังว่า โจทก์ไม่มีพยานมาสืบให้ศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิด หรือได้กระทำละเมิดด้วย แม้ผู้เสียหายจะมีได้ฟ้องหรือร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการในคดีอาญาด้วยก็ตาม เพราะถือว่าพนักงานอัยการฟ้องแทนผู้เสียหายผู้เสียหายจึงถูกผูกมัดด้วย.

⁴³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 วรรคแรก บัญญัติว่า “คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่”

⁴⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2737/2517. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 4, หน้า 1952.

ไม่ได้หมายความว่าในการวินิจฉัยความผิดทางแพ่ง จะถือว่าทั้งสองฝ่ายประมาทเท่ากัน ศาลในส่วนแพ่งสามารถกำหนดให้จำเลยรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน 3 ใน 5 ก็ได้⁴⁵ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ที่ศาลฎีกาวางไว้เพื่อนำมาปรับใช้กับบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 นั้น ในกรณีที่โจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาโดยมีคำขอส่วนแพ่งเข้าไปในคดีอาญาเป็นส่วนเดียวกัน การพิจารณาพิพากษาต้องทำไปพร้อมกันจึงไม่มีปัญหาว่า การพิจารณาคดีส่วนแพ่งต้องรอฟังข้อเท็จจริงคดีส่วนอาญาให้เสร็จสิ้นก่อนหรือไม่ แต่ถ้าเป็นกรณีที่มีการฟ้องคดีแพ่งเป็นคดีต่างหาก ต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่ง การพิจารณาพิพากษาจึงแยกจากกัน ในคดีส่วนแพ่งจึงชอบที่จะงดการพิจารณาไว้เพื่อรอฟังผลคดีส่วนอาญาก่อน⁴⁶ ทั้งนี้ เนื่องจากเจตนารมณ์ของบทบัญญัติมาตรานี้มุ่งหมายให้ศาลที่จะพิพากษาคดีส่วนแพ่งรอฟังผลในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนแล้วจึงพิพากษาคดีส่วนแพ่งไปตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญานั้น ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่าความจริงแล้วตามมาตรา 46 มิได้ถึงกับบังคับว่า การพิจารณาคดีส่วนแพ่งนั้นต้องรอฟังข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา แต่เพื่อให้การฟังข้อเท็จจริงขัดกับมาตรานี้ ศาลในคดีส่วนแพ่งควรงดการพิจารณาคดีไว้ก่อน โดยการงดการพิจารณาคดีศาลจำต้องจดยางงานกระบวนการพิจารณาให้ปรากฏข้อความโดยชัดแจ้งเช่นนั้น ต่อเมื่อมีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาแล้ว จึงจะหยิบยกคดีแพ่งขึ้นมาพิจารณาต่อไป โดยให้มีข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีส่วนอาญาเข้ามาสู่สำนวนความคดีแพ่งด้วย⁴⁷ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติคดีส่วนแพ่งอาจมีประเด็นอื่นๆที่ไม่ต้องฟังข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาเช่นเดียวกับที่กล่าวมาข้างต้น อาทิเช่น เกี่ยวกับปัญหาจำนวนค่าเสียหาย ศาลก็อาจมีการสืบพยานไปก่อนในประเด็นนั้น คงเหลือเฉพาะประเด็นที่ต้องรับฟังข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาก็ได้

⁴⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1552/2524. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ตอน 6, หน้า 1190.

⁴⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 960/2510. อ่างใน ธงชัย จันทร์วิรัช. รวมคำพิพากษาศาลฎีกา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2540, หน้า 204.

⁴⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1006/2514. อ่างใน ธงชัย จันทร์วิรัช. รวมคำพิพากษาศาลฎีกา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2540, หน้า 206.

3 บทวิเคราะห์การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของประเทศไทย

เดิมการดำเนินคดีของประเทศไทยไม่มีการแบ่งแยกการดำเนินคดีแพ่งกับคดีอาญาออกจากกัน ต่อมาเมื่อได้รับอิทธิพลจากประเทศตะวันตกจึงทำให้มีการร่างประมวลกฎหมายขึ้น ในส่วนการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากประเทศฝรั่งเศส โดยหลักการการรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 90 ของประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 จนต่อมาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 46 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์ เหตุผลที่มีการร่างบทบัญญัติในส่วนนี้ก็เนื่องมาจาก ต้องการให้ผู้เสียหายมีสิทธิเลือกฟ้องคดีประเภทดังกล่าวต่อศาลแพ่งหรือศาลอาญาก็ได้ ทำให้ต้องมีหลักการการรับฟังข้อเท็จจริงไว้เพื่อให้ศาลทั้งส่วนแพ่งและส่วนอาญารับฟังข้อเท็จจริงเป็นแนวทางเดียวกัน และจากการศึกษาทางคำราชของประเทศไทยพบว่า นักกฎหมายของไทยส่วนใหญ่ไม่ได้ให้เหตุผลของบทบัญญัติดังกล่าวไว้ คงมีเพียงนักกฎหมายบางท่านให้เหตุผลไว้ โดยวิเคราะห์เหตุผลในส่วนนักกฎหมายที่เห็นด้วยกับบทบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ว่า ที่คดีแพ่งต้องยึดถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาก็เนื่องจากคดีอาญานั้น โจทก์ต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้แน่ชัดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้อง ศาลจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ อีกทั้งการค้นหาความจริงในคดีอาญาของไทยเป็นแบบการค้นหาความจริงในเนื้อหา คือ ทุกฝ่ายในกระบวนการอาญามีหน้าที่ค้นหาความจริง ดังนั้นข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาจึงถือเป็นข้อเท็จจริงที่ผ่านกระบวนการพิจารณาตรวจสอบแล้ว จึงเป็นข้อเท็จจริงที่แน่ชัดที่ศาลในส่วนแพ่งต้องถือตามในส่วนของนักกฎหมายไทยบางท่านที่ไม่เห็นด้วยกับบทบัญญัตินี้ดังกล่าว จะให้เหตุผลพอสรุปได้ว่า องค์ประกอบความผิดของคดีแพ่งและคดีอาญาต่างกัน และไม่ถูกที่จะนำข้อเท็จจริงของศาลหนึ่งไปผูกมัดให้อีกศาลหนึ่งต้องถือตาม เพราะผู้พิพากษาในคดีหลังไม่ได้พิจารณาพิพากษาในคดีก่อนด้วย คุณพินิจในการวินิจฉัยจึงอาจต่างกันได้ ดังนั้นควรมีการแยกการดำเนินคดีต่างหากของแต่ละศาล โดยให้แต่ละศาลทั้งส่วนแพ่งและส่วนอาญามีอิสระในการรับฟังข้อเท็จจริง แต่อย่างไรก็ตาม แนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาได้ยอมรับหลักการของบทบัญญัติมาตรา 46 โดยสร้างหลักการเพิ่มเติม 3 ประการดังที่กล่าวมาแล้วเพื่อจะได้นำมาใช้ในทางปฏิบัติให้เป็นแนวทางเดียวกันว่า ข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีอาญาใดที่คดีแพ่งต้องผูกพันบุคคลใดที่จะต้องผูกพันตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา และเพื่อความถูกต้องแน่ชัด ไม่ให้เกิดผลเสียแก่คู่ความ รวมทั้งการวินิจฉัยคดีในส่วนแพ่ง

ในส่วนความเห็นของผู้เขียนนั้น เห็นว่า เจตนารมณ์ของประเทศไทยที่รับหลักการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาเนื่องจากเพื่อขยายอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลที่มีอำนาจพิจารณาตัดสินคดีอาญาออกไป โดยให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งเฉพาะที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้ด้วย ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการที่จะไม่ต้องพิจารณาตัดสินคดีสองครั้ง คือ ในศาลที่ชำระคดีอาญาครั้งหนึ่งและในส่วนที่ชำระคดีแพ่งอีกครั้งหนึ่ง เพื่อมิให้เสียเวลาแก่คู่ความที่จะต้องแยกฟ้องเป็นคดีแพ่งต่างหาก แต่ยังคงให้สิทธิผู้เสียหายในการเลือกฟ้องคดีต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาตัดสินในส่วนแพ่งหรือส่วนอาญาก็ได้ ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องศาลสองศาลพิจารณาคดีในมูลกรณีเดียวกัน อาจรับฟังข้อเท็จจริงต่างกัน จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 และผู้เขียนเห็นด้วยกับบทบัญญัตินี้ที่ให้การพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา ทั้งนี้ก็เพื่อให้การวินิจฉัยคดีโดยการรับฟังข้อเท็จจริงเป็นแนวทางเดียวกัน ประกอบกับก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพของศาล นอกจากนี้ โดยหลักแล้วในคดีอาญา โจทก์ต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด (Prove beyond reasonable doubt) ศาลจึงจะลงโทษจำเลยได้ ส่วนในคดีแพ่งมาตรฐานการพิสูจน์จะหย่อนกว่าในคดีอาญา โดยในคดีแพ่งถือเอาการพิสูจน์ที่เหนือกว่าการพิสูจน์ของฝ่ายตรงข้ามเป็นเกณฑ์ (Preponderance of the evidence) เพราะฉะนั้นถ้าโจทก์ในคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาสามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อได้ว่าจำเลยกระทำผิดจริงตามหลัก Prove beyond reasonable doubt ศาลในคดีแพ่งย่อมฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติได้ว่าจำเลยต้องรับผิดในทางแพ่งด้วย แต่เนื่องจากมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีส่วนแพ่งหย่อนกว่ามาตรฐานการพิสูจน์ในคดีส่วนอาญา ผู้เขียนจึงมีข้อสังเกตว่า หากศาลในคดีอาญาพิพากษายกฟ้อง เนื่องจากยกประโยชน์แห่งความสงสัยตามสมควรให้จำเลย ศาลในคดีแพ่งอาจฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคดีอาญานั้น หรือเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมแล้วพิพากษาให้จำเลยรับผิดในทางแพ่งก็ได้

นอกจากนี้ เมื่อบทบัญญัติมาตรา 46 กำหนดให้ ศาลส่วนแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ทำให้ในทางปฏิบัติคดีแพ่งศาลในส่วนแพ่งจะหยุดรอการพิจารณาคดีส่วนแพ่งไว้โดยใช้วิธีจำหน่ายคดีชั่วคราว เพื่อรอฟังผลของคดีอาญา ทำให้มีผลกระทบต่อการค้าดำเนินคดีแพ่งในส่วนการเรียกร้องค่าเสียหายของผู้เสียหายค่อนข้างมาก เนื่องจากปัจจุบันการค้าดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยใช้เวลานาน แม้จะได้มีการกำหนดการค้าดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่ต่อเนื่องไว้ในรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁴⁸ แต่

⁴⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 241 บัญญัติว่า “ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิจะได้รับการสอบสวน หรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม” และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 179 วรรคแรก บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ศาลจะดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปจนเสร็จโดยไม่เลื่อนก็ได้”

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยเกิดความล่าช้า ทั้งนี้เกิดจากหลายสาเหตุ อาทิเช่น ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาการเลื่อนคดีของกลุ่มความ เป็นต้น และปัญหาอีกประการที่ทำให้การรอพิงผลข้อเท็จจริงในคดีอาญาจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินคดีแพ่งในส่วนของผู้เสียหาย เนื่องจากตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมของประเทศไทยได้แบ่งชั้นศาลออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา⁴⁹ เมื่อศาลชั้นต้นได้พิจารณาและมีคำพิพากษาแล้ว กลุ่มความที่ไม่เห็นด้วยก็อาจอุทธรณ์ได้⁵⁰ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์ และเมื่อศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาแล้ว กลุ่มความที่ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ก็สามารถใช้สิทธิฎีกาได้⁵¹ เว้นแต่จะถูกล่ามโดยบทบัญญัติของกฎหมาย โดยการดำเนินคดีอาญาในศาลไทยนั้น คดีจะเริ่มต้นที่ศาลชั้นต้นเสมอ ไม่มีกรณีที่จะเริ่มคดีที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาได้เลย การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ก่อนแล้วจึงอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกายกเว้นจะมีบทบัญญัติตามกฎหมายให้ฎีกาปัญหาข้อกฎหมายสู่ศาลฎีกาได้โดยไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์ การแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาจึงมีอยู่ 2 ชั้น ทั้งความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ทั้งนี้การอุทธรณ์หรือฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงตามกฎหมายไทยนั้นถือเป็นสิทธิของกลุ่มความที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาได้เสมอ⁵² เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติห้ามมิให้อุทธรณ์หรือฎีกาไว้⁵³ โดยสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงของโจทก์จะถูกจำกัดมากกว่าของจำเลย แต่การจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่เป็นการจำกัดที่เด็ดขาด หากผู้พิพากษาอนุญาตหรืออัยการสูงสุดรับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่กรณี กลุ่มความก็สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาได้⁵⁴ จะทำให้เห็นว่าสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาในคดีอาญาของประเทศไทยนั้น ปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายสามารถได้รับการพิจารณาถึง 3 ชั้น กล่าวคือ ศาลชั้นต้นทำหน้าที่ในฐานะผู้กำหนดหรือวินิจฉัยข้อเท็จจริง ศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจและแก้ไขความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้น และศาลฎีกาทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจและแก้ไขความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงของศาลอุทธรณ์ ซึ่งต่างจากระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสที่กล่าวมาแล้ว โดยประเทศฝรั่งเศสถือว่าระบบอุทธรณ์ปัญหา

⁴⁹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 1

⁵⁰ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 22

⁵¹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 23

⁵² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 และ มาตรา 216

⁵³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ มาตรา 218 ถึง มาตรา 220 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงฯ มาตรา 22

⁵⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ครี มาตรา 221 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงฯ มาตรา 22 ทวิ

ข้อเท็จจริงเป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาคำพิพากษาของศาลที่เริ่มคดีเท่านั้น ไม่มีการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์อีกชั้นหนึ่ง การอุทธรณ์คำพิพากษาในปัญหาข้อเท็จจริงจึงทำได้เพียงชั้นเดียวเท่านั้น ดังนั้นจากการที่ประเทศไทยเปิดโอกาสให้คู่ความอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้อย่างกว้างขวางและให้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงได้ถึง 3 ครั้ง ย่อมทำให้ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาขึ้นสู่การพิจารณาของศาลสูงเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องเสียเวลาซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการค้าเงินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาคืบ ค้างนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่า ในทางปฏิบัติการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยควรใช้การดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อเนื่อง รวดเร็วและเป็นธรรมอย่างเคร่งครัดและให้สิทธิอุทธรณ์ปัญหา ข้อเท็จจริงได้เพียงชั้นเดียว คือในศาลอุทธรณ์เท่านั้น จึงจะทำให้บทบัญญัติมาตรา 46 ไม่ส่งผลกระทบต่อการค้าเงินคดีแพ่งของผู้เสียหาย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1 บทสรุป

ในการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญามีข้อแตกต่างกันตั้งแต่วัตถุประสงค์ในการฟ้องคดี หลักการดำเนินคดี ภาระการพิสูจน์ การวินิจฉัยพยานหลักฐาน ทำให้การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งและคดีอาญาต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีกรณีที่ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาเกี่ยวพันกันอยู่หรือที่เรียกว่า คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา จึงทำให้เกิดปัญหาในการรับฟังข้อเท็จจริงของคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาว่า ถ้าเกิดมีคดีใดคดีหนึ่งไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาได้พิจารณาพิพากษาโดยรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติแล้ว ในส่วนการดำเนินคดีอื่นจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงดังกล่าวหรือไม่ ซึ่งปัญหานี้เป็นเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีเรื่องหนึ่งจะนำไปรับฟังในคดีหนึ่งได้หรือไม่เพียงใด ในแต่ละประเทศจะกำหนดกฎหมายไว้ต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลักการดำเนินคดีและแนวคิดการรับฟังพยานหลักฐานของประเทศนั่นเอง

1) ประเทศอังกฤษ

มีระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานที่อยู่ภายใต้แนวคิดที่ว่า การดำเนินคดีเป็นการต่อสู้ของบุคคลสองฝ่ายภายใต้กฎระเบียบที่แน่นอน การดำเนินคดีอาญาลือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ที่ถือหลักว่า การรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหน้าที่ของประชาชน ประชาชนทุกคนจึงสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดนั้นหรือไม่ การพิจารณาคดีจะแบ่งผู้เกี่ยวข้องกับคดีเป็น 3 ฝ่าย คือ ผู้กล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหา และศาล โดยศาลจะทำหน้าที่เป็นคนกลาง ศาลมีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริงน้อยหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งศาลมีบทบาทจำกัดเป็นผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน เป็นเรื่องของคู่ความแต่ละฝ่ายต้องเสนอพยานหลักฐานมาสนับสนุนข้ออ้างของตนในแต่ละคดี เพื่อไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดการได้เปรียบเสียเปรียบ จึงต้องกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัดไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ตาม ทั้งนี้มีการแบ่งแยกการดำเนินคดีระหว่างคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันโดยเด็ดขาด จากหลักการดังกล่าวส่งผลให้ประเทศอังกฤษไม่มีบทบัญญัติการรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ รวมทั้ง

นักกฎหมายและแนวคำพิพากษาของศาลในประเทศอังกฤษไม่ยอมรับหลักการที่จะนำเอาข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคืออาญารับฟังผูกมัดในคดีแพ่ง โดยมีความเห็นว่า คำวินิจฉัยรวมถึงข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคืออาญาเป็นเพียงความเห็นเท่านั้น มิใช่พยานหลักฐานที่เป็นประเด็นโดยตรงในคดีแพ่ง อีกทั้งประเด็นและภาระพิสูจน์ในคดีแพ่งและคดีอาญาไม่ตรงกัน จึงนำข้อเท็จจริงอีกคดีหนึ่งมาใช้ด้วยกันไม่ได้ เนื่องจากคดีแพ่งพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับประเด็นที่คู่ความกล่าวอ้าง ส่วนคดีอาญาโจทก์มีภาระการพิสูจน์เป็นที่แน่ชัดปราศจากข้อสงสัยตามสมควรว่า จำเลยเป็นผู้กระทำผิดตามฟ้องจริง ทำให้พยานหลักฐานในคดีอาญาจะมุ่งเน้นไปที่การพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่เท่านั้น นอกจากนี้ ถือว่าคำวินิจฉัย คดีอาญาเป็นเพียงพยานบอกเล่าในคดีหลัง หากให้มีการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญามาใช้ในคดีแพ่งจะขัดกับหลักการรับฟังพยานหลักฐานที่ดีที่สุดเนื่องจากประเทศอังกฤษยึดถือหลักที่ว่า คู่ความต้องเสนอพยานหลักฐานที่ดีที่สุด ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาพยานบอกเล่าจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ต้องห้ามมิให้รับฟังเว้นแต่เข้าข้อยกเว้นตามที่กฎหมายกำหนดไว้

2) ประเทศฝรั่งเศส

มีระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานที่อยู่ภายใต้แนวคิดที่ว่า ทุกฝ่ายมีหน้าที่ต้องค้นหาความจริงของคดี การดำเนินคดีอาญาถือหลักการดำเนินคดีโดยรัฐ เป็นหน้าที่ของรัฐในการฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด เนื่องจากรัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม แต่เอกชนสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีได้ในความผิดบางประเภทที่เอกชนเป็นผู้เสียหายโดยตรงเท่านั้น การพิจารณาคดีอาญาจะใช้หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหาทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่ร่วมมือกันในการค้นหาความจริง ศาลเป็นผู้มีหน้าที่ริเริ่มในการค้นหาความจริงโดยไม่ผูกมัดคำร้องหรือคำขอของผู้ใด การดำเนินการค้นหาความจริงในศาล มิได้ใช้วิธีต่อสู้เหมือนอย่างในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ทำให้การพิจารณาและการสืบพยานไม่มีกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัด จากหลักการดังกล่าวทำให้ประเทศฝรั่งเศสมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยยอมให้ผู้เสียหายสามารถเลือกฟ้องคดีดังกล่าวต่อศาลแพ่งหรือศาลอาญาก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของฝรั่งเศส มักใช้เวลานานและค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้นเมื่อให้สิทธิผู้เสียหายเลือกฟ้องคดีดังกล่าว ทำให้ต้องกำหนดกฎเกณฑ์ในส่วนการรับฟังพยานหลักฐานในเรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ เพื่อไม่ให้ศาลสองศาลฟังข้อเท็จจริงในเรื่องเดียวกันต่างกัน นักกฎหมายและหลักปฏิบัติของศาลในประเทศฝรั่งเศสยอมรับว่าข้อเท็จจริงที่ศาลอาญาพิพากษาชี้ขาดแล้ว ศาลในส่วนแพ่งต้องรับฟังตามนั้น โดยให้เหตุผลว่าการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเป็นเรื่องประโยชน์ของชุมชน หรือเป็นเรื่องระหว่างรัฐกับจำเลยที่ถูก

กล่าวหาว่ากระทำผิด มีพนักงานอัยการทำหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐ แต่การดำเนินคดีแพ่งเป็นเรื่องระหว่างเอกชนกับเอกชน ทำให้มีหลักการดำเนินคดีเป็นเรื่องความตกลงของคู่ความ ไม่จำเป็นต้องชี้ขาดให้ได้ความจริงเสมอไปทุกกรณี แต่ในเรื่องผลคำพิพากษาคดีอาญาเป็นเรื่องกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ถูกกล่าวหา จึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวังอย่างรอบคอบ เพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด เพราะถ้าเกิดข้อผิดพลาดอาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในตัวผู้พิพากษาและส่วนรวม ทำให้คำพิพากษาคดีอาญาที่ถึงที่สุดต้องฟังยุติสำหรับบุคคลทั่ว ๆ ไปและถือว่าข้อเท็จจริงที่ได้จากคำพิพากษาคดีอาญาถูกต้อง และมีผลที่การดำเนินคดีแพ่งต้องถือตามด้วย

3) ประเทศไทย

จากการศึกษาในเรื่องนี้พบว่าได้มีการบัญญัติเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ตั้งแต่ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าวเป็นการจัดทำประมวลกฎหมายตามแบบกฎหมายของประเทศตะวันตกเป็นฉบับแรกโดยทบทบัญญัติดังกล่าวได้รับอิทธิพลมาจากประเทศฝรั่งเศส ทั้งนี้มีเหตุผลในการบัญญัติเรื่องดังกล่าวว่า เพื่อให้ศาลทั้งสองศาลจะได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นแนวทางเดียวกัน ต่อมาเมื่อมีการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คณะกรรมการในการร่างก็รับหลักการและเหตุผลมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 46 จนถึงปัจจุบันยังคงไม่มีการแก้ไขหรือเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าวแต่อย่างใด

ส่วนคดีใดเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาหรือไม่นั้น ตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับปัจจุบัน ไม่ได้ให้ความหมายของคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ แต่จากการศึกษาความเห็นของนักกฎหมายและแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของประเทศไทยทำให้ทราบว่า การพิจารณาว่าจะคดีใดเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาหรือไม่ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงในแต่ละคดีไป แต่พอสรุปได้ว่าหมายถึง คดีแพ่งที่มีมูลจากการกระทำความผิดอาญาโดยอาศัยกฎเกณฑ์ความรับผิดชอบในสาระสำคัญเป็นทำนองเดียวกัน ทั้งนี้ไม่ว่าพนักงานอัยการเป็นโจทก์ หรือผู้เสียหายเป็นโจทก์ หรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ และได้ข้อสรุปจากการศึกษาแนวคำพิพากษาศาลฎีกาอีกประการหนึ่งว่า การกระทำความผิดอาญาที่จะก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องทางแพ่งแก่ผู้เสียหายได้ ความผิดเหล่านั้นจะต้องมีลักษณะความผิดในตัวเอง (mala in se) และเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ส่วนความผิดที่ผิดเพราะกฎหมายห้าม (mala prohibita) อันเป็นกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะปกป้องคุ้มครองสาธารณชนส่วนรวม เช่น พระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ พระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างฯ เป็นต้น ถือว่า รัฐเป็นผู้เสียหายเท่านั้น การฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าวข่มไม่ก่อสิทธิให้ฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้

เมื่อทราบว่าคดีใดเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาแล้ว คดีดังกล่าวต้องอยู่ในหลักเกณฑ์การรับฟังข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 แต่ก็ยังคงมีนักกฎหมายของไทยบางท่านไม่เห็นด้วยกับบทบัญญัติและหลักเกณฑ์ดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่า องค์ประกอบความรับผิดชอบในทางแพ่งและทางอาญาต่างกัน คดีส่วนอาญาต้องการความรวดเร็ว อาจมีการตัดพยานหลักฐานในกรณีที่ยานไม่มา ซึ่งในคดีแพ่งคู่ความอาจสามารถหาพยานหลักฐานมาสืบในภายหลังได้ และไม่ถูกที่จะเอาคำพิพากษาของศาลหนึ่งมาผูกมัดอีกศาลหนึ่ง อย่างไรก็ตามนักกฎหมายของไทยส่วนใหญ่มีความเห็นยอมรับหลักการของบทบัญญัติดังกล่าว แต่มีนักกฎหมายส่วนน้อยที่ให้เหตุผลไว้ ซึ่งมีดังนี้

ความเห็นของอาจารย์กุลศ บุษยอินและอาจารย์พิพัฒน์ จักรางกูร มีความเห็นเป็นแนวทางเดียวว่า ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา เพราะคดีส่วนแพ่งเป็นผลมาจากการกระทำผิดอาญาและข้อเท็จจริงในคดีส่วนแพ่งที่ทำให้เกิดความรับผิดชอบทางแพ่งรวมอยู่ในข้อเท็จจริงของคดีอาญา ประกอบกับคดีอาญาให้โอกาสแก่จำเลยต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่กว่าคดีแพ่ง

ความเห็นของท่าน ศาสตราจารย์ ดร. กนิต ฌ นคร มีความเห็นว่า ในการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย มีแนวคิดเช่นเดียวกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ กล่าวคือ ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ มีหลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา คือ การที่ทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่ดำเนินการค้นหาความจริง การรับฟังพยานหลักฐานจะเปิดกว้างอย่างเต็มที่ไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐานที่พิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ทำให้ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญาถือเป็นข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง กฎหมายจึงกำหนดให้คำพิพากษาส่วนแพ่งศาลต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา

ความเห็นของอาจารย์พรเพชร วิชิตชลชัย มีความเห็นว่า การที่ศาลคดีส่วนแพ่งจำต้องถือตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา เนื่องจากจะทำให้ศาลทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาที่ตัดสินในมูลคดีเดียวกันรับฟังข้อเท็จจริงเหมือนกัน เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการรับฟังข้อเท็จจริง ทั้งนี้ศาลในคดีแพ่งและคดีอาญาถือเป็นระบบศาลยุติธรรมอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้นหากไม่มีบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 46 อาจทำให้มูลคดีเดียวกันศาลแพ่งและศาลอาญารับฟังข้อเท็จจริงต่างกันได้ ซึ่งจะขัดกับความเป็นเอกภาพของศาล

ความเห็นของศาสตราจารย์โสภณ รัตนกร มีความเห็นเพียงว่า คดีอาญามีความสำคัญกว่าคดีแพ่ง ฉะนั้นหากศาลอาญามีคำพิพากษาชี้ขาดเป็นยุติ ศาลในคดีแพ่งต้องถือตามข้อเท็จจริงนั้นด้วย

ความเห็นของศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย มีความเห็นว่า การรับฟังข้อเท็จจริงไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ตาม ควรมีการรับฟังข้อเท็จจริงในแต่ละคดีเป็นเรื่อง ๆ ไป ทั้งนี้เนื่องจากองค์ประกอบความรับผิดชอบในทางอาญากับในทางแพ่งต่างกัน

ความเห็นของอาจารย์เข้มชัย ชูติวงศ์ มีความเห็นว่า ข้อเท็จจริงที่ได้จากคำพิพากษาที่ได้ตัดสินไว้ก่อนถือเป็นพยานบอกเล่าในคดีปัจจุบัน เนื่องจากในคดีปัจจุบันไม่มีโอกาสสืบพยานตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏไว้ในคดีก่อนเลย ดังนั้นจึงไม่อาจนำข้อเท็จจริงในคดีก่อนมาผูกพันในคดีปัจจุบันได้ เว้นแต่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ

จากการให้เหตุผลของนักกฎหมายที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่านักกฎหมายของไทยส่วนใหญ่จะยอมรับหลักตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 โดยมีเหตุผลพอสรุปได้ว่า เหตุผลที่มีการบัญญัติหลักการเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาว่า ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา เนื่องจากในคดีอาญาโจทก์มีการพิสูจน์มากกว่าคดีแพ่งคือต้องให้ได้ความแน่ชัดว่ามีการกระทำความผิดและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด อีกทั้งทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริง ในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานจะเปิดกว้าง ในการรับฟังพยานหลักฐานที่พิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ ทำให้ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญามีความถูกต้องแน่ชัดรวมทั้งศาลในคดีแพ่งและคดีอาญาเป็นระบบศาลยุติธรรมที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บทบัญญัติดังกล่าวจะทำให้เกิดความไม่เป็นเอกภาพในการรับฟังข้อเท็จจริงของทั้งสองศาลให้เป็นแนวทางเดียวกัน

ส่วนตามแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาของไทยนั้นได้นำบทบัญญัติดังกล่าวมาปรับใช้โดยมีหลักเกณฑ์เพิ่มเติมดังนี้

1. คำพิพากษาคดีอาญาต้องถึงที่สุดและชี้ขาดข้อเท็จจริงไว้แน่นอน
2. ข้อเท็จจริงที่คดีส่วนแพ่งจะต้องถือตามข้อเท็จจริงนั้นต้องเป็นประเด็นโดยตรงในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา
3. ผู้ที่จะถูกข้อเท็จจริงคดีอาญามาผูกพันต้องเป็นคู่ความในคดีอาญา

ส่วนหลักเกณฑ์ที่กำหนดว่า คดีในส่วนแพ่งต้องถือตามข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นโดยตรงในคำพิพากษาคดีส่วนอาญานั้น ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงในแต่ละเรื่องเป็นกรณี ๆ ไป แต่ผู้เขียนพอสรุปได้ดังนี้ ประเด็นข้อเท็จจริงโดยตรงในคดีส่วนอาญาที่ศาลส่วนแพ่งต้องถือตามนั้น หมายถึง

ประเด็นข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่ได้วินิจฉัยพยานหลักฐานในข้อเท็จจริงนั้นจนเป็นที่ยุติ โดยข้อเท็จจริงดังกล่าวต้องวินิจฉัยไว้โดยชัดแจ้ง ตรงกับประเด็นข้อพิพาทที่ศาลส่วนแพ่งต้องวินิจฉัยในข้อเท็จจริงนั้น ดังนั้นหากคดีอาญายังฟังข้อเท็จจริงไม่ยุติ ไม่ได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงนั้นโดยชัดแจ้งหรือเป็นเพียงประเด็นปลีกย่อยที่ต้องมีการสืบพยานกันต่อไป ข้อเท็จจริงดังกล่าวจึงไม่ใช่ประเด็นโดยตรงในคดีอาญา

ทั้งนี้ที่ศาลฎีกาของไทยวางหลักเกณฑ์เพิ่มเติมทั้งสามประการดังกล่าวก็เพื่อให้ศาลนำบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางเดียวกัน และเพื่อให้ข้อเท็จจริงในคำพิพากษาส่วนอาญาที่คดีส่วนแพ่งต้องถือตามเป็นข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและแน่ชัด ไม่ให้เกิดผลเสียแก่คู่ความและการวินิจฉัยคดีในคดีแพ่ง

โดยสรุปในส่วนของนักกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกาของประเทศไทยยอมรับหลักการในเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 แต่ก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมในการนำบทบัญญัตินี้มาใช้ โดยมีเหตุผลเพื่อนำบทบัญญัตินี้ไปใช้เป็นแนวทางเดียวกันและถูกต้อง ซึ่งมาตรา 46 ยังคงมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการวินิจฉัยคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของประเทศไทย และผู้เขียนเห็นด้วยกับบทบัญญัตินี้และหลักเกณฑ์ที่ศาลฎีกาของไทยกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้กับบทบัญญัตินี้ที่ให้การพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดการวินิจฉัยคดีโดยการรับฟังข้อเท็จจริงเป็นแนวทางเดียวกัน ประกอบกับก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพของศาล และคดีอาญามีหลักในการดำเนินคดีที่เรียกว่าหลักการตรวจสอบ (Examination principle) ทำให้ต้องมีการตรวจสอบความจริงแท้ของเรื่องและต้องตัดสินใจไปตามความจริงที่ตรวจสอบได้ความนั้น ทำให้ข้อเท็จจริงในคำพิพากษาส่วนอาญามีผลทำให้คดีส่วนแพ่งต้องถือตาม

2 ข้อเสนอแนะ

(1) จากบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 และหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยศาลฎีกาของประเทศไทย ทำให้มีการใช้บทบัญญัตินี้อย่างเคร่งครัด แต่โดยหลักแล้วในคดีอาญา โจทก์ต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด (Prove beyond reasonable doubt) ศาลจึงจะลงโทษจำเลยได้ ส่วนในคดีแพ่งมาตรฐานการพิสูจน์จะหย่อนกว่าในคดีอาญา โดยในคดีแพ่งถือเอาการพิสูจน์ที่เหนือกว่าการพิสูจน์ของฝ่ายตรงข้ามเป็นเกณฑ์ (Preponderance of the evidence) เพราะฉะนั้นถ้าโจทก์ในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาสามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อได้ว่าจำเลยกระทำผิดจริงตามหลัก Prove beyond reasonable doubt ศาล

ในคดีแพ่งยอมฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติได้ว่าจำเลยต้องรับผิดชอบในทางแพ่งด้วย แต่เนื่องจากมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีส่วนแพ่งหย่อนกว่ามาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญา ดังนั้นจึงมีข้อสังเกตว่า หากศาลในคดีอาญาจะพิพากษายกฟ้อง เนื่องจากเหตุผลให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยตามสมควรนั้นให้จำเลย ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง ศาลในคดีแพ่งอาจฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคดีอาญานั้น หรือเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติม แล้วพิพากษาให้จำเลยรับผิดชอบในทางแพ่งก็ได้ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนและนำหลักเกณฑ์ของศาลฎีกาที่กล่าวมาใช้กับบทบัญญัติดังกล่าวได้ถูกต้อง ผู้เขียนเห็นว่า ศาลในส่วนแพ่งจะรับฟังข้อเท็จจริงที่ปรากฏให้คำพิพากษาคดีอาญา เฉพาะกรณีที่คำพิพากษาคดีอาญาถึงที่สุดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด โดยการกระทำความผิดนั้น เป็นประเด็นโดยตรงกับประเด็นในคดีแพ่ง

(2) ในทางปฏิบัติการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ศาลในส่วนแพ่งจะหยุดรอโดยมีคำสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราวเพื่อรอฟังผลในคดีอาญา ทำให้มีผลกระทบต่อผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าเสียหาย ดังนั้นในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาจึงต้องใช้กระบวนการรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมอย่างเคร่งครัด อีกทั้งจากการที่ประเทศไทยเปิดโอกาสให้คู่ความอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้อย่างกว้างขวางและให้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงได้ถึง 3 ครั้ง ทำให้ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาเข้าสู่การพิจารณาของศาลสูงเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องเสียเวลา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาด้วย ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรให้สิทธิในการอุทธรณ์ปัญหา ข้อเท็จจริงในคดีอาญาได้เพียงชั้นเดียว คือในศาลอุทธรณ์เท่านั้น จึงจะทำให้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 46 ไม่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินคดีแพ่งของผู้เสียหาย.

DRPU

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กุศล บุญเย็น. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
นิติบรรณการ, 2541
- เข้มชัย ชูติวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
นิติบรรณการ, 2543
- กนิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม,
2542
- ..... กฎหมายอาญาภาคความผิด. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2543
- ..... กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543
- คณิง ภาไชย. คำอธิบายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โครงการตำรา
และเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541
- จิตติ ดิงศักดิ์. กฎหมายอาญา ภาค1. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมกฎหมายแห่ง
เนติบัณฑิตยสภา, 2536
- จิตติ เจริญกล้า. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. กรุงเทพฯ : บริษัท
ประยูรวงศ์ จำกัด, 2531
- จิต เศรษฐบุตร. หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด. กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2518
- ชาญชัย แสวงศักดิ์ และวรรณชัย บุญบำรุง. สารานุกรมเกี่ยวกับการจัดทำประมวลกฎหมายของ
ต่างประเทศและชาวไทย : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543
- ธงชัย จันทร์วิรัช. รวมคำพิพากษาฎีกา ป.วิ.อ. เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
วิญญูชน, 2540
- ธีรพันธุ์ รัศมีทัต. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ. 1958. แจกงานศพ
นางวัน รัศมีทัต, 2505
- ธานินทร์ กรีวิเชียร. การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบ
นายกรัฐมนตรี, 2511

- ประมูล สุวรรณศร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ ฯ :
โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2526
- ประเทือง กิริติบุตร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523
- พรเพชร วิชิตชลชัย. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัทเกน
โกรว จำกัด, 2542
- พิพัฒน์ จักรางกูร. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพฯ ฯ : ห้างหุ้นส่วน
จำกัดพิมพ์อักษร, 2540
- ไพจิตร สวัสดิสาร. ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ หน่วย 8-15. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมราชา, 2528
- ร. แลงกาศ์. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- หยุด แสงอุทัย. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษาฎีกา. กรุงเทพฯ ฯ :
โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน , 2507
- สุข เปรุनावิน. ระบบอัยการในต่างประเทศ. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาดไทย 2507.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544
- สัญญา ธรรมศักดิ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ ฯ :
แสงทองการพิมพ์, 2522
- โสภณ รัตนากร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์
นิติบรรณการ, 2544
- เสถียร ลายลักษณ์ (ผู้รวบรวม). ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 21 กฎหมาย ร.ศ.125-126.
กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์เดลิเมต์, 2477
- ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 22 กฎหมาย ร.ศ.127.
กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์เดลิเมต์ , 2477
- อนุมัติ ใจสมุทร. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดจนการไต่สวน
มูลฟ้อง มาตรา 1 ถึง มาตรา 171. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์พี่น้องการพิมพ์ ,
2514
- โอสถ โกสิน. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานส่งเสริม
งานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, 2538

วารสาร

- กุลพล พลวัน. “ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยอัยการในประเทศไทย” วารสารอัยการ. พฤษภาคม 2529
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. “อัยการกับกระบวนการยุติธรรม” อัยการนิเทศ. 57,2. กุมภาพันธ์ 2538
- โกเมน ภัทรภิรมย์. “การฟ้องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส” อัยการนิเทศ. 27, 2. กุมภาพันธ์ 2531
- กณิศ ฅ นคร. “วิธีพิจารณาความอาญา : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน” วารสารนิติศาสตร์. 15,3. กันยายน 2528
- “เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีกับทางปฏิบัติของพนักงานอัยการและศาล” วารสารอัยการ. 1, 5. พฤษภาคม 2521
- “บทบาทของศาลในคดีอาญา” วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์. 1, 1. มกราคม-มิถุนายน 2544
- “ฐานะหน้าที่ทนายความในคดีอาญา” วารสารอัยการ. 4, 47. พฤศจิกายน 2524
- จรัญ ภัคดีธนากุล. “บทคัดพยานบอกเล่าในกฎหมายไทย” วารสารกฎหมาย. 6, 3. มีนาคม 2524
- บัญญัติ สุชีวะ. “การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น” ดุลพาห. 13, 4. เมษายน 2509
- พิมล รัฐปต์ย์. “คดีอาญาสินไหมกับค่าธรรมเนียมที่ไม่(ค่อยจะ)เป็นธรรม” วารสารอัยการ. 12, 132. กุมภาพันธ์ 2532
- พัฒน์นารถ พ่วงลาภหลาย และ กุลพล พลวัน. “วิธีพิจารณาความในประเทศฝรั่งเศส” วารสารอัยการ. 2, 24. ธันวาคม 2522
- วรรณชัย บุญบำรุง. “หลักทั่วไปของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแห่งของประเทศฝรั่งเศส” วารสารนิติศาสตร์. 30, 1. มีนาคม 2543
- “การสืบพยานบุคคลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแห่งฝรั่งเศส : ตัวอย่างของกระบวนการพิจารณาที่คว่นไปทางใต้สวน” ดุลพาห. 47, 1. มกราคม-เมษายน 2543
- วีระพงษ์ บุญโญภาส. “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา” วารสารกฎหมาย. 5,3. มีนาคม 2523
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล (ผู้แปล). “บันทึกของนายชอร์ช ปาดูซ์ (G. padoux) เกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา” วารสารนิติศาสตร์. 18, 2. มิถุนายน 2531
- สมกิต ฅ นคร. “การพิจารณาคดีอาญาในศาลฝรั่งเศส” ดุลพาห. 11, 5. พฤษภาคม 2507

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. “กฎหมายลักษณะอาญาประมวลกฎหมายฉบับแรกของไทย” วารสาร

นิติศาสตร์. 16, 2. มิถุนายน 2529

หยุด แสงอุทัย. “การร่างกฎหมายในประเทศไทย” หนังสือฉลองครบรอบ 50 ปี เนติบัณฑิตยสภา.

2507

อรรถการีย์นิพนธ์. “ความรับผิดชอบของบุคคลในทางอาญา” บทบัณฑิตย. 26, 1-2. พฤษภาคม 2512

อุดม รัฐอมฤต. “การฟ้องคดีอาญา” วารสารนิติศาสตร์. 22, 2. มิถุนายน 2535

อุททิส แสนโกสิก. “จุดมุ่งหมายและวิธีดำเนินการของกฎหมายอาญา” อัยการนิเทศ. 16. 21, 2502

วิทยานิพนธ์

กฤษณา อนุชน. “การไต่สวนมูลฟ้องในคดีราษฎรเป็นโจทก์” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534

กิตติ บุญยพลการ. “ผู้เสียหายในคดีอาญา” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523

ประทุมพร กลัดอ้า. “การนำวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในวิธีพิจารณาความอาญา” วิทยานิพนธ์

นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533

พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น. “ข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องในคดีอาญาของไทย” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์

มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528

พงษ์อาจ ตรีกิจวัฒนากุล. “กฎหมายปิดปาก” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525

มนู รัตนสิน. “การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา : ศึกษาความผิดเกิดจากรถยนต์”

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523

ภาษาอังกฤษ

Books

Arguile, Roger. **Criminal Procedure.** London : Butterworths. 1969.

Cross Rupert, and Nancy Wilkins **An Outline of the Law of Evidence.** 5 th ed.

London : Butterworths. 1980.

Dando, Shigemitsu. **Japanese Criminal Procedure.** South Hackensack, N.J. : Fred

B. Rothman and Company. 1965.

Karlen, Delmar. Anglo – American Criminal Justice. New York : Oxford University Press. 1967.

Langbein , John H. Comparative Criminal Procedure : Germany. New York : West Publishing Co. 1977.

Merryman , John H. The Civil Law Tradition. London : Stamford University Press, 1969.

Newman , Donald J. Introduction to Criminal Justice. New York : L.B. Lippincott Company . 1978.

Sheehan , A.V. Criminal Procedure in Scotland and France. Edinburgh. 1975.

กรม
พาณิชย์
ก

ภาคผนวก 1
สำนักคณะกรรมการกฤษฎีกา
รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณา
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ครั้งที่ 407-17/2515
วันอังคารที่ 6 มิถุนายน 2515

ผู้มาประชุมคือ

(1) พระม누เวทยวิมลนาท	ประธานกรรมการ
(2) พระยาอรรถการีย์นิพนธ์	กรรมการที่ปรึกษา
(3) หลวงจําริญเนติศาสตร์	กรรมการ
(4) นายประมุต สุวรรณสร	กรรมการ
(5) นายสัญญา ธรรมศักดิ์	กรรมการ
(6) นายกำธร พันธูลาภ	กรรมการ
(7) พระยาอิศรภักดีธรรมวิเทศ	กรรมการ
(8) นายเล็ก จุณณานนท์	กรรมการ
(9) พล.ต.ท. บันลือ เรืองตระกูล	กรรมการ
(10) พล.ต.ต. สมคิด สารทูลสิงห์	กรรมการ
(11) นายหยุด แสงอุทัย	กรรมการ
(12) นายมัญญู บริสุทธี	กรรมการ
(13) นายสมภพ โหตระกิตย์	กรรมการ
(14) พล.ต.ต. อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร	กรรมการ
นายวัฒนา รัตนวิจิตร	เลขานุการ
นายอักษราทร จุฬารัตน	ผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้ไม่มาประชุม คือ

(1) นายกมล วรรณประภา	ติตราชการ
(2) นายถวิล สุนทรสารทูล	ติตราชการ

ระเบียบการประชุมในวันนี้ คือ ตรวจสอบพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
 อาญา

หน้า ๔

จากนั้นประธาน ฯ ขอให้ที่ประชุมพิจารณาร่างมาตรา 46 ต่อไป ร่างมาตรา 46 มีข้อความดังนี้ “มาตรา 46 ในการพิจารณาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา”

นายหยุด ฯ -ในประเทศเยอรมันเขาไม่ถือเช่นนี้ โดยเขาถือว่าผู้พิพากษาแต่ละศาลต้องมีอิสระ สำหรับมาตรา 46 ของเรานี้อาจดำเนินตามระบบกฎหมายอังกฤษก็ได้ ผมจึงขอเสนอให้ที่ประชุมได้พิจารณาว่า เราจะเปลี่ยนหลักการในเรื่องนี้หรือไม่ เพราะเหตุว่าคดีส่วนอาญาดังกล่าวต้องการความรวดเร็ว ถ้าหากพยานมาบ้างไม่มาบ้าง ศาลตัดสินให้แพ้คดีไปแล้วจะเอามาถือในคดีแพ่งได้อย่างไร เพราะในคดีแพ่งอาจหาพยานหลักฐานมาสืบในภายหลังได้ นอกจากนั้นองค์ประกอบความผิดในทางอาญาและองค์ประกอบความรับผิดในทางแพ่งก็ต่างกัน ผู้พิพากษาส่วนอาญามุ่งไปในทางคดีอาญาจึงอาจไม่สืบข้อเท็จจริงในส่วนแพ่งเลยก็ได้

หน้า ๕

พระยาอิศร ๑ - ผมเห็นว่าหลักการตามกฎหมายปัจจุบัน ก็เหมาะสมดีแล้ว มิฉะนั้นต้องสืบพยานกันยุ่งยาก ต้องถือว่าคดีอาญาเป็นใหญ่ คดีแพ่งนั้นเป็นผลที่สืบตามมา

พล.ต.ท. บรรลือ ๑- ตามมาตรา 46 นี้ คู่กรณีจะนำพยาน มาสืบใหม่ในทางแพ่งได้หรือไม่
ประธาน- ไม่ได้เพราะจะต้องถือตามข้อเท็จจริงในคดีอาญา

นายหยุด ๑ - ผมเห็นว่าไม่ถูกที่จะเอาคำพิพากษาของศาลหนึ่งมาผูกมัดอีกศาลหนึ่ง ความจริงแล้วควรให้เขาสืบข้อเท็จจริงทางแพ่งอีกได้ เพราะ คดีแพ่งกับคดีอาญาความรับผิดชอบอย่างไม่เหมือนกัน อย่างเช่น ในเรื่องของประมาท เป็นต้น

พ.ต.ค. อรรถสิทธิ ๑ - ถ้าข้อเท็จจริงอันใดไม่ปรากฏในทางคดีส่วนอาญา ก็สืบทางแพ่งได้อีก

นายหยุด ๑ - แต่ไหนจึงจะเรียกว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ปรากฏจะถือเอาเฉพาะเหตุที่ศาลใช้เป็นข้อวินิจฉัยหรือเหตุที่ศาลกล่าวทั่วไปในคำพิพากษาทั้งฉบับ

นายกำธร ๑ - ต้องเป็นคำวินิจฉัยชี้ขาดในคดี ไม่ใช่เหตุผลทั่ว ๆ ไป

พระยาอรรถการีย์ ๑ - มีปัญหาอยู่ข้อหนึ่ง คือในทางปฏิบัติตามมาตรา 46 นี้ ไม่ตรงตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ กล่าวคือในมาตรา 46 นี้ บัญญัติไว้ว่า ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาซึ่งหมายความว่า ในขณะที่พิพากษาคดีส่วนแพ่งได้มีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาซึ่งหมายความว่า ในขณะที่พิพากษาคดีส่วนแพ่งได้มีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาแล้ว แต่ในทางปฏิบัติขณะนี้แม้ยังไม่มีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาศาลก็ให้สั่งรอฟผลคดีอาญาก่อน แม้ผมจะเห็นด้วยว่าทางปฏิบัติเช่นนั้นเป็นการเหมาะสม แต่ก็เห็นว่าอาจไม่ถูกต้องกับบทบัญญัติที่ว่าไว้ ในมาตรา 46 จึงมีปัญหาว่าเราจะแก้ไขถ้อยคำให้สอดคล้องกับในทางปฏิบัติหรือไม่ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเห็นของที่ประชุมนี้ ถ้าเห็นว่าความในมาตรา 46 นั้นอาจแปลได้แล้วในตัวว่า ต้องรอนมีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาก่อนจึงจะตัดสินคดีส่วนแพ่งได้ เช่นนี้ก็ไม่ต้องแก้ไข

นายหยุด ๑ - ไม่มีถ้อยคำใดในมาตรา 46 ที่แสดงให้เห็นว่าให้ศาลต้องรอนมีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาก่อน ถึงจะตัดสินทางแพ่งได้

พระยาอิศร ๑ - ตามมาตรา 42 วรรค 2 ที่ว่าศาลจะพิพากษาคดีส่วนอาญาไปที่เดียว สำหรับคดีส่วนแพ่งจะพิพากษาในภายหลังก็ได้ หลักย่อมเห็นได้ว่าเป็นการให้ศาลที่จะตัดสินคดีส่วนแพ่งรอให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีส่วนอาญาได้

หน้า ๖

ประธาน ฯ - ผมเห็นว่าแปลได้อยู่ในตัวว่า ศาลคดีส่วนแพ่งต้องรอนมีคำพิพากษาคดี ส่วนอาญาก่อนจึงจะตัดสินคดีแพ่งได้

นายกเล็ก ฯ - ผมมีความเห็นว่ามาตรานี้ไม่จำเป็นต้องแก้ไข เข้าใจได้ในตัวแล้ว ผมกลับมีความเห็นว่า ปัญหาที่ควรจะได้พิจารณา คือ ถ้าคดีอาญานั้นเราไม่มีทางที่จะดำเนินต่อไปจนมีคำพิพากษา ได้ เช่น จำเลยหลบหนีไปในระหว่างพิจารณา เช่นนี้ คดีส่วนแพ่งจะให้ทำอย่างไร จะต้องรอต่อไป จนไม่มีกำหนดหรืออย่างไร

นายหยุด ฯ - ในกรณีเช่นนี้ต้องรอนหมดอายุความอาญา

นายกำธร ฯ - ปัญหาของคุณเล็กอาจแก้ไขได้โดยอาศัยมาตรา 39 วรรค 2 ป.วิ.พ. โดยศาล อาจสั่งให้มีการพิจารณาคดีแพ่งต่อไปได้

พระยาอรุณกรีย์ - การแก้ไขปัญหาโดยอาศัยมาตรา 39 ป.วิ.พ. นั้น ผมเห็นด้วย แต่ผม ยังสงสัยว่าก่อนที่จะถึงปัญหานี้เราจะอาศัยกฎหมายข้อใดให้คดีส่วนแพ่งต้องรอคำพิพากษาคดีส่วน อาญา

นายกเล็ก ฯ - การแก้ไขปัญหาโดยอาศัย มาตรา 39 ป.วิ.พ. นั้น ผมยังไม่สนิทใจ เพราะเหตุ ว่าในมาตรา 46 นี้เราใช้ถ้อยคำว่า ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา

นายหยุด ฯ - แต่ต้องหมายความว่าต้องมีคำพิพากษาในคดีส่วนอาญาอยู่แล้วจึงจะต้อง ฟัง และคำพิพากษาดังกล่าวก็ต้องเป็นคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วด้วย ไม่ใช่อยู่ระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ผมมีความเห็นว่ากรณีนี้น่าจะบัญญัติเสียให้ชัดว่า แม้ยังไม่มีคำพิพากษา ในคดีส่วนอาญาก็ให้ศาล แพ่งรอการพิจารณา

พระยาอิสร์ ฯ - ผมเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเป็นคำพิพากษาถึงที่สุดแต่อย่างใด และบทบัญญัติ มาตรา 46 ดังกล่าวก็แปลได้อยู่ในตัวแล้วว่า ไม่ว่าจะ เป็นคำพิพากษาที่มีอยู่แล้วหรือที่กำลังจะมีด้วย

พระยาอรุณกรีย์ ฯ - ถ้าที่ประชุมเห็นว่า มาตรา 46 จะแปลเช่นนั้นได้แล้ว ตามข้อเสนอ ของผมก็ไม่จำเป็นต้องแก้ไขแต่อย่างใด

ในที่สุดที่ประชุมเห็นควรให้ผ่านการพิจารณามาตรา 46 ได้

ภาคผนวก 2

พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126

มาตรา 1 ในคดีเรื่องลักทรัพย์ แย่งชิง วิ่งราว ปล้นทางบก ทางน้ำ กรรโชก ฉ้อโกง ขกขออกทรัพย์ผู้อื่นเป็นประโยชน์ของคนในทางอาญา และรับของโจรใด ๆ ที่เจ้าพนักงานอัยการเป็นผู้ยื่นคำกล่าวโทษผู้กระทำผิดตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา มีโทษนั้น เพื่อเรียกทรัพย์หรือราคาของทรัพย์ ซึ่งผู้เจ้าของได้เสียไปโดยผิดกฎหมายในคดีอาญาที่เข้ามาแล้วนั้นคืนจากผู้ต้องหาได้

มาตรา 2 คดีที่ฟ้องเรียกทรัพย์คืนดังกล่าวแล้วนั้นให้เจ้าพนักงานอัยการยื่นรวมกันกับข้อหาในความอาญา หรือให้ทำเป็นคำร้องยื่นในเวลาใดเวลาหนึ่ง ระหว่างที่ศาลเดิมพิจารณาความอาญานั้นอยู่ก็ได้ คำพิพากษาในเรื่องเรียกทรัพย์คืนนี้ ให้ชี้ขาดลงไว้ในคำพิพากษาคดีอาญาส่วนหนึ่งด้วย คดีเช่นนี้จะแยกฟ้องเป็นความแพ่งเมื่อภายหลังคำพิพากษาในความอาญานั้นถึงที่สุดแล้วก็ได้

มาตรา 3 ในทางพิจารณา ถ้าพยานหลักฐานที่ได้นำสืบนั้นไม่เป็นที่เพียงพอ จะให้รู้ชัดได้ว่าจำนวนหรือราคาทรัพย์นั้นมากน้อยอย่างไร หรือใครเป็นเจ้าของทรัพย์นั้นแล้วศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้ได้ไต่สวนต่อไปและเรียกพยานหลักฐานมาสืบประกอบเพิ่มเติมอีก

ในคดีเช่นนี้ ศาลจะยังไม่ทำคำชี้ขาดเรื่องเรียกทรัพย์คืนและค่าเสียหายนั้นลงในคำพิพากษาคดีอาญาก่อน และจะรอไว้วินิจฉัยเป็นคำสั่งที่หลังก็ได้

มาตรา 4 ถ้าการวินิจฉัยเพื่อให้ได้ความแน่ชัดว่าจำนวนทรัพย์ ที่ควรจะได้แก่ผู้ต้องเสียหายมากน้อยเพียงไรนั้น จะทำให้เป็นการชักช้าแก่คดีที่พิจารณาอยู่ เช่นจะต้องคิดหักชำระบัญชีที่ยุ่งยากต่อกัน ดังนี้แล้ว ศาลมีอำนาจจะสั่งให้แยกคดีที่ฟ้องเรียกทรัพย์คืนนั้นออกเสียจากความอาญา และให้พิจารณาคดีนั้นไปต่างหากส่วนหนึ่งก็ได้ ตามความในมาตรา 2 แห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 เมื่อศาลได้พิพากษาให้คืนทรัพย์ หรือให้ใช้ราคาค่าทรัพย์แก่เจ้าพนักงานอัยการ แต่ทรัพย์นั้นไม่ได้อยู่ในความรักษาของศาลแล้ว ก็ให้เป็นหน้าที่ของผู้ที่ได้รับความเสียหาย จะต้อง

ขอให้ศาลบังคับคดีไปตามคำตัดสิน และจะต้องทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่จำเป็นเพื่อคนจะได้รับทรัพย์สินหรือราคาค่าทรัพย์สินนั้นคืน

มาตรา 6 ห้ามไม่ให้ศาลเรียกค่าธรรมเนียมแก่เจ้าพนักงานอัยการ ในการที่เป็นผู้ฟ้องเดิม หรือยื่นคำร้องขอเรียกทรัพย์สินนั้นเลย แต่ให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายนั้นเองเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาชั้นหลังคำพิพากษาทุกอย่าง จำเลยในคดีอาญาเรื่องนั้นจะต้องรับผิดชอบเสียค่าใช้จ่าย และค่าธรรมเนียมตามที่กล่าวข้างบนแล้วแทนทั้งสิ้นกับทั้งจะต้องใช้ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ ซึ่งจะมีขึ้นเหมือนกับคดีเรื่องนั้น ได้ว่ากล่าวกันในทางแพ่งธรรมดาด้วย เมื่อทรัพย์สินสมบัติของจำเลยนั้นได้เอามาใช้ทุนทรัพย์ที่ผู้ต้องเสียหายเสร็จแล้วและยังเหลืออยู่เท่าใด จึงเอามาใช้ค่าเสียหายและค่าธรรมเนียมที่กล่าวนั้นตามมากน้อย

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127

หมวดที่ 10 ว่าด้วยการร้องขอทรัพย์สินและขอค่าเสียหาย มาตรา 87 ถึงมาตรา 96

หมวดที่ 10 ว่าด้วยการร้องขอทรัพย์สินและขอค่าเสียหาย

มาตรา 87 ลักษณะที่จะฟ้องผู้กระทำความผิดนั้น ท่านว่าฟ้องเป็นสองคดีก็ได้คือว่า

(1) ฟ้องคดีทางอาญา ขอให้ลงโทษตามลักษณะกฎหมายอาญาก็ได้อย่างหนึ่งแล

(2) ฟ้องคดีทางแพ่ง ขอให้ใช้ค่าเสียหายอันได้เกิดขึ้นเพราะความผิดนั้นก็ได้อีกอย่างหนึ่ง

ลักษณะฟ้องคดีทางแพ่งนั้นจะร้องได้ทั้งที่จะขอคืนทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินที่ต้องเสียไปโดยมิชอบธรรมเพราะความผิดที่เกิดขึ้น และจะร้องขอสินไหมใช้ทดแทนความเสียหายเพราะความผิดนั้นด้วยก็ได้การฟ้องในทางแพ่งดังว่ามานี้ท่านให้ฟังเข้าใจว่าเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกระทำร้ายและได้รับความเสียหายในคดีนั้นฝ่ายเดียว

มาตรา 88 คดีเรื่องใด ถึงฟ้องในทางอาญาแล้วท่านว่าเหตุที่ได้ฟ้องในทางอาญานั้นไม่ขัดขวางแก่ความชอบธรรมของผู้ที่ได้รับความเสียหายจะฟ้องคดีเรื่องนั้นในทางแพ่งอีกทางหนึ่ง

มาตรา 89 คดีที่จะฟ้องทางแพ่งนั้นท่านว่าจะฟ้องต่อศาลอาญาที่พิจารณาคดีเรื่องเดียวกัน หรือจะฟ้องต่อศาลแพ่ง อันมีหน้าที่พิจารณาความแพ่งนั้นก็ได้

มาตรา 90 ในการที่จะพิพากษาคดีส่วนแพ่งซึ่งว่ากล่าวเป็นทางอาญาอยู่อีกส่วนหนึ่งนั้น ท่านว่าผู้พิพากษาส่วนแพ่ง ต้องถือเอาความเท็จความจริง ที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญาเป็นหลักแก่การพิพากษาส่วนแพ่ง

มาตรา 91 ในการที่จะพิพากษาคดีที่ฟ้องแพ่งนั้นท่านให้พิพากษาคดีตามลักษณะกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่งและไม่ให้ถือเอาเหตุที่คำพิพากษาในคดีทางอาญาว่าผู้ต้องหากระทำความผิดในคดีนั้นหรือไม่ผิด เป็นประมาณ

และลักษณะที่จะกำหนดราคาค่าสินไหมซึ่งพิพากษาให้คืนแก่โจทก์ก็ดี หรือจะกำหนดสินไหมที่พิพากษาให้ใช้ทดแทนความเสียหายแก่โจทก์ก็ดี ท่านให้ศาลกำหนดตามสมควรแก่ราคาของและความเสียหายนั้น แต่อย่าให้เกินไปกว่าราคา หรือจำนวนที่โจทก์ได้ร้องขอ”

มาตรา 92 การบังคับให้คืนทรัพย์สิน หรือให้ใช้สินไหมตามคำพิพากษานั้นท่านให้กระทำคู่กันกับวิธีบังคับให้ใช้ค่าปรับอันบัญญัติไว้ในมาตรา 18, 19, และ 20 นั้น

มาตรา 93 ถ้าในคำพิพากษามีได้บังคับไว้เป็นอย่างอื่น ท่านให้ถือว่าบรรดาผู้ที่ศาลพิพากษาว่ามีความผิดอย่างเดียวกัน ในคดีอันเดียวกันนั้นถ้าจะต้องใช้ค่าทนายหรือสินไหม บังคับให้มันช่วยกันเสียทุกคนหรือจะให้แต่ผู้ใดในคนเหล่านั้น ใช้ค่าทนายหรือสินไหมจนเต็มก็ได้ แต่อำนาจที่จะบังคับให้ช่วยกันเสีย หรือเสียแต่บางคนเช่นนี้ ท่านให้ใช้ได้แต่เฉพาะการบังคับให้ เสียค่าทนาย และสินไหม ท่านห้ามมิให้ใช้ถึงโทษจำคุกแทนค่าเหล่านั้น

มาตรา 94 ถ้าต้องยึดทรัพย์ผู้ใดเพื่อให้ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมใช้ค่าปรับ ใช้ค่าทนาย และค่าสินไหมด้วยกัน ถ้าทรัพย์ของมันไม่พอแก่ที่จะเสียได้ทั้ง 3 อย่างใช้ ท่านให้เอาทรัพย์นั้นใช้ในการต่าง ๆ เป็นลำดับกันดังนี้ คือว่า

- (1) ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมจนครบก่อน
- (2) ใช้ค่าทนายแลค่าเสียหาย รองมาจนครบแล้วจึง
- (3) ใช้ค่าปรับเป็นพินัยหลง”

มาตรา 95 ถึงว่าผู้ที่ถูกความเสียหายเพราะการกระทำผิดจะไม่ได้ร้องฟ้องในทางแพ่งก็ดี เมื่อศาลพิพากษาคดีในทางอาญาศาลจะพิพากษาให้คืนทรัพย์สิ่งของหรือใช้ราคาแทนทรัพย์สิ่งของให้แก่ผู้ซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นเจ้าของนั้นก็ใช้ได้

มาตรา 96 การฟ้องคดีทางแพ่งอันเกี่ยวด้วยความผิดฐานอาญานั้น ท่านให้มีอายุความคู่กันกับการฟ้องคดีทางอาญาในความเรื่องเดียวกันตามที่บัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 78 ถึง มาตรา 81 และในมาตรา 85 และมาตรา 86 นั้น”

ภาคผนวก 3

ตารางเปรียบเทียบการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 ถึงมาตรา 51 พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 และกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 87 ถึงมาตรา 96

<p>กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 - มาตรา 51</p>	<p>พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126</p> <p>กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127</p>
<p>มาตรา 40 การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา จะฟ้องต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญา หรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้ การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง</p>	<p>- มาตรา 40 นี้มีข้อความคล้ายกับมาตรา 89 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127</p>
<p>มาตรา 41 ถ้าการพิจารณาคดีแพ่งจกทำให้การพิจารณาคดีอาญาเนิ่นช้าหรือติดขัด ศาลมีอำนาจสั่งให้แยกคดีแพ่งออกจากคดีอาญา และพิจารณาต่างหากโดยศาลที่มีอำนาจชำระ</p>	<p>- คล้าย มาตรา 4 พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126</p>
<p>มาตรา 42 ในการพิจารณาคดีแพ่ง ถ้าพยานหลักฐานที่นำสืบแล้วในคดีอาญายังไม่เพียงพอ ศาลจะเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมอีกก็ได้</p> <p>ในกรณีเช่นนั้น ศาลจะพิพากษาคดีอาญาไปทีเดียว ส่วนคดีแพ่งจะพิพากษาในภายหลังก็ได้</p>	<p>- คล้าย มาตรา 3 พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126</p>
<p>มาตรา 43 คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ครอบครอง หนีโกง ยักขอก รับของโจรถ้าผู้เสียหาย มีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดคืนเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย</p>	<p>- คล้าย มาตรา 1 พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126</p>

<p>มาตรา 44 การเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนตามมาตราก่อนพนักงานอัยการจะขอรวมไปกับคดีอาญา หรือจะยื่นคำร้องในระยะเวลาใดระหว่างที่คดีอาญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้</p> <p>คำพิพากษาในส่วนเรียกทรัพย์สินหรือราคาให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา</p>	<p>- คล้าย มาตรา 2 พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126</p>
<p>มาตรา 45 คดีเรื่องใดถึงแม้จะได้ฟ้องในทางอาญาแล้ว ก็ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องในทางแพ่งอีก</p>	<p>- คล้าย มาตรา 88 กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127</p>
<p>มาตรา 46 ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา</p>	<p>- คล้าย มาตรา 90 กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127</p>
<p>มาตรา 47 คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่งโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำผิดหรือไม่</p> <p>ราคาทรัพย์สินที่สั่งให้จำเลยใช้แก่ผู้เสียหาย ให้ศาลกำหนดตามราคาอันแท้จริง ส่วนจำนวนเงินค่าทดแทนที่ผู้เสียหายจะได้รับนั้น ให้ศาลกำหนดให้ตามความเสียหายแต่ต้องไม่เกินคำขอ</p>	<p>- คล้าย มาตรา 91 กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127</p>
<p>มาตรา 48 เมื่อศาลพิพากษาให้คืนทรัพย์สินแต่ยังไม่ปรากฏตัวเจ้าของเมื่อใดปรากฏตัวเจ้าของแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งรักษาของ คินของนั้นให้แก่เจ้าของไป</p> <p>ในกรณีที่ปรากฏตัวเจ้าของ ให้ศาลพิพากษาสั่งให้เจ้าหน้าที่ซึ่งรักษาของคินของนั้นให้แก่เจ้าของไป</p> <p>เมื่อมีการโต้แย้งกันให้บุคคลที่อ้างว่าเป็นเจ้าของอันแท้จริงในทรัพย์สินนั้นฟ้องเรียกร้องยังศาลที่มีอำนาจชำระ</p>	<p>- ไม่คล้ายกับบทบัญญัติเก่าเลย</p>

<p>มาตรา 49 แม้จะไม่มีฟ้องคดีส่วนแพ่งก็ตาม เมื่อพิพากษาคดีส่วนอาญาศาลจะสั่งให้คืนทรัพย์สินของกลางแก่เจ้าของก็ได้</p>	<p>- คล้ายมาตรา 95 กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127</p>
<p>มาตรา 50 ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาแก่ผู้เสียหายตามมาตรา 43 และ 44 ให้ถือว่าผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษา</p>	<p>- น่าจะมาจากหลักเดิม ในมาตรา 5 พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126</p>
<p>มาตรา 51 ถ้าไม่มีผู้ใดฟ้องทางอาญา สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องทางแพ่งเนื่องจากความผิดนั้นย่อมระงับไปตามกำหนดเวลาดังที่กฎหมายลักษณะอาญาบัญญัติไว้ ในเรื่องอายุความฟ้องคดีอาญา แม้ถึงว่าผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตในมาตรา 183 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะเป็นผู้ฟ้องหรือได้ฟ้องต่างหากจากคดีอาญาก็ตาม</p> <p>ถ้าคดีอาญาใดได้ฟ้องต่อศาลแล้วแต่คดียังไม่เด็ดขาด อายุความซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิจะฟ้องคดีแพ่งย่อมระงับลงตาม มาตรา 79 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา</p> <p>ถ้าโจทก์ได้ฟ้องคดีอาญา และศาลพิพากษาลงโทษจำเลยจนคดีเด็ดขาดแล้วก่อนที่ได้ยื่นฟ้องคดีแพ่ง สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีแพ่งย่อมมีตามกำหนดอายุความในมาตรา 168 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p> <p>ถ้าโจทก์ได้ฟ้องคดีอาญา และศาลพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยจนคดีเด็ดขาดแล้ว ก่อนที่ได้ยื่นฟ้องคดีแพ่ง สิทธิของผู้เสียหายจะฟ้องคดีส่วนแพ่งย่อมมีอายุความตามหลักทั่วไปในเรื่องอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p>	<p>- น่าจะมีที่มาจาก มาตรา 96 กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127</p>

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายธิตพันธุ์ วงษ์พิทักษ์โรจน์ เกิดเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2516 ที่จังหวัดราชบุรี สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนวัดเทพศิรินทร์ ปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปีการศึกษา 2536 สำเร็จการศึกษานิติบัณฑิตไทยจากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 48 ปีการศึกษา 2538 เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เมื่อปีการศึกษา 2542 ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่งผู้พิพากษาประจำศาล